

SÕDUR

**SÕJAASJAN-
DUSE AJAKIRI
XVAASTAKÄIK**

P. LUTTEIN

3-4

Vastutav toimetaja kol.-leitn. V. KÜLAOTS
Kõnetr. Kaitseväge nr. 40

Tegev toimetaja major A. LAATS
Kõnetr. Kaitseväge nr. 163
Kodune kõnetr. Kv. nr. 372

Väljaandja: „SÕDUR” Tallinn, Toomkooli nr. 7

Toimetus ja talitus:

Toompeal, Toomkooli nr. 7
Kõnetr. Kaitseväge nr. 163
Talitus avat. k. 0800—1500
Toim. kõnet. k. 0800—1500

„SÕDURI” TELLIMISE HIND:

Aastas 6 kr. — poolaastas 3 kr.
Veerandaastas 1 kr. 50 s.
Üksiknumber 20 s.

SISUSTIK:

Riigikaitse küsimusest.
Paar sõna selgituseks. *A. Traksmann.*
Läti uus sõjavägede juhtimise seadus. *T.*
Sõjaväe psühhotehnika. *K. U.*

Kaitseväge õppealalt:

Noorte väljaõppest. *G. L-p.*

Taktika alalt:

Taktikaline ülesanne nr. 2.
Taktikaline ülesanne nr. 1 väiksemaile osadele.
Allohviteride erateenistuse otsimise korraldus
Rootsis ja selle seisukord meil. *Ho.*
Häälekultuurist ja diktsioonist. *I. Järv.*

Kaitseväge elu:

I srtv. grupi XV aastapäevalt. *r.-n.*
Sakala jalaväepataljoni 14. aastapäevaks.
V-s.
Meelelahutusi Ohvitseride Keskkogu kasiinos.
9. jalaväerügemendi XIV aastapäev. *E—dt.*

Õhu- ja gaasikaitse alalt:

Lennukite tulistamise võimalusist vintpüssidest. *V. A.*

Sõjatehnika alalt:

Kiirmootorpaatidest (CMB). *B.*
Lahingumasina tehnilisest arengust. *J. L.*
Tanki leiutaja mälestused. *Joter.*

Sõjaväelisi teateid välisriigist:

Kauge-Ida sõjaliste küsimuste ülevaade.
A. K.
Leedu tänapäeva kaitseväest. *T.*
Jooni punaväe elust. —ms—
Inglise uus sõjaväe väliorm katsetamisel
Aldeshotis.

Juriidilised küsimused.

Ametlik osa.

Kaitseministri ringkiri.

Sõdur rindelt jutustab:

Sõdur August Piiskoppel jutustab.

Sõjakirjandus.

Bibliograafia.

Sport ja male.

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

SÕDURI

XV AASTAKAIK

Nr. 3/4 — 28.01.33

Riigikaitse küsimusest.

„Sõduri“ nr. 1/2 ilmunud A. Traksmanni kirjutise kohta riigikaitse küsimuste alal on võtnud uuesti sõna kindral J. Laidoner „Kaja“ veergudel. Avaldame selle siin oma lugejaskonnale muutmatult ühes kolonel A. Traksmanni järeleelgitamistega.

Tänavuse aasta „Sõduri“ esimeses nr-is ilmus artikkel, mille autor tahab vastata minu väidetele meie praeguse riigikaitse seisukorra hinnangus. Lugesin seda artiklit väga suure huviga, sest seal ettetoodud arvamised tulevad asjatundjast ja kompetentsest allikast ja lootsin, et minu arvamised saavad kas ümber lükatud või jälle teataval määral aktsepteeritud. Kumbki minu lootus kahjuks ei täitunud.

Enne kui üle minna selle artikli üldisele hinnangule, pean kohuseks selgitada üht küsimust, kus meie lugupeetud artikli autoriga vist ei ole üksteisest aru saanud. Kui mina räägin väikesest ja hästi varustatud sõjaväest, siis ma muidugi mõtlen sõjaväge sõja ajaks, õigemini sõja lahtipuhkemise ja mobilisatsiooni läbiviimise momendiks, sest varustuse üheks kõige tähtsamaks elemendiks ma loen relvi ja neid on ju tarvis peaaesjalikult sõja ajaks. Kuidas sõjavägi saab edasi arenema sõja ajal, seda päris kindlasti ette öelda ei saa — see ripub ära sõja kestvusest, olemasolevast inimmaterjalist ja jällegi tarvilikkudest relvadest.

Lugupeetud artikli autor on aga minu väljendust väikesest ja hästi varustatud sõjaväest võtnud teatava mõistena ainult rahuaaja kaitseväge kohta. Kas see on sündinud melega või arusaamatusest — see ei ole mul selge.

Üleminnes nüüd artikli ja vastuväidete sisulisele hinnangule, imestab mind kõigepealt see, et lgp. autor on jätnud täiesti kõrvale peaküsimused. Lgp. autor ei räägi pea sugugi sellest, et kas meie kaitseväge praegune rahuaaja organisatsioon, mis maksma pandud 1928. a. ja mis nägi ette teatava väljaõppe ja ka varustuse kava, võib edasi kesta ka nende suurte kärpimiste juures, mida kaitseministeeriumi eelarve juba üle elanud ja missugused kärpimised tulevikus on üsna selgesti ette näha. Samuti on õige vähe puudutatud küsimust, kas meie kaitseväge kõrgem juhtimine rahuajal ja selle juhtimise aparaadi üleminek mobilisatsiooni korral on normaalne ja annab teatavaid häid tulemusi, või on see praegune korraldus täiesti ebanormaalne, nagu mina seda arvan.

Lgp. autor kritiseerib kõige rohkem minu

hinnangut väljendusviisi seisukohast. Väljendusviis on täiesti individuaalne asi: ühele meeldib oma arvamist avalikult ja otsekoheselt välja öelda, teine ehk katsub seda suggereerida jutuajamiste näol isikutega, kellest ripub ühe ehk teise teatava küsimuse otsustamine, kolmas ehk koguni katsub ennast maksma panna intriigide teel ja kahjuks on ka meil selle viimase tee tarvitamist näha olnud mõnikord ka kaitseväes. Minule isiklikult meeldib kõige rohkem esimene väljendusviis, aga pean tunnistama, et olen väga palju ka rääkinud meie riigikaitse küsimuste ja nende parandamise võimaluste üle mitmete ja mitmete isikutega, kellest ripub ära meie riigikaitse korraldus, aga pean kahjuks tunnistama, et kõige nende rääkimiste tagajärg on olnud harilikult null, välja arvatud mõned üksikud vähema tähtsusega küsimused. Peab aga ka ütlema, et just iga küsimuse avaliku kriitika juures saab mõnigi mees puudutatud ja just kritiseerija isiku suhtes on see viis kõige raskem, sest ta sünnitab küsimuse ülestõstja isiku vastu suurt opositsiooni, sigitab temale küllalt vastaseid nende poolt, kes tunnevad ennast olevat puudutatud.

„Sõduri“ artikli lgp. autor kriipsutab eriliselt alla kaitseväge moraal küsimust. Olen teinud täiesti ühel arvamisel, et moraal on üks suurim riigikaitse jõu tegur, samuti ühinen arvamise, et kaitseväge moraal ripub täiel määral üldisest meie rahva meeleolust, ja täiel määral ühinen autoriga selles mõttes, et meie kaitseväge meeleolu üldiselt on kindel. Minul on juhus olnud seda meie kaitseväge meeleolu hinnata, isegi seda meeleolu katsele panna kahel meie riigi raskel ajaloolisel ajajärgul — Vabadussõjas ja 1924. a. 1. dets sündmustel ja mõlemal korral oleme raske katse täiel määral välja kannatanud, isegi hiilgavalt läbi teinud. Aga samal ajal ma tean ka, et sõjaväel peale kindla meeleolu peab olema ka vastav relvastus ja muu varustus. Ja mul ei ole põhjust arvata, et meeleolu meie naabrite sõjaväes oleks halvem kui meil, igatahes meie vähemate naabrite omades mitte.

1928. a. pandi meie kaitseväes maksma praegune organisatsioon, kus oli üles seatud ajateenija sõduri ja kaardi õppe- ja ka kaitseväge varustuse kava. Tol ajal oli meie riigikaitse (kaitseväge ja kaitseliit) eelarves 19.345.000 kr.*) ja tuleva aasta kohta räägitakse riigikaitse eelarvest umbes 13.000.000 kr. suuruses. Tähen-

*) Eesti arvuline ülevaade, lhk. 242.

dab — riigikaitse eelarve on rängalt juba kärbitud ja minule paistab, et see kärpimine jätkub ka tulevikus. Tagajärjed on juba näha. Õppekava ei ole viimastel aastatel kaugeltki enam täies ulatuses läbi viidud. Ajateenijad-sõdurid lastakse koju enne teenistust (resp. ka õppeaja) lõppu. See sarnaneb juba olukorrale, kui koolides õpilased saaksid vabastatud õppetööst paar kuud varem kui see on ette nähtud aasta õppekavas. Kas niisuguse olukorra juures oleks õppekava täielik läbiviimine teostatav, selle juures mina küll kahtlen. Veel palju halvem on lugu varustuse, tähendab ka relvade ja muu tehnilise varustuse läbiviimise kavaga. „Sõduri“ artikli lgp. autor ütleb, et töötulemused meie kaitseväge kasvatusel alal on kõigiti head ja et kaitseväge kasvatusel ja väljaõppe süsteem meid täiesti rahuldab. Oletame, et see on nii (mõnelt poolt kaitseväge oma keskelt on aga ka õppesüsteemi kohta kuulda kaunis teravat arvustust), aga mis sünnib siis edaspidi. Kaitseväge organisatsioon ja tegevus ei tohi millalgi piirduda tänapäeva tarvidusega, tema peab töötama just tuleviku tarvis. Mulle paistab, et juba praeguse rängalt kokkutõmmatud eelarve juures kaitseväge suudab välja maksta palgad ja suudab ka kaitseväge toita, aga õppekava on juba juhuslikult lühendatud ja varustuskava relvade ja muu tehnilise varustuse alal jääb täiesti teostamata ja kaitseväge on sunnitud elama vanadest tagavaradest. Kui kaua need vastu peavad, eraldi laskemoona ala, seda mina ei tea. Ja kui suur tähtsus on praegusel ajal sõjatehnilisel varustusel, seda teame meie kõik. Just samas „Sõduri“ esimeses numbris on artikkel, kus mainitakse, et suure sõja olevat lõpetanud liitlaste pool tegutsenud tankid.

Mitte vähema tähtsusega ei ole laskemoona tagavarade küsimus. Väljapääsematuks muutuks seisukord meile, kus oma padrunivabrikud puuduvad, kui näiteks varsti peale sõja alguse lõpeks laskemoon ja meie seda väljastpoolt veel ei ole jõudnud saada. Ülemjuhatajal jääks üle ainult omale kuul pähe lasta ja seegi ei oleks kellegi kangelastegu, vaid päris häbisurm, ilma et sellest kellegi oleks kasu. Kibedad Vabadussõja kogemused on mul varustuse suhtes eraldi meeles, selle peale vaatamata, et minul oli energiline varustuseülem, kes minu muresid sellel alal täiesti jagas ja kõik tegi, et varustust ja selle tagavarasid soetada ja ikka juba teatava aja peale ette. Mulle paistab, et praeguse organisatsiooni juures meie kaitseväge on juba jõudnud teatavasse ummikusse või kui veel ei ole, siis sammub sellele vastu. Kus on siis loova ülesehitava töö võimalused?

Kahjuks „Sõduri“ artikli lgp. autor neid küsimusi ei puuduta. Aga paistab silma, et varustuse muretsemise küsimuse asjas on autor isegi palju pessimistlikum kui mina. Ta arvab, et moodsa tehnilise varustuse muretsemise valuaud puudusel kujuneb täiesti illusoorseks. Meie oleme küll väikene ja mitte väga jõukas rahvas, aga tööd teeme ja teatava hulga välisvaluutat saame oma rahvamajanduslikust produktioonist siiski ka ehk ohverdada riigikaitsele; ja kodumaal saame ka juba valmistada mõndagi sõjavarustust. Jällegi samas „Sõduri“ numbris kindral Larka tähendab väga tabavalt, et ükski rahvas ei ole sündinud suurena. Seepärast ei maksa ka usku kaotada, et me midagi teha ei saa ega suuda.

Artikli lgp. autor toob näiteks Saksa riigi väikese armee, millega isegi tema looja kindral

v. Seeckt ei olevat rahul. Minul on ka teada v. Seeckti arvamisest, nii palju kui olen leidnud neid mulle kättepuutunud kirjandusest, aga mul on ka teada prantslaste arvamisest selle väikese Saksa armee kohta ja need arvamisest, nagu seda vist teab ka „Sõduri“ artikli lgp. autor, on „natukene“ teised kui sakslaste omad. Julgen arvata, et Saksamaa nõue üheõigusluse järgi on kõigepealt suurriigi prestiihi küsimus rahvaste ja eraldi suurriikide peres. Ja sõjatehniliselt on sakslaste nõue mitte nii palju armee suurus, kui veealused laevad, tankid, rasked kahurid, sõjaväe lennukid, — muidugi, kui need relvad jäävad püsima teistes riikides. Tähendab, ka sakslased nõuavad just modern relvi.

„Sõduri“ artiklis on mainitud, nagu oleks mina öelnud, et meie riigikaitse on kopeeritud Venest. Ma tunnistan heameelega, et ma seda ei mõelnud ja öelda ei tahtnud ja olen nõus, et kaitseväge on juba täiesti omapärane; minu lause käib selle kohta, et nagu suure Vene riigis meie loeme tarvilikuks, et iga resoori valitsemiseks peaks olema eraldi ministeerium, mida minu arusaamise järele väikesel riigil just tarvis ei ole. Pean aga üht alla kriipsutama ja isegi eraldi toonitama, et ennesõjaaegses Vene riigis valitses arvamine, et riigikaitse teostamine on ainult sõjaministeeriumi ülesanne; teisi ministeeriume ja ametiasutusi see nagu ei puudutanudki. Kahjuks meie seltskond ja avalik arvamine on võtnud omaks riigikaitse suhtes just selle endise Vene mentaliteedi. Praeguses nõukogude riigis paistab see olema sootumaks teisiti ja seal on sõjavägi terve valitsusaparaadi lemmik, kelle heaks ohverdatakse mõndagi. Ka meil on ammu aeg jõuda arusaamisele, et riigikaitse ei ole mitte ainult kaitseministeeriumi ülesanne, vaid seda peab teostama terve riigi valitsusaparaat (ja see on ka meie põhiseaduse mõte) ühes kogu rahvaga ja iga ametiasutus, olgu see riiklik või omavalitsus, olgu see maanteede valitsus, kool ehk isegi metskond — peaks riigikaitseks kaasa aitama. Ainult sel teel saaks meie kätte kõige suurema efekti ja kõige vähemate rahaliste kuludega.

„Sõduri“ artikli lgp. autor puudutab õige vähe teist rasket küsimust meie riigikaitse korralduses — see on meie riigikaitse aparaadi kõrgemat juhtimist rahu ajal ja selle juhatuse ülemineku võimalusi mobilisatsiooni korral. Minu arusaamise järgi see küsimus peaks meil ükskord saama korraldatud. Kaitseväge ei saa korralikult tegutseda ilma alalise vastutava juhita ka rahuajal, aga mobilisatsiooni korras sõjapuhkemisel on see rohkem kui hädatarvilik. Praegusel momendil on meie seisukord ajutiselt natukene parem — kaitseväge eesotsas on kogunud elukutseline sõjamees. Aga kerkib küsimus — kui kauaks? Lugupeetud kindral Tõnisson jutustas mulle isiklikult, et ta ei kavatse oma perekonda Tallinna üle tuua, sest ei tea ju, kui kaua kestab praeguse vabariigi valitsuse iga; ei tasu ümberkolimise vaeva ja kulu, mis sellega seotud. Ma võisin kindralile vastata ainult, et ma tema asemel niisama toimetaksin.

Minu prima arusaamise järele peaks kaitseväge eesotsas seisma juba rahuajal vastutav ja teatava volitustega varustatud alaline juhataja. Tema õigused ei tarvitseks olla mitte nii suured, kui on ette nähtud ülemjuhatajale sõja ajal, aga siiski tema õigused peaksid olema võrdlemisi suured ja tema peaks olema garanteeritud teatav stabiilsus tegevuses. Vabariigi

valitsusel või presidendil peaks muidugi jääma õigus tarvilikul korral kaitseväge juhatajat vahetada; tema võiks isegi olla määratud aja peale — näiteks viieks aastaks, ja siis ta tuleks ümbernimetamisele ehk saaks asetatud teise isikuga, keda loetakse rohkem kohaseks selle ametile.

Sõja korral peaks kaitseväge juhataja olema ülemjuhataja kandidaadiks ehk vähemalt ta peaks saama määratud ülemjuhataja staabi ülemaks; aga kordan — parem oleks, kui tema oleks ette nähtud otse ülemjuhataja kandidaadiks.

Artiklis on mainitud, et selle küsimuse lahendamise on viibinud ainult poliitilistel põhjustel. Osalt on see õige, aga omal ajal, kui see küsimus oli päevakorral, siis (ärgu jälle keegi pangu mulle pahaks minu otsekohesest väljendust) ka sõjaväelased intrigeerisid omavahel ja mõned töötasid ka selle ameti sisseseadmise vastu.

„Sõduri“ artikli lgp. autor toonitab, et kaitseväl ja isegi kogu meie rahval olevat arvamine, et kaitseväl sõja korral tuleb astuda tegevusse minu juhatusel. Ma tänan selle austava arvamise eest, aga lubatagu mulle esitada lgp. autorile küsimus, kas ta tõesti peab praegust seisukorda meie kaitseväge juhtimises normaalseks ja arwab, et ülemjuhatajaks sõja korral võib olla isik, kelle koostöö kaitseväega seisab ainult selles, et ta on pidanud teatava arvu loenguid Kõrgemas Sõjakoolis ja Ohvitseride Keskkogus strateegiliste, sõjapolitiliste ja rahvusvaheliste küsimuste üle, kes viibinud on külalisena mõnedel kaitseväge manöövritel ja keda isegi on ka kutsutud teatavatele nõupidamistele (viimasel ajal küll üsna vähe). Ei, lgp. autor tunneb sõjaväe juhtimise küsimusi teoreetiliselt mitte vähem kui mina ja teab, et ülemjuhataja kandidaadil peaks ka oma kaaluv sõna öelda olema sõjaväe organisatsiooni, väljaõppe ja varustuse üle. Kui mina oleks autoriteetselt poolt volitatud kandidaat ülemjuhatajaks sõja puhul, siis mina küll tegutseks palju aktiivsemalt: ma nõuaks ehk mõndagi muudatust meie praeguse kaitseväge organisatsioonis, arvaks ehk tarvilikuks ka muudatused meie mobilisatsiooni kavas; igatahes nõuaks muudatust ka meie varustuskavas, loeks tarvilikuks palju tihedama koostöö meie kaitseväge ja kaitseväe vahel just operatiiv alal, isegi loeks tarvilikuks sõjajärgse sõjaväe juhtimise seaduse väljatöötamist vastavalt meie oludele. Aga need on kõik küsimused, mille üksikasjade diskuteerimist ajakirja veergudel ma ei pea otstarbekohaseks; olen aga alati valmis neid küsimusi arutama vastavas kitsamas ringis. Võib olla — minu arvamisest on ekslikud, ja kui mulle seda selgeks tehakse, siis olen alati valmis aktsepteerima teiste kavasid, mis on paremad minu omadest.

Aga kõige parem oleks siiski, kui meil saaks läbi viidud kaitseväge kõrgema juhtimise reform rahuajal ja kaitseväge etteotsa määratud isik, kes oleks vastutav mitte ainult rahu ajal, vaid astuks selle kaitseväega tegevusse ka sõja korral. Nüüd alati süüdistatakse kaitseväge staabi; öeldakse, mis staap on teinud ehk jätnud tegemata ühte ehk teist. Unustatakse selle juures aga ära, et staabiülema õigused ei küüni kuigi kaugele. Kui tahetakse vastutust panna kaitseväge staabi ülema peale, siis peab teda ka varustama seaduseandmisel teel teatavate volitustega. See on ka üks võimalik juhtimise küsimuse lahendustee. On ju olemas sõjavägesid, kus staabi ülem on suurte õigustega ja tema on

määratud ka tulevaseks ülemjuhatajaks sõja korral.

Veel mõni sõna kaitseväge koostööst kaitseviiduga ja vabatahtlikest organisatsioonidest. Arvan, et koostöö kaitseväge ja kaitseväe vahel võiks olla operatiivaladel palju tihedam kui seni. Nemat ei tarvitse kumbki kaotada oma iseseisvust ja olemasolu; nad peaks teineteist ainult täiendama, aitama ja just õppe alal teatavatel momentidel nad peaks sulama päris kokku. Paistab, et see ei peaks olema väga raske teostada, sest kaitseväe käib ju ka praegu operatiivselt täiesti kaitseministri alla.

Ei saa unustada, et Vabadusesõja ajal paljud meie sõjaväe üksused said vormeeritud just vabatahtlikul alusel ja seltskonna abil, isegi üksikute isikute algatusel (Pitka, Kuperjanov, Reissar); nii tekkisid esimesed soomusrongid, Kuperjanovi ja skoutspataljonid, Sakala ja Kalevi pataljon ja kõik linnade ja maakondade kaitsepataljonid. Vabatahtlike organisatsioonide vastased ütlevad, et need väeosad ei tegutsenud kuigi kaua puht vabatahtlikul alusel ja neid tuli ümber vormeerida alalise kaitseväge põhimõttel. See on õige: neid tuli aidata, täiendada, aga suur töö oli siiski just nende väeosade algpäevil ära tehtud vabatahtlikul põhimõttel ja seltskonna abil ja suurem osa neist väeosist ei olnud sugugi halvemad meie algrügementidest, vahest isegi paremad ja kindlamad. Mõned olid algusest peale väga tublid; teised arenesid järk-järgult. Näiteks Pärnu kaitsepataljon tegutses alguses halvasti, aga kui sinna etteotsa määrati tubli juht, kadunud kolonel Schmidt, siis tegutses ka see väeos väga hästi, mõnikord isegi hiilgavalt.

Lõpu-kokkuvõttes peab ütleva — meie peame tahes ehk tahtmata oma kaitseväge organisatsiooni ümber korraldama, seda sunnib meid alaline kaitseväge vähenemine; meie peame selle ümberkorraldamise nii läbi viima, et kitsaste aegade peale vaatamata siiski jatkaks ka raha teatava tehnilise varustuse ja relvade muretsemiseks. Alaliste kräpimiste tagajärjel kaitseväge on juba ummikus ja loova töö võimalused on muutunud minimaalseiks, tulevikus võib seisukord minna veel raskemaks, kui meie praegustest raskustest ja puudustest ei tee aegsasti järeldusi. Samal ajal on tingimata tarvilik reformeerida ka meie riigikaitse kõrgem juhatus rahuajal nii, et ta viibimata võiks hakata tegutsema kaitseväge eesotsas ka kõige äkilisema sõja korral.

Öeldakse, et meie naabrite juures ei ole olukord parem; olgu see nii, aga ma arvan, et meie rahalised võimalused siiski on vähemad kui naabritel ja usun, et naabrite juhtivad tegelased ei ole vähem energilised ja asjatundlikud kui seda oleme meie. Miks me siis kardame enese arvustust.

Võib olla, minu arvustus on olnud liig karm ja ei meeldi paljudele, aga ta on otsekohene ja ilma mingi tagamõteta. Leidub teisi teid praegustest raskustest üle saamiseks, mis on paremad, kui minu poolt mainitud ideed, — väga hea.

„Sõduri“ artikli lgp. autor ütleb, et mina olevat oma arvustuse pärast sattunud meie kaitseväge juhtkonna üldise hukkamõistu alla. Kahju küll, aga oma arvamisega ma siiski muuta ei saa, seni kui ma ei ole veendunud, et need minu arvamisest ei ole õiged. Seni seda ei ole.

PAAR SÕNA SELGITUSEKS.

A. Traksmann.

Võimalikkude arusaamatuste ärahoidmiseks olgu siinkohal veel kord alla kriipsutatud, et minu artikkel „Sõduri“ eelmises numbris polnud tõesti mitte mõeldud meie riigikaitse küsimuste sisuliseks kaalumiseks, vaid selle mõtte selgitamiseks, mis oli mainitud ta pealkirjas. Et meie riigikaitse vajab kõvendamist, et selle ala edasiviimine eriti praegusel raskel kriisiajal vajab nii mõnegi senise lahenduse ümberhindamist — arvan see kõik on kaitseväge juhtidele niivõrra ilmselt selge, et sisuline põhjendamine tundub liigsena. Kogu küsimus seisab selles küsikus ja kuidas kõiki neid küsimusi kaaluda ja arutada. Kahtlemata nii mõndagi üldist põhimõtet võib tõsta üles ka avalikkuse ees. Kuid eriti riigikaitse alasse puutuvate põhimõteteliste küsimuste lahendamine on niivõrra tihedasti seotud igasugu üksikasjadega ja detailidega, et ilma viimaste kõigekülgsel läbikaalumiseteta põhimõtte enda väärtuski muutub sageli väga kahtlaseks. Neid üksikasju ja detaile aga meie just ei saa kanda avalikkuse ette, nagu seda ülalloodud artiklis väga õieti kriipsutab alla ka lp. kindral Laidoner. Nii suguses olukorras ainuõigeks teeks riigikaitse puutuvate küsimuste läbiarutamiseks, eriti seniste ja uute organisatsiooniliste vormide, mobilisatsiooni ja varustuskavade hindamiseks j.n.e. jääb ikkagi see, mida ülalloodud artiklis soovib lp. kindral Laidoner ise, nimelt „arutamised vastavas kitsas ringis.“ Selle põhimõtte allakriipsutamine ja võimalikkude tagajärgede illustreerimine, kui tema järgi ei käida, oligi õieti minu artikli peamiseks eesmärgiks.

*

Lp. kindral Laidoner esitab minule järgmise avaliku küsimuse: „...kas ta (s. o. mina) tõesti peab praegust seisukorda meie kaitseväge juhtimises normaalseks ja arvab, et ülemjuhatajaks sõja korral võib olla isik, kelle koostöö kaitseväega seisab ainult selles, et ta on pidanud teatava arvu loenguid Kõrgemas Sõjakoolis ja Ohvitseride Keskkõrgus strateegiliste, sõjapolitiliste ja rahvusvaheliste küsimuste üle, kes viibinud on küllalisena mõnedel kaitseväge manöövritel ja keda isegi on ka kutsutud teatavatele nõupidamistele.“

Sellele küsimusele võin vastata täiesti loiaalselt: ei, muidugi mitte, normaalne see olukord ei ole, eriti, kui teda hinnata vägede juhtimise üldiste põhimõtete seisukohalt.

Kuid meie teame ühtlasi, et see küsimus seisab päevakorral juba aastaid; tema üle on olnud palju mõttevahetusi ja minule on küll jäänud mulje, et seniajani selle küsimuse lahendamine on viibinud peamiselt just poliitilistel põhjustel, nagu meil poliitilistel põhjustel on seismas veel palju teisigi algatusi riigikaitse alal. Olgu kuidas on, meie kõik näeksime heameelega, et see küsimus ühel või teisel viisil leiaks peatse lahenduse, mis oleks kahtlemata suureks sammuks parandamisele.

*

Mainides veel kord „väikest ja hästi varustatud sõjaväge“, lp. kindral Laidoner, nähtavasti sellest, et ma tõin võrdluseks praeguse Saksa sõjaväe, järeldab, et ma olen võtnud seda „teatava mõistena ainult rahuaaja kaitseväge kohta.“ Siin on tegemist arusaamatusega. Püüdes küsimust haarata kõigekülgselt — nii rahuaegse organisatsiooni, komplekteerimise ja väljaõppe, kui sõjaegse tegevuse seisukohalt, oma eelmises artiklis, asetasin küsimuse „väikese ja hästi varustatud sõjaväe“ kohta täpsalt järgmiselt: „mida kujutab see armee rahuaajal, milleks ta areneb sõjaajal, milline on ta sõjatehniline varustus ja tegevuse põhimõtted, võttes arvesse meie rindeid, meie maastikku ja kliimatilisi tingimusi?“ Küsimuse redaktsioon näitab, et raskuspunkt siin on kahtlemata asetatud just sõjaegsele olukorrale, millest, muu seas, tuleb alati väljuda ka igasuguse armee rahuaegse organisatsiooni ülesehitamisel. Viimaseil aastail oleme küll Kõrgemas Sõjakoolis, küll igasugustel sõjamängudel ja arutlustel võrdlemisi väga põhjalikult kaalunud meie tegevusviise võimaliku sõja algperioodil. Seejuures oleme jõudnud veendumusele, et on kindlad füüsilised piirid, mida suudame teha oma kodumaa kaitseks meie praeguse niikuinii väikese sõjaväega. Kui nüüd tahame omaks võtta põhimõtte, et meil kujuneb tulevikus mingisugune sõjavägi, mis on veel väiksem kui praegune, siis ülalloodud küsimus ühes veel paljude muude kõrvalküsimustega, tõuseb meie ette kogu ta halastamatu paratamatusega.

*

Väikese, hästi varustatud sõjaväe kõrval lugupeetud kindral Laidoner oma esimeses intervjuus tõstis üles teise põhimõtteliku küsimuse, s. o. „ülemineku vabatahtlikkudele seltskondlikele organisatsioonidele.“

Ülaloodud artiklis seda põhimõtet enam ei puudutata; küll aga kõneldakse pikemalt koostööst kaitseväge ja kaitseliidu vahel, eriti suuremate ülesannete andmisest kaitseleidule operatiiv- ja väljaõppe aladel. Kõigest sellest ma järeldan, et lp. kindral väljendust „üleminek“ pole mitte võtnud sõnasõnalt, vaid et sellest tuleb aru saada nii, nagu ta on lähemalt selgitatud ülalloodud artiklis.

Kui see on nõnda, siis mõte vabatahtlikest organisatsioonidest on asetatud sootu teisele tasapinnale, millega iseenesest langevad ära minu eelmises artiklis selle mõtte kohta ülesseatud küsimused. Ühinen sealjuures täiesti lp. kindral Laidoneri arvamusga, et ka kaitseväge ja kaitseleidu koostöö küsimuste läbiarutamine kuulub nende hulka, mille diskuteerimist ei saa lugeda otstarbekohaseks ajakirja veergudel.

Kaitseväge juhtkonna seisukohalt väärib erilist allakriipsutamist lp. kindral Laidoneri artiklis üks mõte, mille siinkohal toon sõnendatult:

„Ka meil on ammu aeg jõuda arusaamisele, et riigikaitse ei ole mitte ainult kaitseministeeriumi ülesanne, vaid seda peab teostama terve riigi valitsusaparaat (ja see on ka meie põhiseaduse mõte) ühes kogu rahvaga ja iga ametiasutus, olgu see riiklik või oma valitsus, olgu see maanteede valitsus ehk isegi metskond — peaks riigikaitseks kaasa aitama.“

Tõesti sellele mõttele meie kõik kirjutame alla kahel käel, soovides et ta teostataks võimalikult kiiresti ja täiel määral.

Muidugi, see mõte pole uus. Sisuliselt sellelaadilisi mõtteid on avaldatud varemgi korduvalt. Selletaoline mõte on isegi juba heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse poolt, nimelt 30. detsembril 1931. a. meie „Lahingueeskirja“ sissejuhatavas peatükis, kus ta § 2 on redigeeritud järgmiselt:

„Riigikaitse teostamine pole ainult kaitseväge ülesanne; võitlusest riigi iseseisvuse eest peavad võtma osa kõik kodanikud. Kallaletungija peab leidma teel ees kogu rahva vastupanu.“

Edukaks võitluseks vastase võimaliku ülekaaluga on tarvilik, et omaksime tugeva mooraaliga, hästi organiseeritud, õpetatud ja tehniliselt varustatud kaitsejõud ning et rahvas kõigis oma eluavaldustes oleks ette valmistatud riigikaitseks.“

Selgituseks olgu tähendatud, et siin mõiste all „rahvas“ on mõeldud mitte ainult kodanikke, vaid ka kõiki asutusi ja organisatsioone, millist laadi need ka ei oleks.

Meie ühineme täielikult lp. kindral Laidoneri arvamusga, et selle põhinõude tingimistega teostamine meie riigikaitse alal annab „kõige suurema efekti kõige vähemate rahaliste kuludega,“ mis pärast ta peaks olema ellu viidud võimalikult täielikult. Kuid seniseid kogemusi sellelaadiliste probleemide teostamise alal arvesse võttes, peame, kahjuks, ühtlasi konstateerima, et siin on veel võita väga palju raskusi, enne kui see põhimõte lööb läbi täielikult.

Läti uus sõjavägede juhtimise seadus.

Möödunud aasta lõpul Lätis hakkas maksma uus sõjavägede juhtimisseadus, mis näeb ette mitmeid olulisi muudatusi sõjavägede juhtimise alal. Kuna meil ajakirjanduses kaitsevägejuhtimise küsimuse kohta viimasel ajal on korduvalt sõna võetud, avaldame selle seaduse muutmata. Edaspidi kavatsime võtta seaduse lähemale sisulisele vaatlusele.

Toimetus.

1. osa.

Riigikaitse nõukogu.

1. Riigikaitse nõukogu rahuajal töötab välja riigikaitsekava. Viimase kinnitab riigipresident, valvates ühtlasi selle elluviimise järgi.

Riigikaitse nõukogu rahuajal koosneb riigipresidentist kui esimehest, saeimi esime-

hest ja peaministrit kui tema asetäitjatest, sõja-, välis-, raha-, teede- ja siseministritest, saeimi riigikaitse komisjoni esimehest, vägede juhatajast ja tema staabi ülemast — kui liikmetest.

2. Sõjaajal riigikaitse nõukogu tegutseb nõuandva asutisena riigipresidenti juures.

Nõukogu koosseisu sõjaajal kuuluvad p. 1 all loetletud ametisikud, väljaarvatud vägede juhataja ja tema staabi ülem.

2. osa.

Riigi territooriumi jaotus.

3. Riigi territoorium, ühelajal mobilisatsiooni väljakuulutamise, vägede juhtimise otstarbel jaotatakse sõjategevuse ja seljategevuseks raiooniks.

4. Piirijoon nende kahe raiooni vahel määratakse kindlaks juba rahuajal sõjaministri poolt, mille kinnitab riigipresident.

Sõjaajal riigipresident, ülemjuhataja ettepanekul, võib sõjategevuse raiooni piire muuta.

3. o s a.

Ülemjuhataja õigused ja kohused.

5. Ülemjuhataja on kõigi sõjategevuseks ettenähtud ja tegevväeks koondatud relvastatud maa- ja meriväe komandör.

6. Ülemjuhatajale allub sõjategevuse raioon, kus ühelajal mobilisatsiooni välja kuulutamise ja pannakse maksma sõjaseisukord.

7. Ülemjuhataja sõjategevuse alal tegutses iseseisvalt ja vastutab ainult riigipresidenti ees, kellele ta allub, kuna riigivalitsemise alal ta allub vabariigi valitsusele, olles selle hääleõiguslik liige.

8. Ülemjuhataja kohuseks on:

- 1) juhtida sõjaoperatsioone;
- 2) anda juhatusi ja kontrollida täiendusväe ettevalmistust ja määrata kindlaks taktikalised nõudmised muretsetatavale sõjavarustusele;
- 3) nõutada sõjategevuseks vajalikku inimjõudu ja varustust;
- 4) ära jaotada need jõud ja varustus;
- 5) määrata kindlaks sõjavarustuse tarvitamise ja hoidmise kord.

9. Ülemjuhatajal, peale õiguste, mis nähtud ette sõjaväeasutistele ja ametisikutele sõjaseisukorra määrustes (sead. kogu art. 49 — 1919. a.) sõjategevuse raioonis, on õigus:

- 1) vallutatud vaenlase territooriumil määrata makse ja kontributsioone;
- 2) konfiskeerida, kui ka sekvestreeerida kõige sõjaseisukorra ajal liiskumata varandusi ja vallasvara;
- 3) panna maksma sõjatsensuuri kogu riigis;
- 4) sõlmida vaenlasega vaherahu, kui see on sõjalaulukorrast lähtudes mõeldavapääsematu, ja uuesti alata sõjategevust.

10. Tegevväe osade või sõjalaevade viibimise puhul liitlaste territooriumil või liitlaste vetes, ülemjuhataja määrab kindlaks väeosade ja asutiste vahekorrad kohaliste asutiste ja elanikega, vastavalt sõlmitud kokkuleppele.

4. o s a.

Sõjaministri õigused ja kohused sõjaajal.

11. Sõjaministrile sõjaajal allub seljataegune raioon ühes selles asuvate väeosadega. Tarviduse korral ülemjuhataja võib võtta oma alluvusse ka seljataguses raioonis asuvad väeosi, kuid garnisoniteenistuse alal need väeosad jäävad edasi sõjaministri juhtida.

12. Sõjaministri kohuseks tegevväe alal on:

- 1) korraldada inimeste ja hobuste vastuvõtmist;
- 2) juhtida täiendusväe ettevalmistust ja hobuste remonti;
- 3) muretseda ja hoida alal varustust tegevväele;
- 4) toimetada tähendatud varustus tegevväe kätte.

5. o s a.

Ülemjuhataja ja sõjaministri vaheline suhe.

13. Ülemjuhataja esitab sõjaministrile nõudmised tegevväe varustamise kohta inimestega ja sõjamaterjalidega.

14. Sõjaminister informeerib ülemjuhatajat, kuidas ja missugusel määral suudetakse tegevväe nõudeid rahuldada.

Et vältida tegevväele varustuse muretsemise alal ettetulevaid takistusi, sõjaminister, äraootamata ülemjuhataja nõudmisi, peab neid ette nägema, esitades ülemjuhatajale vastavad varustusekavad kinnitamiseks.

M ä r k u s: Ettetulevaid ülemjuhataja ja sõjaministri vahelisi arusaamatusi lahendab riigipresident.

6. o s a.

Ülemjuhataja staabi ja temale alluvate asutiste tegevus.

15. Määrused ülemjuhataja staabi ja ülemjuhatajale alluvate väeosade ning asutiste tegevuse ja juhtimise, ning ametisikute õiguste kohta töötatakse välja juba rahuajal sõjaministri poolt, mida kinnitab riigipresident. Sõjaajal ülemjuhataja ettepanekul riigipresident võib neid määruseid muuta.

T.

Sõjaväe psühhotehnika.*)

Katsetamised Jaapanis.

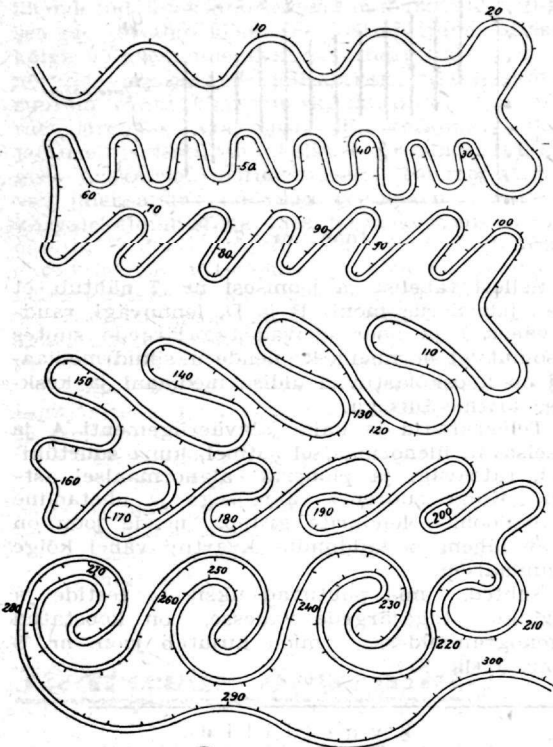
Testide abil sõduri väärtuse kindlaksmääramise toimetati Jaapanis 6000 sõduriga 1924. aastal.

Katseid teostasid Tokio Keiserliku Ülikooli Psühholoogia Instituudi kolmkümmend psühholoogi neljal päeval.

Testide seeria oli järgmine:

1. Kuupide liitmine. See test leidub ameerika seerias beta; temaga katsetatakse arvutamise võimeid ruumi ulatuse ettekujutuse alusel.

2. Joonestamine. See kujutab Jaapani psühholoogi Avaji¹⁾ leiutist (vaata joon. nr. 5) — kaks rööbiti kõverjoont. Katsealune peab kõige kiiremas korras tõmbama nende vahele kolmanda joone, ilma et kahte eelmist puudutaks. See katse näitab oskust käe väikesi värisemisi valitseda koos kiirusega.

Joon. N° 5.

*) Vt. „Sõdur” nr. 1/2 — 1933.

1) Tõlgitud saksa keelest Zeitschrift für angewandte Psychologie, 1928, B. 30.

3. Võrdlemine. See on ümbertöötatud seeriast beta — arvude võrdlemine; arvude read mitmesuguste arvude ja tähtedega tuleb võrrelda omavahel ja läbikriipsutada, olgu see märkiga = või X, kui arvud ei ole võrdsed. See test proovib ettevaatlikkust ja tähelepanu.

4. Vastuasetamine. See test koosneb reast lausetest: suur, ... paks, ... ümmargune, ... väike, ... vähe, ... kiitma, ... kartma, ... lõoma, ... ajama, ... väljanaerma. Nendele tuleb leida vastulause. Avaji arvates on see korrapärane ühendamine, kuid dr. Debicka arvates — loogiline mõtlemine.

5. Vahetu nägemismälu test. Suurele kartongile oli joonistatud 25 mitmesugust eset; seda kartongi näidati katsealusele 30 sekundi vältel, peale seda pidid katsealused nendel olevates nimestikkudes läbi kriipsutama meelde jäänud esemed.

6. Asetamine. See test, mis ümbertöötatud seeriast beta, põhjeneb mitmesuguste märkide kiirele nummerdamisele vastavalt kaasasolevale võtmele. See on katse märkide ja arvude kiireks korrapäraseks ühendamiseks ehk kiire päheõppimine.

7. Üldteadmised. Rida lõpetamata lauseid, mis tuleb lõpetada ja lause allakriipsutada: hommik asub ... lääne, lõuna, põhja vastas.

See test on töötatud ümber seeriast alfa.

8. Jooned. Paberileht on täidetud ohvitseriga, mis kiiresti tulevad kriipsutada läbi. See on käe kiiruse katsetamine.

9. Kujude jagamine. Suuremate geomeetrislike kujude kõrvale oli joonestatud paberile väiksemad geomeetriselised kujud (ringjooned, kolmnurgad j.n.e.), mida tuli joonestada suurematesse. See on pindala ettekujutamise katse ja kombineerimise võime. Ümbertöötatud seeriast beta.

Väljaarvestamised olid suuremate komplikatsioonidega kui ameeriklaste katsetel, sest iga testi arvestati eraldi, mis võimaldas tabada intelligentsi ja põhjenes võrdluse eesmärgile.

Kõik katsealused olid pärit ühest diviisist elueaga 20—21 aastat ja sõjaväelise kasvatusena 10—22 kuud. Katsetest olid vabastatud ohvitserid ja allohvitserid. Katsealused kuulusid mitmesugustesse relvliikidesse, olid haridusega alates algkoolist kuni ülikooli lõpetanuteni. Katsete lõpul võeti arvestuseks 4633 katsetatud, s. o. kõik, kes rea testide seeriaid lahendasid. Relvliike arvesse võtmata jaotati sõdurid kolme gruppi:

- 645 vanemat või kõige paremat reameest,
- 1426 „esisõdurit” või vanem aastakäik.
- 2562 „teise järgu sõdurit” või noor aastakäik.

Sõdurite grupp	Katsealuste arv	Tagajärgede keskmine aritmeetiline	K v a r t i i l i d		
			q ₁	q ₂ (mediaan)	q ₃
Vanemad reamehed	645	+3,778	0,000	+3,694	+7,744
„Esisõdurid“	1426	-1,196	-5,557	-0,306	+3,319
„Teise järgu sõdurid“	2562	+0,929	-3,447	+0,904	+5,619
Kokku	4633	+0,670	-3,735	+0,505	+5,422

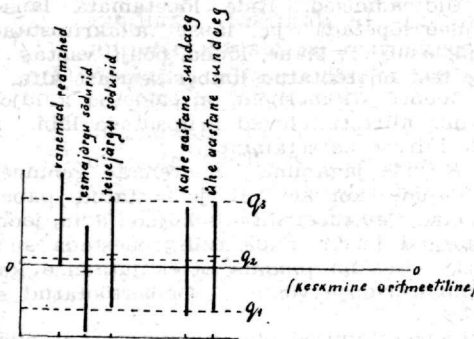
Ideaalseks keskmiseks aritmeetiliseks kõigi tagajärgede kohta on võetud 0 (tegelikult on see 0 murruga — 0,670).

Seega tähendab terve 0 keskmist tagajärge; tagajärjed paremad keskmisest on märgitud +, halvemad —. Tabelis peale üldise keskmise aritmeetilise kõigi katsealuste tagajärgede kohta, mis võrdub 0,670, on pandud välja veel keskmised aritmeetilised üksikute gruppide kohta, millest järgneb, et vanemate reameeste kohta keskmine võrdub 0+3 (murruga) üle ühise keskmise, esisõdurite keskmine on alla ühise keskmise. Peale keskmise aritmeetilise on paigutatud tabeli lahtrisse kvartiilid. Kvartiil tekib reast katsealuste jaotusest, kes üleskirjutatud tagajärgede järjekorras jaotatud neljaks võrdseks osaks.

Punkt, mis asub suure lahtri keskkohas ja mis jaotab lahtri kaheks osaks, nimetatakse kvartiil 2 (q_2) ehk mediaaniks. Kvartiil 1 (q_1) tähendab punkti, mis eraldab lahtri halvema veerandi, kuna kvartiil 3 (q_3) märgib ära lahtri parema veerandi.

Tabelis näeme, et vanematel reameestel q_1 (punkt, mis eraldab grupi halvema osa) võrdub 0, või on hinnang absoluutselt keskmine.

Kvartiili alusel ongi töötatud välja alljärgnevat joonis nr. 6.

Joon. nr. 6.

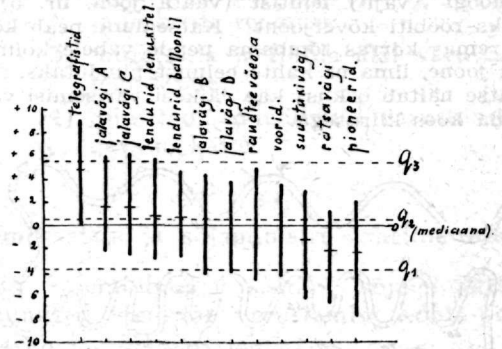
Sellel joonisel on võetud võrdluse hindamise aluseks kõigi katsealuste ühised kvartiilid, s. o. paksud jooned; keskmine aritmeetiline — nõrgem joon. Näeme, et mediaan ehk keskmine tagajärg nihkub vähe eemale keskmisest arit-

meetilisest. Sellest ühisest jaotusest näeme üksikute gruppide tagajärge — n. o. punktiirjooned, milliste kaks serva on kvartiilid 1 ja 3, kuna väike jooneke keskkohal märgib mediaani.

Joone pikkus oleb kvartiili kaugusest ning näitab antud grupi vähemat või suuremat võimet. Käesoleval joonisel lühemaks jooneks on vanemate reameeste joon, mis kinnitab nähet, et see on valitud grupp: q_1 ja q_3 kaugus on siin vähem kui „teise järgu sõdurite“ grupil. See on kooskõlas tegelikkusega, sest „teise järgu sõdurid“ olid veel valimata, seega värske materjal.

Ülaloodud tabel ja joonis on kooskõlas katsete tagajärgedega sõdurite tegeliku jaotuse suhtes juhtide arvamise alusel.

Alljärgnevat tabeli kujutab mitmesuguste relvliikide omadusi katsete tagajärjel:

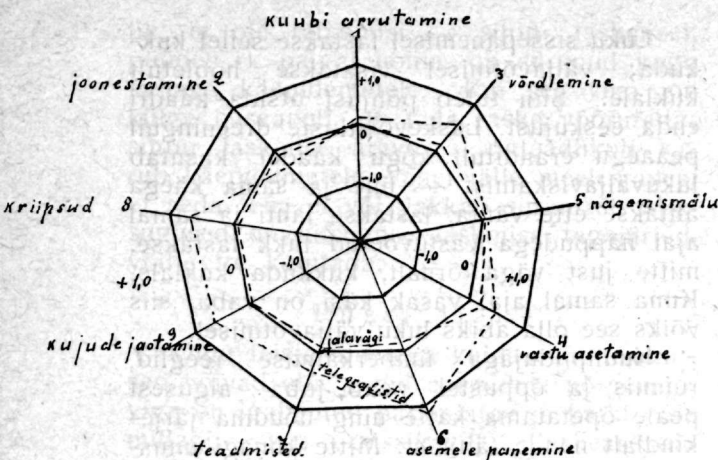
Joon. nr. 7.

Sellest tabelist ja joonisest nr. 7 nähtub, et kaks jalaväerügementi B ja D, lennukivägi, raudteeväeosa ja voor asuvad tagajärgede suhtes absoluutselt normaalselt; nende üksikud mediaanid on kooskõlastuvad üldise mediaani ja keskmise aritmeetilisega.

Telegrafistid ja kaks jalaväerügementi A ja C seisavad ülennormaalset astmel, kuna suurtükivägi, ratsavägi ja pioneerid alanormaalset astmel. Kõige suurema väärtusega ja ühetaoline on ballioonide lendurite grupp, nende joon on kõige lühem ja kaldumine kvartiili vahel kõige minimaalsem.

Suhted, mis puutuvad üksikute testide ja relvliikide tagajärgedega vahesse, on koostatud ingenogrammidesse, mida kujutab joon. nr. 8 ja nr. 9 (lk. 81).

Relva liik	Kutsealuste arv	Keskmine aritmeetiline	Kvartiilid		
			q_1	q_2 (mediaan)	q_3
Telegrafistid	621	+4,355	0,000	+4,775	+8,964
Jalavägi A	658	-1,694	-2,198	+1,539	+5,697
„ C	656	-1,631	-2,760	+1,439	+6,118
Lennukivägi (lennukid)	169	-1,266	-2,889	-0,643	+5,583
„ (ballioonid)	88	+0,920	-2,694	+0,625	+4,812
Jalavägi B	609	-0,136	-4,370	0,000	+4,518
„ D	679	-0,193	-3,912	0,000	+4,052
Raudtee väeosa	489	-0,190	-4,652	0,000	+5,059
Voorid	168	-0,470	-4,295	0,000	+3,711
Suurtükivägi	220	-1,650	-6,250	-1,250	+3,271
Ratsavägi	241	-2,215	-6,538	-2,154	+1,555
Pioneerid	204	-2,862	-7,771	-2,250	+2,250
Kokku	4633	+0,670	-3,735	+0,565	+5,422

Joon. nr. 8.

Joonisel nr. 8 iga diameeter vastab ise testile. Need diameetrid on keskelt jaotatud ja ühendatud üheksanurksega, mis märgitud 0-ga; see on ideaalne keskmine aritmeetiline. Keskelt kõige väiksem üheksanurk, märgitud -1, on nõrkade tagajärgede näitajaks, alla keskmist; suurem väline üheksanurk, märgitud +1, määrab paremad tagajärjed, üle keskmise. Sellel jaotusel järjestuvad üksikute gruppide tagajärgede keskmised aritmeetilised. Näeme, et jalaväe üheksanurk on väga regulaarne, väikeste kõrvalekaldumistega ideaalsest keskmisest, mis näitab, et terve testide rida oli võrdsest kohaldatud jalaväe väljaõppele ja nõuetele vastavaid. Telegrafistide üheksanurk on väga ebaregulaarne; eriti väljapaistvad tagajärjed näitavad neid teste, mis kõige kohasemad oma tüüpidele telegrafistide võimete ja suuna õpetamisel.

Kõigepealt on vastavad need testid, milliste tagajärjed asuvad kõrgemal keskmisest normist ja nimelt:

- asetamine (väljaõpe),
- jooned (käe kiirus),
- kujude jaotamine (pinna ettekujutus ja kombineerimine),
- vastu asetamine (järjestamine ja loogiline mõtlemine),

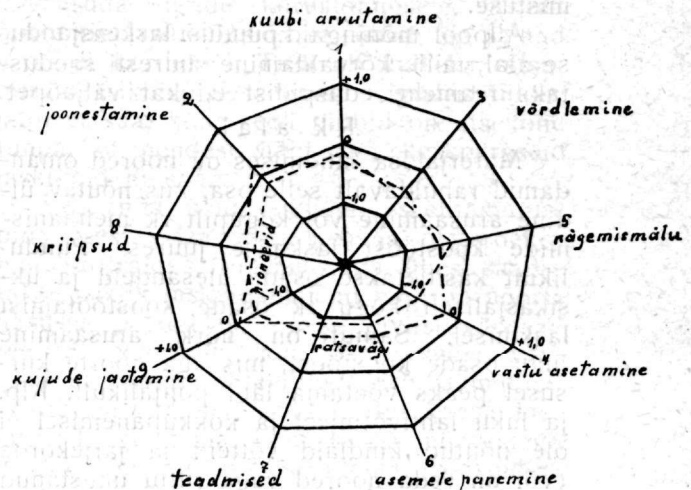
— võrdlus (tähelepanu koondamine).
Enam-vähem keskmisi tagajärgi annavad testid:

- nägemismälu,
  - kuupide arvutamine.
- Alla keskmist normi:
— joonestamine.

Järgmine inogramm (joon. nr. 9) näitab pioneer ja ratsaväge. Mõlemad üheksanurgad on väga ebaregulaarsed ja alla keskmist.

Ratsaväes on ülekaalus test: „joonestamine” (käe kiirus ja selle vähemate värisemiste valitsemine), kuna pioneeridel: „kujude jaotamine”.

Nende üheksanurkade ebaregulaarsus pole juhuslik; harjutamine käe üle valitsema ratsaväes ja geomeetrilistes kujudes orienteerimine pioneeridel — kooskõlastuvad vastavate testide tagajärgedega.

Joon. nr. 9.

Jaapani katse on huvitavaks täienduseks ameeriklaste katsetele. Testide abil vahe saavutamise intelligentsi tüüpide ja relvliikide vahel on uueks suunaks sõjaväe psühhotehnikas.

(Järgneb.)

K. U.

Õppetöö

Noorte väljaõppest.

Noorte ettevalmistamine reameesteks teostub kaadri väeosades, sellekohase üldõppekava alusel ja ulatuses. Katte väeosadesse tuuakse mehed üle mitmest üksikust pataljonist. Kuigi õppekava on kõigil ühesugune, erinevad mehed väga palju väljaõppe üksikasjus. Üldise edu saavutamiseks oleks vajalik, et väljaõppe kaadri osades teostuks enam-vähem ühetaoliselt ning et läbivõetud õpetataks ka tingimata põhjalikult kätte. Õppekava läbivu-

ristamine toob asjale kahju. Paistab, et üldõppekava seletuskirja p. 3 ei leia täppist täitmist.

Mida ühtlasem ning ulatuselt ühesugusem on väljaõppe kaadri osades, seda kergem on katteosadest ületoodud mehi liita ning asuda kiiremini reamehe kursuse läbivõtmisele. Peab pidama silmas, et reamehe kursuse ajast läheb mehel palju rohkem õppeaega kaduma kui noorte kursusel, seepärast on väga kahju, kui peab kulutama

aega meeste ümberõpetamisele. Eriti on rk meeskonna väljaõpe mitmesugune, kuna puuduvad seliel alal eeskirjad. Siin ei ole suutnud tuua ühtlust ka kaader, kuigi viimane on peaaegu täielikult teinud läbi vastavad kursused. Klp. kolektiivrelvana nõuab numbritelt täiesti ühtlast ja kindlat koostööd, vastasel korral relv ei suuda täita temalt nõutud ülesannet. Kaheksakuulise reamehe kursuse vältel võib veel, ilma iseäraliste raskusteta, saavutada tarvilist ühtlust ja koostööd, kuna kapralite ettevalmistamise rühmas, kus kursus on neli kuud, on raske õpetada välja mehi, kes on saanud noorena puuduliku ettevalmistuse.

Allpool mõningaid puudusi laskeasjanduse alal, mille kõrvaldamine suuresti soodustaks reamehe edaspidist edukat väljaõpet.

R k a l a l.

Materjalosa tundmises on noored omandanud rahuldavalt selle osa, kus nõutav üldine arusaamine või kogupilt rk mehhanismide koostööst laskmise juures. Puudulikult käsitletakse osade ülesandeid ja üksikasjaliselt kogu rk osade koostöötamist laskmisel. Samuti on nõrk arusaamine luku osade koostööst, mis aga noorte kursusel peaks võetama läbi põhjalikult. Klp. ja luku lahtivõtmisel ja kokkupanemisel ei ole nõutud kindlaid võtteid ja järjekorda (või on seda noored väga ruttu unustanud nagu nad ise räägivad). Paistab, et materjalosa õpetamisel on vähe kasutatud ainele vastavalt kokkuseatud harjutusi; need on õpetamisel väga kasulikud, nende lahendamise näitab, kuivõrt noored oskavad asja ja saavad aru; palju on tuubitud teoreetiliselt. Materjalosa tuleb õpetada ainult praktiliselt, siis areneb õpilases „muskli tunne“, mis aitab lasketakistusi kiiresti kõrvaldada ka kõige põnevamas olukorras.

Kuulipilduja hooldamisele on pandud vähe rõhku ja selle tähtsust ei ole küllalt alla kriipsutatud. Kuna õige ja otstarbekohane klp. käsitlemine ning sellega ümberkäimine palju pikendab relva eluiga ja säästab materjalosa kulumist, on tarvis et sellele alale pöördaks tarvilist tähelepanu. Kõige rohkem, mis paneb vihastama, on klp. vägistamine: kui mõni osa kokkupanemise, koostvõtmise või lasketakistuse kõrvaldamise juures, vale võtete tagajärjel, kergesti ei allu käsitaja tahtele, siis võetakse tarvitusele jõud ka seal, kus seda sugugi tarvis ei ole; vägivald võib tuua asjale ainult kahju. Näit. igasugused vindi rikutakse just lohaka käitumise tagajärjel.

Luku sissepanemisel lastakse sellel kukkuda; väljavõtmisel visatakse hooletult kuklale. Siin tuleb põhjust otsida kaadri enda eeskujust. Laskevõistluste dreeninguil peaaegu eranditult kogu kaader kasutab lukuväljaviskamist — ühe ja sama käega antakse ette vänta, lastakse lahti ja samal ajal näppudega vastuvõetud lukk lastakse, mitte just väga õrnalt, kukkuda kuklale. Kuna samal ajal vasak käsi on vaba, siis võiks see olla abiiks luku väljavõtmisel.

Kuulipildujaga ümberkäimise reeglid, ruumis ja õppustel, peab juba algusest peale õpetatama kätte ning nõudma järjekindlalt nende täitmist. Mitte kunagi unustada teha märkust reeglite vastu eksijaile: tarvitseb vaid kord vigasid nähes silmad pigistada kinni, kui juba see muutub harjumuseks ning õpilasel on põhjust teine kord veel lohakam olla.

Tegutsemine linkidega on ebakindel ning tihti lohakas. Laadimisvõtteid ei tehta puhtalt. Väenda etteandmiseks haaratakse see sõrmedega, kuna võte aga peab sündima pöidla lihakstega, sõrmed sirged. Vänt peatuseni etteantud, see, käe paremale kõrvaleviimisega, lasta lahti, aga mitte tuua kätt ühes vändaga tagasi. Iga tahes need võtted on kõigile teada, kuid õpilastelt tuleb nõuda algusest peale järjekindlalt täitmist. Ebaõigete laadimisvõtete tagajärjeks on enamasti õpilaste verised sõrmed. „Nahavedajad“ või „siidivennad“ heameelega kasutavad sellist juhust ambulantsis käimiseks. Õiged ja puhtad laadimisvõtted peavad noorte kursuse jooksul nii kätteõpetatud olema, et õpilane võiks neid automaatselt täita ning tegevus selle juures oleks kiire. Oskamata ja puudulikult täidetud laadimisvõtete käivad paratamatult kaasas takistused.

Klp. sihtipanemisel kobatakse palju linkide kallal ja kuulipildujat nihutatakse edasi-tagasi. Sammas- ja külgsihikute seadmine peab sündima üheaegselt: esimest parema ja teist vasaku käega, kuid paljud noored teevad seda üksteise järele. Põhjuseks on siin osalt kehalise kasvatus puudus. Mehe kõhu- ja seljalihaksed on niivõrt väljaarenemata, et ei suudeta keha esipoolt pingutuseta hoida ülal. Viimasest võib järeldada, et laadimis- ja sihtimisharjutusi ratastele paigutatud rk juures on tehtud üsna vähe ning suurem osa selliseid harjutusi on tehtud jalgadele paigutatud klp-ga istudes, mis palju kergem. Sellest siis tuleb, et tegelikult laskmisel, kus näib sihtipanemine olema päris korra-

lik, ei ole tabamusi — sihtur laskmisel, püüdes rk paigal hoida, on surunud kogu kehaga käepidemetele. Kui see viga on külge kasvanud, on teda raske võõrutada; sihtur laskmise ärevuses alateadlikult surub käepidemetele, vahel jälle meeestades, et seda teha ei või, lakkab surumast. Misugused on niisuguse laskmise tagajärjed, võib ette kujutada.

P ü s s i a l a l.

Olgu teiste ainetega kuidas on, teadmised võivad olla antud normidest nõrgemad, viga on igal juhul parandatav ja katki pole midagi, aga püssikandja laskeasendid peaks küll õpetatama kätte kõige põhjalikumalt, igale mehele vastavalt tema iseäraldustele, juba noorte kursuse vältel. Reameeste üksuste ületoodud mehed on enamasti kõik II laskuriklassis ja oleks häbiasi nendega korrata laskeasendisse asumise harjutusi algusest peale ja hakata otsima mehele kõige sobivamat asendit.

Suuremaid vigu tehakse püsti asendist laskmisel. LE I vihk ei näe küll täpsalt ette kuidas püssi käele peab toetama, kuid selge on, et pöidla ja esimese või keskmise sõrme otsale toetatud püssiga küll päris kindel laskmine ei ole, pealegi kui põial asub trikli kaitse all. Ometigi paljud noortest harrastavad niisugust asendit. Võib olla vanadele meistritele on niisugune võte lubatav, kuid noortele küll niisugust ebakindlat püssi toetamist ei maksa lubada.

Püss tõmmatakse õlga nõrgalt. Mõned asetavad püssi pära käsivarrele, mis täiesti lubamata. Pea kallutatakse selle juures ülemäära kõrvale ja sihtimine on raskendatud. Põlvelt asendi juures toetatakse püssi kandva käe küünarnukk otse põlve peale, selle asemel, et seda üle põlve allapoole nihutada ja paras koht otsida käsivarrel või toetada küünarnukk reielihakstele (LE I v. § 57). Nendest vigadest on palju räägitud ja päris ülearune on sellest jälle teha juttu, aga ometi tehakse neid vigu ning sellepärast ei saa vaikides minna mööda.

Mõni laskur ei leia omale sobivat olekut — ei ole nagu enesega rahul. Püsti laskmisel võetakse jalgade laius üks kord vähem teine kord suurem, keha kallutatakse ettepoole. Püssi õlasse võtmisel pasitakse palju, ei leita kindlat kohta, mida mõnel polegi. Sihitakse liig kaua. Põse ebaõige asetuse püssi päralt väsitab sihtimist ja silmad hakkavad vett jooksuma.

Triikli päästmine ei sünni sujuvalt, vaid tihtipeale lastakse triikkel kolm-neli korda enne lahti, kui lõpuks päästmine järgneb.

Püssi laadimisel tuleb tihti takistusi, mis olenevad laskuri oskuse puudulikkusest. Mõned noored ei oska padroneid pidemesse laadida ja tõendavad, et neile pole seda näidatud. Vähe usutav, kuid võib ka võimalik olla.

Püssi hooldamisel ollakse ükskõikne. Tehtud viga katsutakse varjata ja salata viimseni. Tihti ei öelda õiget rikke tekkimise põhjust, vaid see mõeldakse välja.

Need on kõik väärnähted, mille vastu tuleb võidelda maast madalast ja järjekindlalt asuda vigade kõrvaldamisele. Leida õpetamisel abinõusid, et ühed ja samad vead ei korduks. Trehvab küll ka niisuguseid isikuid, kes teatud vigadest üldse lahti ei saa, kuid need tüübid on otsekohe tunda, et nendest häid ega keskpäraseid laskureid ei saa.

Veel mõni sõna isikliste laskeraamatute pidamisest. On väga hea ja otstarbekohane korraldus, et meestega ühes saadetakse isiklik laskeraamat nii nagu ta noorte üksuses peetud on. 2-se diviisi väeosad teevad seda kõik, kuna 3-da diviisi väeosad saadavad väljavõtted laskeraamatust. Isiklik laskeraamat aitab palju kaasa laskurit kõige tema võimete ja nõrkustega tundma õppida, millest oleneb edaspidine edukus töös. Sellepärast on soovitatav, et laskeraamat peetakse täpsalt, tegelikul laskmisel ja laskeelharjutustel saadud andmete põhjal, muidu kaotab see väärtuslik dokument oma tähtsuse. Kahjuks ei ole aga kõik üksused seda teinud ja raamat on peetud tagant järele kursuse lõpul (meeste oma üteluse järele) kantselile. On nõue, et isiklik laskeraamat, samuti kui laskekaustik, täidetakse vahetult laskmisel ja kõik vead, mis laskur teinud, saaks viimasele seletatud ning asutatud vigade võõrutamiseks. Raamatutes leidub väga harva märkusi laskuri vigade kohta, vaatamata, et laskur mitmel korral harjutust pole täitnud. On üksusi kus üldse märkusi laskurite kohta tehtud ei ole. Mõne mehe kohta on märkus „närveerib“, „noogutab“, „püsti asend nõrk“, kuid ei ole näha, mis on ettevõetud või tehtud nende vigade kõrvaldamiseks. Näiteks mõni laskur on täitnud harjutuse lahingpadruniga ainult pükilt. Edasi pole kuuest harjutusest enam ükski kord püsti asendit täitnud tingimusi. Lõpuks on mehele laskeraamatus märgitud „närveerib“ ja isik laskmises täiskal. püs-

signa pãris rahule jãetud. Ûksikutel on mãrgitud „pusti asend nõrk“ ja tegelikult laskeraamatust paistab, et mehed tõesti pusti asendist halvasti on lasknud, jãrjekindlalt kunagi harjutust ei ole tãitnud, vaid juhuslikult kui mõni suurem silm kogemata seeria sisse on trehvanud. Paljud kolmelasulise seeria pusti asendist hoopis mõõda lasknud või saanud mõned lasud ringidesse, kuid kõigi nende meeste kohta puuduvad andmed, mis nendega ette võetud pusti asendi parandamiseks või mis põhjusel pole laskur tingimusi tãitnud. Mehe edaspidiseks arendamiseks oleks aga need andmed väga vajalikud.

Lasketagajãrgede mãrkimine raamatusse peaks sündima hoolikamalt. Nãiteks laskur ei ole laskeraamatu jãrele klassikatseid sooritanud (rms Süda isikl. laskeraamatu jãrele 63 silma) ja jãanud algklassi. Sissekanded tõestatud nagu kord ja kohus ning reameeste üksuses mees võetud algklassi arvele. Mõni pãev hiliem saabub mehele tunnistus, et Laskuriliidu II klassi tingimused tãitnud 184 silmaga. Tuleb veel ette, et silmade summa on valesti võetud kokku, tabamused ühe ja sama laskuri kohta mãrgitud üks kord murdjoone peal, teinekord murdjoone all.

Viskepunkti teatamist üksiklaskudega laskmisel oleks tarvis harrastada, et sundida laskurit tãhelepanelikumalt jãlgima omi laske. LE I v. on maksev niikaua kui see uuega pole muudetud ja kõik õpplaskmise lãbiviimise kohta kãivad nõuded selle eeskirja jãrele tuleb tãita. Seda ei ole aga tehtud.

Soovitav oleks, et ka vãik. kal. püssist laskmise tagajãrjed isikl. laskeraamatusse kantaks; seni on seda teinud ainult 8. ja Kuperjanovi üks. jalav. pataljõn.

Paistab silma, et laskeharjutusi tãisk. püssist on peetud vãhe ja pearõhk on pandud vãiks. kal. püssi laskmisele teades, et viimasest sooritatakse ka klassikatsed. Kõik need mehed, kes v. kal. püssiga sooritanud II kl. katsed, tegelikult tãis-kal. püssiga laskmises ei ole nii tugevad, et neid võib lugeda kindlateks II kl. laskuriteks. Nãiteks ei saa kuidagi lugeda meest II kl. laskuriks, kes noorte kursuse ajast olnud haigemajas üks kuu ja kolm nãda-

lat ning tegelikult õppusel olnud umbes nãdalapãevad (viimane juunikuu sissekute). Mehe oma jutu jãrele on üks kord lasknud 100 m distantsilt ja kaks korda 50 meetrilt. Mehe isiklikus laskeraamatus ei ole sissekantud ühtegi harjutust, vaid ainult klassikatse tagajãrjed, mille sooritanud 200 silmaga. Varemalt mees püssist ei olevat lasknud, vãlja arvatud mõned üksikud paugud isa vanast püssist, niisama õhku, vareste hirmutamiseks.

Kuigi mehel, võib olla, on eeldus saada korralikuks laskuriks, ei võinud teda (LE I v. muudatused § 83) lubada klassikatsetele. Mees oleks klassikatsed sooritanud reameeste üksuses, kui ta harjutustega nii kaugemale oleks jõudnud. Klassikatse tingimused võis mees tãita ka juhuslikult. Põhjuseks niisuguseks oletuseks on asjaolu, et meestele korraldatud kontrolllaskmisel, v. kal. püssist, kõne all olev mees tãitis vaid III kl. tingimused. Niisuguse vãikse vaevaga, nagu nãitab eelpooltoodud juhtum, meest II kl. lasta on patt, kui arvesse võtta, et osa alaliskaadri mehi aastaid vaevlevad II klassis ja tegemist on, et seal püsida.

Veel oleks soovitav, et isikliku laskeraamatu vorm oleks tãielikum, nagu nãit. 8. üksiku jal.-pataljõni oma, mis võimaldaks sissekandeid mehe jãrjekõrgulise arenemise üle kõigis lasketegevustes, mitte ainult tegeliku laskmise tagajãrjed. Edaspidises tões need andmed on vããrtuslikuks materjaliks tingimusel, kui sissekanded tehtaks tãpsalt tegelikul laskmisel ja harjutustel saadud andmete põhjal otsekohe, aga mitte tagant jãrele. Raamat peab alati olema laskuri enese kães kogu kursuse kestel, sest raamatus olevate andmete ja oma tabamuspiltide igakõlgse uurimise ning laskmisel saadud tãhelepanekute varal laskur lõpuks jõuab selgusele põhjusis oma ebaõnnestunud ja õnnestunud laskude üle. Peale selle laskuris enam ja enam areneb huvi laskmise kui spordi vastu, kui temal võimalik on võrrelda oma laskmise tagajãrgi mõne teise laskuri omadega. Loomulik üleoleku tahe sunnib teda edasipõõidmisele.

G. L.—p.
Kompõil.

Taktika alalt.**Taktikaline ülesanne nr. 2. *)****Kõvendatud pataljoni tegevus kohtamislahingu tingimustes.**

(LE §§ 247—262.)

I. Patül III/9. lühikene olukorra hinnang ja otsus.

Ülesande kohaselt peab rügement täna k. 1200 oma alla võtma Paistu teede sõlme. III pataljon peab viima oma peajõud Vastemõisa raioonist eelnimetatud raiooni, missugune vahemaa umbes 20 km. Pataljon peab välja astuma k. 0430, seega 1,5 tundi varem läänepoolsest kolonnist, millest tingitult pataljon kujutab enesest rügemendi eelväge, kes liigub 6 km rügemendi peajõudude ees.

Vastase kõikidest väeliikidest koosnevat kolonni nähti liikumas 04.07. k. 1900 Taageperast ja Tõrvast põhja poole. Kui arvestada vastase väsimust, mis tingitud lahingutest Valga all ja päevasest rännakust, siis peab ta kindlasti puhkuse korraldama enne edasiliikumist Viljandi peale. Meie jõud on täies sõjaaegses koosseisus ja puhunud. Seega võib peajõudude kohtamist oletada umbes Paistu, Päriste joonel.

Maastik Paistu, Loodi, Päriste joonel moodustab rea mõjuvaid kõrgendikke, mille omamine annab tunduvalt paremad võimalused vastasest ja võimaldab hea lähise edaspidiseks tegevuseks. Paistu — Loodi joonest põhja poole on heaks kaitsejooneks veel Hendriku a.s., Vanakubja joon, kust hargnevad teed Viljandi ja Heimtali a.s. suunas. Ülaltoodud põhjusil on patüülil tähtis kiiresti oma alla võtta Paistu, Loodi või Hendriku, Vanakubja joon, et tagada Raudna jõe ületamisel peajõududele küllaldast kaitset, mida viimasest joonest põhja poole on teostatava väga raske.

Patüüli käsutusse antud kiirestiliikuvad osad otsustas ta ära kasutada eelnimetatud joonte kiireks vallutamiseks, moodustades neist luursalga. Peajõududega otsustas patüül liikuda lahingurännakukorras, kuna edasiliikudes Viljandist on võimalik kokkupuutumine vastasega.

Vastemõisa, 05.07. k. 0220.

II. Eelkäsk.
(Telefoniteel).

1. III/9. pataljon jätkab 05.07. rännakut üle Viljandi, Metsapere, Paistu peale. Eeloleva rännaku pikkus umbes 20 km.

2. Pataljon alustab liikumist k. 0430. Käsk järgneb.

Patül III.

Käsu selgitamiseks. Otsuse kujunemine patüülile võtab teatud aja ja rännaku käsk jõuab kompanitele kätte alles tund aega enne väljaastumist. Seega jääks aeg ettevalmistamiseks liiga lühikeseks. Eelkäsu andmisel LE § 182, kompanitel jääb aega ettevalmistamiseks üle kahe tunni. Kompüüdel ei pruugi eelkäsu saamisest lasta äratada mehi. Kuid tarvilikud on korraldused voorile ja köögile, et meeste tõustes oleks hommikutoit valmis.

Kärksi, 05.07. k. 0310.

III. Käsk nr. 4 luursalgale.

(Kirjalikult saadetud rattkompüüle, sariühmüüle ja pirühmüüle).

1. 04.07. õhtul roheliste ratsaluure vallutas Aidu. Sinised taandusid Loodi ja Paistu suundades. Roheliste katsed vallutada Holstre ja edasi tungida Pädre, Heimtali a.s. suundades ebaõnnestusid. Viljandi, Loodi maantee sild Raudna jõel on pommitamise läbi vigastatud.
2. 9. rüg. ülesandeks on 05.07. k. 1200 võtta oma alla Paistu teedesõlm, julgestades brigaadi peajõudude liikumist läbi Viljandi, ning kattes brigaadi paremat tiiba.

III pataljon ja 1. k-patarei, ühes juurdeantud osadega moodustavad rügemendi idakolonna, ülesandega liikuda lahingurännakukorras üle Viljandi Metsapere peale. Kolonn läbibistab algega Kärksi teedesõlme k. 0430.

3. Luursalgal, koosseisus:

2 rattrühma,
2 sariühma,
2 pijagu,
1 j-rühm 2./III veoautodel,

kapten N (rattkompül) juhatusel alata liikumist Undi ms. juurest k. 0430 ülesandega:

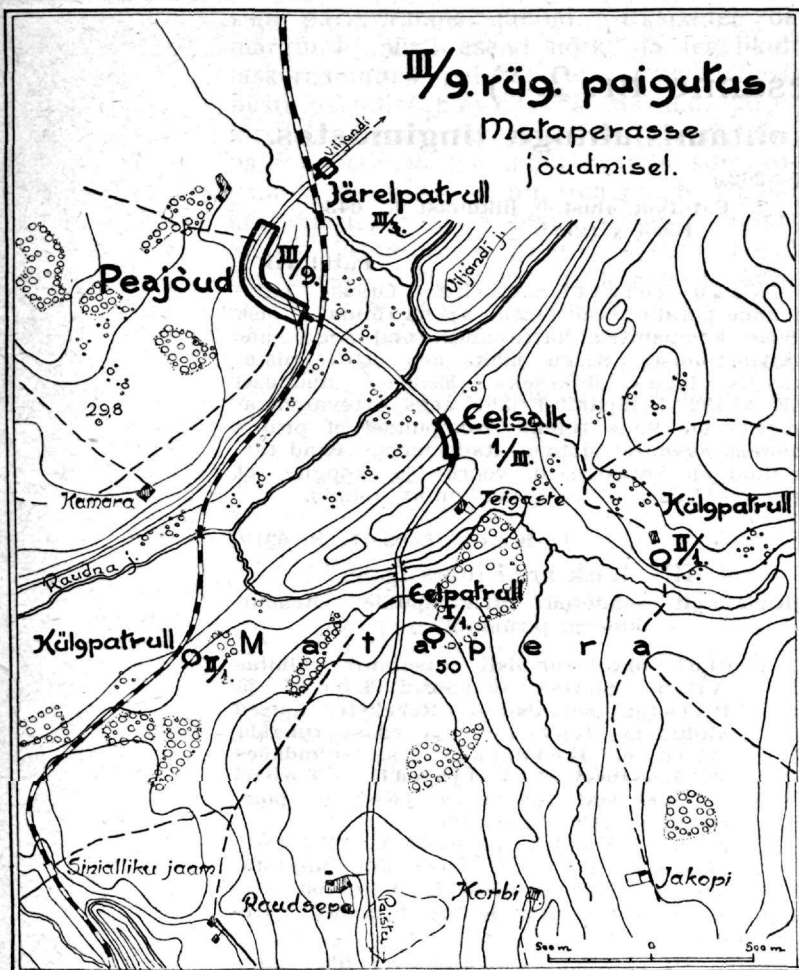
- liikudes Viljandi, Metsapere, Paistu tee suunas, kiiresti oma alla võtta ülekäigud Raudna jõest ja need korda seada;
- võtta oma alla Paistu—Loodi raioon, luua side brigaadi luureosadega ja selgitada vastase täpne asukoht;
- vastase survele igal tingimusel hoida oma käes Hendriku—Vanakubja raioon.

4. Tähtajalisi teateid saata: Viljandist, Metsaperest, Loodi kõrtsi juurest, Loodi—Viljandi maanteed mööda tagasi.

Patül III.

Käsu selgitamiseks. Patüül moodustab segaluursalga, kes kiiresti võtaks oma

*) Vt. „Sõdur” nr. 1/2 s. a.

alla Paistu, Loodi as. raiooni ja looks kontakti Paistu raionis asuvate brigaadi luureosadega (6. rüügi rattakomp). Luursalgale on juurde antud pioneerid, kes peavad korda seadma tee ja purustatud sillad, et pataljonil ei tuleks lahingurännaku teostamisel takistusi. Et suurendada salga tule- ja löögijõudu, on juurde antud üks rüügi jalaväge autodel. Salga koosseis ja jõud võimaldab temalt nõuda vähemalt Hendriku, Vanakubja raiooni oma käes hoidmist kuni pataljoni järele jõudmiseni.

Kärksi, 05.07. k. 0325.

IV. Käsk nr. 5 III pataljonile. (Suuline).

- 04.07. öhtul roheliste ratsaluure vallutas Aidu. Sinised taandusid Loodi ja Paistu suundades. Roheliste katsed vallutada Holstre ja edasi tungida Päidre, Heimtali as. suundades ebaõnnestusid.
9. rüügi ülesandeks on 05.07. k. 1200 oma ala võtta Paistu teedesõlm, julgestades brigaadi peajõudude liikumist läbi Viljandi teedesõlme ning kattes brigaadi paremat tiiba.

- III/9. pataljon ja 1. k-patr. (VI k-gr), moodustavad rügemendi idakoloonni, ülesandega liikuda lahingurännakukorras üle Viljandi, Metsapere raiooni, kus järgneb täiendav käsk.

Läänepool — üle Puiatu, Heimtali as. liiguvad 9. rüügi ülejäänud osad.

- Eelsalk: 1. komp, 1 rk rüügi, 1 pijagu, 1 k-srtk — ülesanne julgestada pataljoni rännakut.

Eelsalgal läbistada teederist Kärksi juures k. 0410.

- Peajõudude koloonni rännakugruppidel oma algega läbistada Kärksi teedesõlm järgmiselt:

siderüügi	k. 0430
pijagu	„ 0431
2. komp. 2 rüügi	„ 0431
patareid	„ 0433
rk komp.	„ 0436
3. komp.	„ 0438

Lahinguvõr liigub iga üksuse järele. Pataljoni SP koloonni lõpus.

- Minu KP peajõudude koloonni alges. Peajõudude koloonni juht minu äraolekul kapten M.
- Järepatrulliks üks rüügi 3. kompanist, ülesandega julgestada peajõudude seljagust, liikudes kuni 1 km peajõudude koloonni järel.
- Õhukaitset korraldada rk kompüül saate-rüügi Raudna jõe ületamisel. Igast kompanist õhukaitseks 1 rüügi. Õhualarm — rida lühikesi viileid. Gaasikaitse kompüülde korraldusel. Gaasialarm — käsisireeni undamine.
- Majandusvõr v. a. o. K juhatusel läbistada Kärksi teederist kell 0600.

Patü III.

Käsu selgitamiseks. Patü saab ette peajõudude julgestamiseks eelsalga (1. komp), andes juurde pijao, rk rüügi ja 1 srtk. Suurtüki juurdeandmine on tarvilik võitluseks vastase lahingumasinatega (tanketid, soomusautod).

Pataljon õõbis Kärksi raionis, asetunud parema puhkuse võimaldamiseks laiali taludesse. Rännaku pataljoni allüksused moodustavad rännakugruppid, kes algavad liikumist oma õõbimise kohast sellise aja arvestusega, et määratud ajal nad oma algega läbistaksid antud punkti.

Rännakukoloonnid koostatakse rännakugruppidest, LE § 174. Rännakugruppide suurus ei ole ära määratud, seega võib olla rännakugrupp ka kompani või meeskond, kes kuulub teatud koloonni koosseisu. Koloonnide pikkust võib rännakul arvestada alltoodud tabeli järgi. Arvud tabelis on tehtud kergemaks käsitlemiseks ümmargusteks. Liikumise kiirused on LE § 171; seega ei sünnita koloonni moodustamine raskusi. Niisuguse koloonni moodustamise viisi juures ei ole allüksustel või rännakugruppidel tarvis üldises kogumiskohas oodata. Ootamine enne väljaastumist on asjata jõukulu ja mõjub ka halvasti meeolule. Kompanid võivad alata liikumist oma õõbimiskohast igaüks ise ajal vastavalt kaugusele. Lähemal asuvad üksused võivad puhata kauem.

ÜMERA ÜKSIKESKADRON LUUREL.

Taktikaline ülesanne nr. 1 väiksemaile osadele.

Ütuford.

Kaart 1:21.000 (Viljandi ümbruskond).

Pärast lahinguid põhja pool Viljandit, mustad taandusid kiirendatult lõuna suunas.

10. septembri öösel kell 2330 valgete VII brigaadi eelosad, sundides taanduma mustade järelväed, vallutasid Viljandi ning võtsid oma alla keskköökse Kanikamäe, Kamarara, Mäeltküla ja Ooriku kõrgendiku joone.

11. septembril kell 0115, kui VII brigaadi eelosad olid asumata ülalmainitud joonele, jõudis eelosade juhi, Kareda ü. pataljoni ülema, staapi Karksi läbi rinde tulnud kaitseliitlane. Nimetatud kaitseliitlane, kes osutus Karksi malevkonna rühmapealikuks, seletas järgmist:

„Ajalt, kui mustad vallutasid Karksi-Nuia ja tungisid edasi Viljandi suunas, lamasin raskesti haigena oma talus, Karksi läheduses. Paranenud veidi haigusest algasin eile hommikul varjatud liikumist Karksi, et jõuda oma vägede juurde.

Ülele ja eile hommikupoolel läbistanud Karksi-Nuia alevikku Viljandi poolt korratult taanduvad vaenlase osad. Rindelt taanduvate mustade meeleolu näis olevat väga halb.

Eile hommikul aga jõudsid Karksi-Nuiasse Tõrva ja Tagepera poolt tulnud uued, vähemad ratsa- ja ratturiosad ja umbes 2 kompanit jalaväge. Üks vaenlase rattur rääkis kaupluses, et varsti jõudvat neile järele suuremad jala- ja suurtükiväe osad, kes liikuvat Viljandisse.

Kui eile keskpäeval jõudsin Morna raiooni, seletas minule tuttav taluperemees, et pool

tundi tagasi tulnud Morna asundusse Karksi umbes 50-meheline ratsasalk, kes jäänud sinna peatuma. Ratsanikud, nende eneste jutu järgi, olevat ülele öhtul rongiga jõudnud Puka jaama, kust rännakukorras edasi liikunud Karksi.

Öhtul umbes kell 2200 läbistasin Loodi asunduse, milline oli vaenlastest tühi.“

Kareda üksikpataljoni ülem saadab välja luure.

Kell 0145 saatis Kareda ü. pataljoni ülem Ümera ü. eskadroni ülemale, kapten Raudnale, korralduse:

Kareda ü. pat. staap.

Op. nr. 18.

Viljandi K. L. kodu

11.09. kell 0140.

Kapten O. Raudnale.

Ümera ü. eskadron, rk. saaterühm Kareda ü. pataljonist, 2 soomusautot, lähevad tunni aja pärast luurele. Juurdeantud osad astuvad Teie käsutusse kell 0245 Viljandi gümnaasiumi juures. Ilmuge korralduste saamiseks minu staapi. A. Kaljuste, major.

Saanud eelosade ülema korralduse, kapten Raudna käskis I rühma ülemal, leitnant Kõvamehel, korraldada eskadron väljaastumiseks ja ta koondada ühes juurdeantud osadega gümnaasiumi raiooni. Ühtlasi juhatis ta ltn. Kõvamehe tähelepanu moondamise vajadusele koondamisraioonis. Ise aga, kaasa võttes 2 käskjalga, sõitis Kareda ü. pataljoni staapi.

Pataljoni staabis sai kapten Raudna major Kaljustelt järgmise sõnalise käsu:

„Vaenlane koondab värskeid abivägesid Karksi-Nuia raiooni. Rindele juurdetulnud vaenlase väeosade eelosi nähti eile lõunaajal Morna asunduse raioonis, Viljandi raioonist Karksi suunas taandunud järelosade kohta puuduvad üksikasjalikumad andmed.

Meie kätteosad jäävad Viljandi-eelsetele positsioonidele kuni brigaadi peajõudude järelejõudmiseni, mis arvatavasti teostub mitte enne keskpäeva.

Ümera ü. eskadronil, saaterühmal Kareda ü. pataljonist ja 2 soomusautol kindlaks teha Viljandi — Loodi — Morna ja Viljandi — Holstre — Liivaku suundades vaenlase eelosade jõud ja asukohad. Juhul kui vaenlane algab pealetungi üleolevate jõududega, eskadronil kuni kella 2100-ni oma käes hoida vähemalt Loodi, Paistu ja Holstre maantee-sõlmel.

Purustusetöid lõuna pool Loodi jaama, Holstre as. joont vajaduse korral teostada eskadroniülema korraldusel.

Minu KP Viljandi K.-L. kodus. Esimene tähtajaline teade saata kell 0500, järgmised — iga kolme tunni möödudes.

Luurele välja astuda viibimata.“

Ümera üksikeskadron läheb luurele.

Varemalanud vihmasadu muutus järjest tugevamaks, kui kapten Raudna kell 0250 jõudis väljaastumiseks valmisoleva eskadroni koondumiskohta.

Kõvendatud eskadron paiknes järgmiselt: mõlemad soomusautod liikumissunnas rist-tänavale tõmmatult, 2 ratsarühma gümnaasiumiäärseel puiesteel kummagil pool tänavat kahena (jalastatult), rk. saaterühm — 3 rk., igäüks 4-ja hobusega rakendatud kaarikul — kooli juures pargis puude varjus ja viimasena ratturirühm, samuti pargis, kolonnis neljana. Peatänav oli liiklemiseks vaba. Väljapandud valvurid kindlustasid eskadroni julgeolekut ja takistasid uudishimuliste kohaliste elanike lähenemist.

Väeosa kõrget distsipliini väljendas asjaolu, et kuski polnud näha asjatut sõelumist, sõdurid asusid oma kohtadel ja kogu koondumiskohas valitses täieline vaikus.

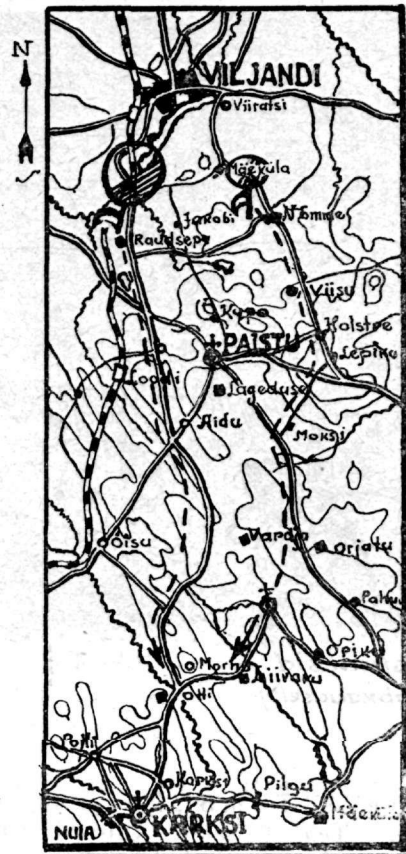
Vaatamata väsimusele ja riideid läbilõõvadele vihmale, sõdurid jälgisid rõõmsa ilmega oma lähenevat ülemat.

„Karu, kuidas tuju, kas vihm ja väsimus teevad liiga?“ küsis kapten lähemalt sõdurilt. „Egas see ratsameest murra, oleme ju raskemat näinud, härra kapten!“ kõlab kindel ja rõõmus vastus.

Varsti läbib rühmi sõdurilt-sõdurile, tasase häälega, edasiantud korraldus: „Härrad ohvitserid ja rühmavanemad eskadroni ülemale juurde koolimajja.“

Koondunud ohvitseridele ja allohvitseridele kapten Raudna seletas lühidalt olukorra ja eskadroni ülesande ja andis korraldused:

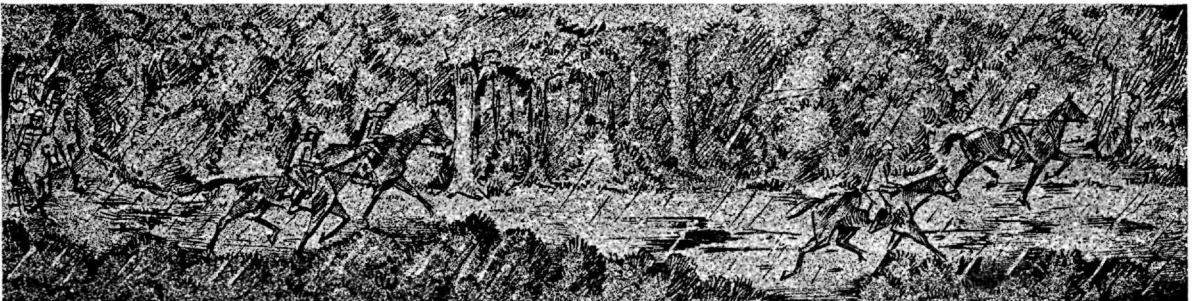
„Patrull nr. 1 — nooremleitnant Vapramäe; 1 jagu (11 ratsanikku) II ratsarühmast ja 3 ratturit; julgestada eskadroni südamiku liikumist Viljandi, Loodi as., Sultsi

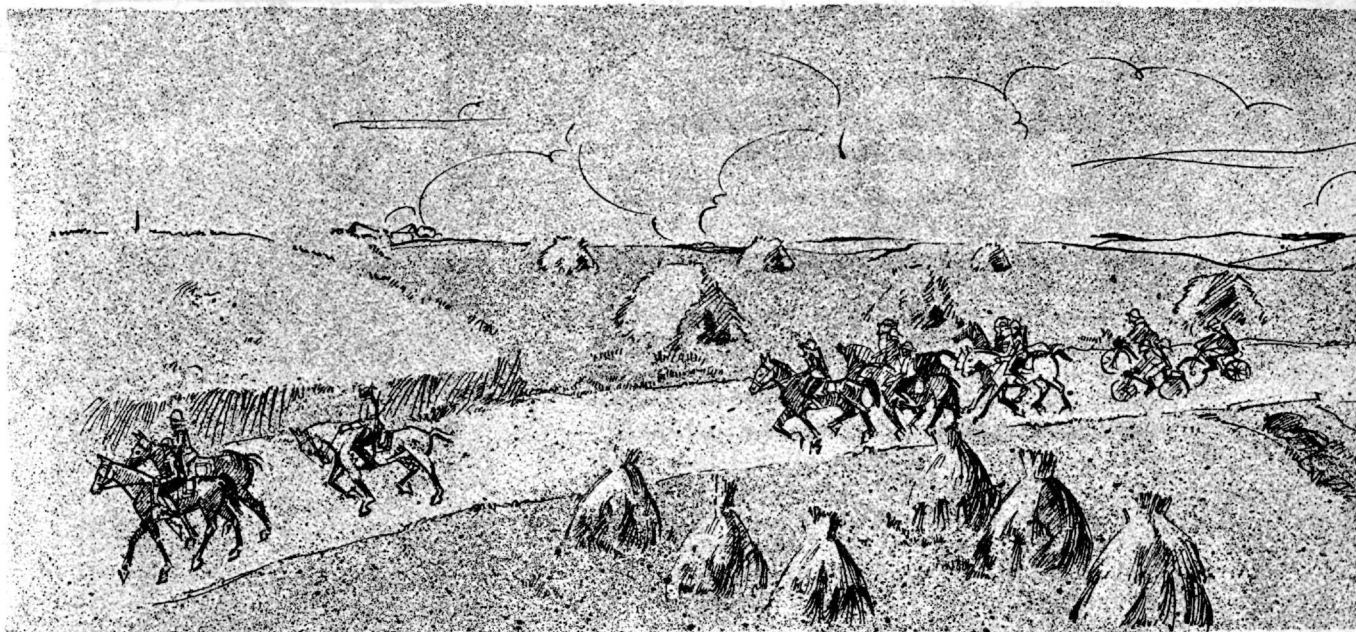
Ümera üksikeskadroni luure-raiooni skeem.

maantee suunas ja kindlaks teha, kas Loodi as. on vaenlasest tühi.

Patrull nr. 2 — leitnant Kõvamees; I ratsarühm (46 ratsanikku), 1 ratturijagu (10 ratturit) ja 1 rk.; kindlaks teha vaenlase eelosade jõud ja asukohad Viljandi, Holstre as., Moksi talu, Liivaku suunas. Holstre teesõlme möödumisel jätta 1 jagu kõrg. 48,3 raiooni Tarvastu suuna valvamiseks. Vaenlase üleolevate jõudude pealetungi korral kuni korralduseni kaitsta

Sideahel eelpatrulli ja eskadroni südamiku vahel.

Distantid
/ umbkaudself /

150 m

100 m

Ümera üksikeskadroni südamik ja eelpatrull

Holstre as., Tombi, kõrg. 48,3 maanteesõlme. Teated saata kuni Holstre maanteesõlmele jõudmiseni Raudsepa tallu, pärast Loodi asundusse, kuhu eskadroni möödumisel jäävad sideratturid.

Raudna jõgi eskadroni poolt ületatud, väljuvad piilkonnad nr. 1 ja nr. 2.

Piilkond nr. 1 — kapral Terane; 4 ratsanikku II ratsarühmast; liikuda raudtee suunas ja kindlaks teha, kas Sinialliku ja Loodi jaamad on vaenlasest tühjad.

Piilkond nr. 2 — allohvitser Hakkaja; 6 ratsanikku II ratsarühmast; liikuda teelahk (700 m Raudsepa talust lõunas), Petsu, Kupo kaudu ja kindlaks teha, kas Paistu on vaenlasest tühi.

Eskadroni 1. hüppejoon (kus vahetatakse patrull nr. 1 ja piilkonnad) Loodi jaam, Loodi as., Paistu, kõrg. 48,3.

Eskadroni südamiku liikumiskord: järelejäanud osa II ratsarühmast (2 jagu), rk. saaterühm (2 rk.), ratturirühm (3 jagu) ja soomusautod. Ratturitel ja soomusautodel liikuda tuledega. Soomusauto-rühmal eskadronile järgneda hüpetega. Patrullidel välja astuda kell 0320.“

Kell 0330 pärast patrullide väljumist algas kõvendatud eskadroni südamik liikumist. Pimedus ja vihasadu varjasid igasuguse ülevaate maastikust, kui ratsanikud läbistasid kattepositsiooni.

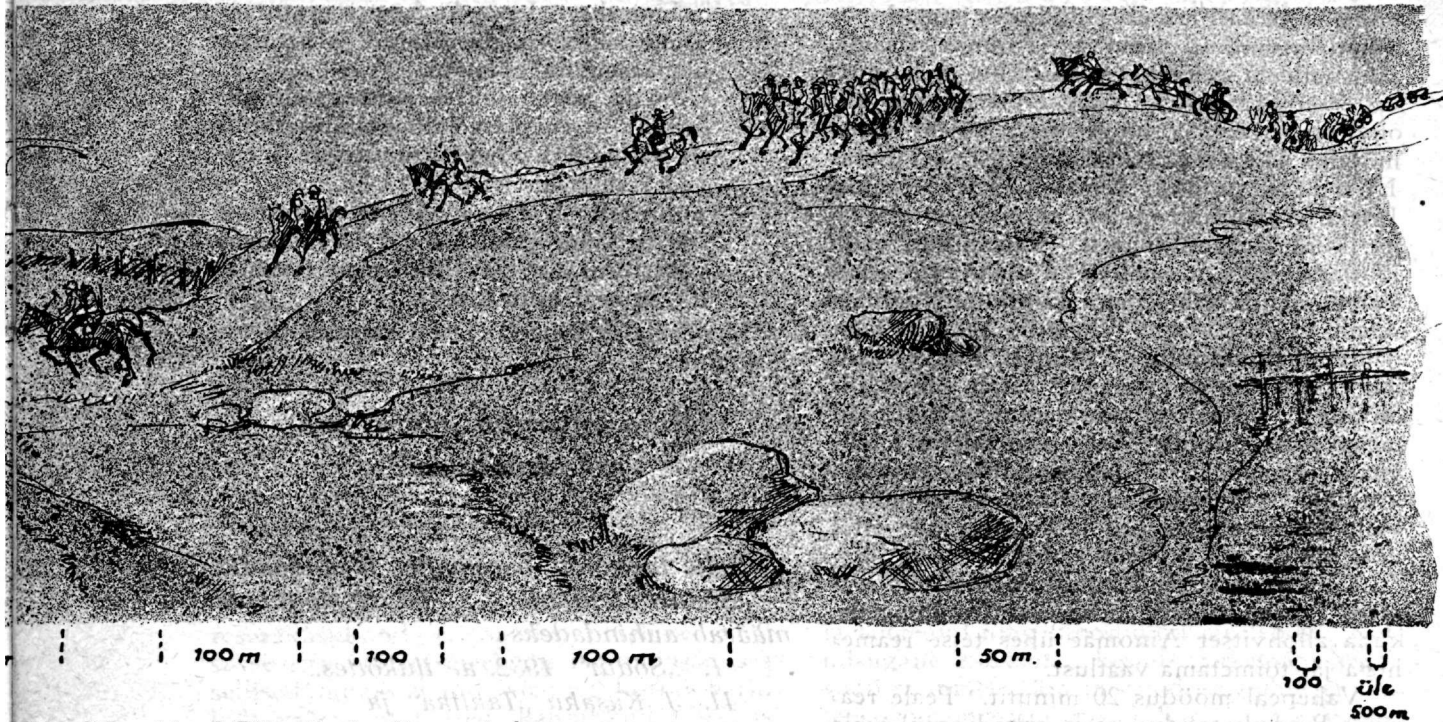
Teigaste talu raioonis kohtas eskadroni südamik Kareda ü. pataljoni I/1 komp. rühmaülema ltn. Vanaveskit, kes eskadroni ülemale teatas, et kompani on asumaa kaitses ja hiljuti saadeti luure Matpera küllasse.

Pärast mõneminutilise peatuse eskadroni südamik jätkas liikumist (eelpatrull läbistas kattepositsiooni peatumata). Sügavvaikus valitses ümbruskonnas. Pikki kolonni kostus vaid hobuste kappade tasane pligin ja vaevaltkuuldav jutososin. Suitsetamine oli keelatud. Kogu kolonni tähelepanu kiindus kuulmisele: on ju sõduri kõrv pimedal ööl heaks luurevahendiks!

Eelpatrulli ja eskadroni südamikku sidus paariratsanikkudest koosnev sideahel. Selle rasket ülesannet juhtis eskadroni tublim kapral, kelle hooleks valvata kindlate vahede järele. Luureorganite distantid olid lühendatud (võrreldes päevastega) ja eelpiilurid liikusid ainult teedel.

Kell 0515. Idas punetas koit ja hallniiske sügispäev oli algamas. Vihm lakkas sadamast. Eskadroni südamik jõudis Kõndi talu raiooni ja eelpatrull lähenes Loodi kõrtsile. Korruga kostusid hommikuvaikuses üksikud kurjakuulutavad püssipaugud.

Mõne galopihüppega eelpatrull tõmbas end tagasi Loodi kõrtsist 700 m põhja pool olevale metsasihile. Seal jalustus osa ratsanikke, et alata maantee suunas jalaluuret. Ülejäänud eelpiilurid aga jätkasid luuretoim

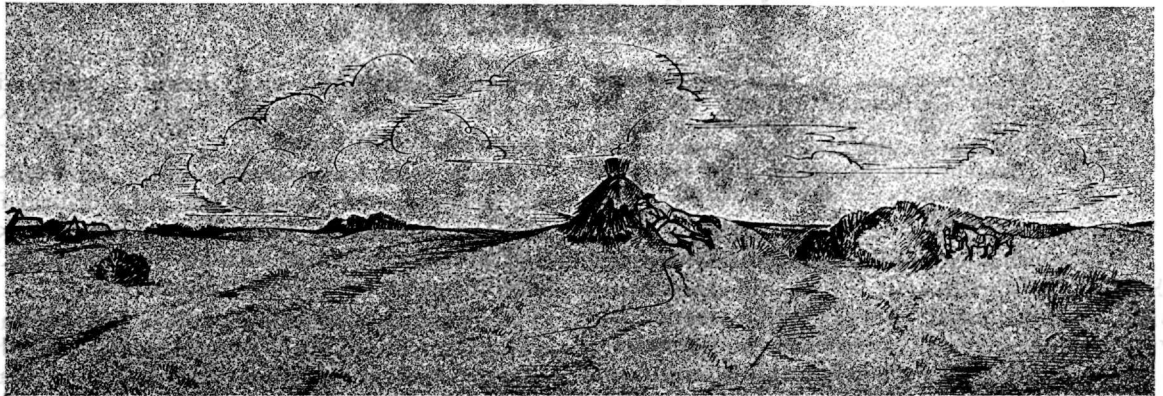

õine liikumiskord Viljandi–Loodi maanteel.

metamist ratsarivis: kasutades metsasihti ja servasid ja maastiku voltisid 3 ratsanikku liikusid galopil Vanakubja juurde, kuna 3 suundusid Lutsu metsatukka ja kõrgendikule 35,0.

Juba esimeste püssipaukude kostudes kapten Raudna peatas eskadroni südamikule ja

Eelpatrulli vasakpoolsed ratsanikud jõudsid takistamatult Lutsu metsatukka ja jaustusid. Kaasasõitnud allohvitser Ainomäe ühes reamees Priskega jooksid varjatult kõrgustikule 35,0, kus heitsid end lāngu taha pikali ja algasid vaatlemist. Kuigi nõrgavõitu koiduvalgus ja tõusev udu segasid täpsamat

Allohvitser Ainomäe ja reamees Priske kõrg. 35,0 vaatlemas Loodi asundust.

käskis soomusautodel ette sõita. Soomusautode etteviskamist võimaldas juba algav varahommikune valgus. Et saada isiklikku ülevaadet eelhargnevast olukorrast, eskadroniülem galopeeris eelpatrulli juurde.

Varsti tihenes püssilaskmine, kostudes kogu Loodi teedesõlme piirkonnas, ka Paistu juures oli kuulda üksikuid pauke.

ülevaadet, nägid vaatlejad Loodi as. kirde-serval jooksmas inimkogusid. Lagedal kõrgendikul paistis silma üksik, kuidagi nagu äraeksinud puhmas, mille juures oli märgata askeldamist. Allohvitser muheles ja vilistas oma ette, mis harilikult väljendas tema rahulolemist.

„Priske, jookse ja too minu ja oma ho-

bune.“ — Paari minuti möödudes istusid mõlemad ratsanikud sadulas. (Kolmas ratsanik jäi vaatlema eelolevat maastikku ja hargnevat sündmustikku). Väljalalohvitser Ainomäe kõrgendiku tagant välja, möödus Hendriku asundusest ja kihutas Loodi as. suunas. Temale järgnev reamees Priske ei suutnud mõista allohvitseri ettevõtet, kuid järgnes julgesti. Ratsanikud välja jõudnud Loodi—Paistu maanteele, algas varem nende tähelepanu kiindunud puhmas elama. „Tra-ta-ta!“ haukus puhma taha peidetud kuulipilduja. „Tagasi, Priske! Küllalt. Seda tahtsingi teada,“ kisab vahva allohvitser. Vähemagi veata jõudsid mõlemad tagasi kõrgendikule 35,0. Seal seletas allohvitser reamehele, et kuulipilduja asukoha kindlaks määramisel on parimaks abinõuks välja kutsuda selle tuli ja et niisugune ettevõtte väljalalohvitser polevatki ohtlik.

Kindlaksmääratud kuulipildujast viis reamees Priske sõnalise teate eskadroniülemale, kuna allohvitser Ainomäe ühes teise reamehega jäi toimetama vaatlust.

Vahepeal möödus 20 minutit. Peale reamees Priskelt toodud teate eskadroniülemale saabusid veel järgmised teated:

- Sautorühma ülemalt — 300 m lõuna pool Loodi kõrtsi asub umbes 1000 leriühma suurune kaevikujoon lamades

laskmiseks; Loodi kõrtsi maantee-sõlme sillad on purustatud ja nendest ülepääsemine võimatu.

- Loodi kõrtsi juures teotsevatelt piiluritelt — vaenlase kümnekond ratturit väljusid Loodi asundusest Verseki suunas;

- piiluritelt Vanakubja juurest — 700 m lääne pool Loodi as. olevas võsastikus on elav liiklemine (võimalik, et seal asub klp.?).

Samal ajal kostus Paistu suunast tugev laskmine...

Mida otsustab võtta ette eskadroniülem?

*

Selle ülesande paremaile lahendajaile — „Sõduri“ tellijaile — „Sõduri“ toimetuse määrab auhindadeks:

- I. „Sõdur“ 1932. a. iluköites.
- II. J. Kasaku „Taktika“ ja
- III. T. Risti „Nõukogude Venemaa ja tema sõjavägi“.

Lahendused tulevad saata „Sõduri“ toimetusse hiljemini 09.02.33.

Allohvitseride erateenistuse otsimise korraldus Rootsis ja selle seisukord meil.

Teatavasti ka meil on tõstetud üles Kaitseministeeriumi algatusel juba 1930. a. ametikohtade leidmise küsimus elukutselistele kaitseväelastele riigi asutistes, kuid seni pole see küsimus leidnud soovitud lahendust.

Toim.

Kuna juba loomulikel oludel — kirjutab Rootsi Militärtidskrift — ei ole väljateenitud allkäskkonnal kerge leida teenistust, mis vastab meeste vanadusele ja võimetele, on see nüüdsel üldisel kriisi ajal loomulikult veel hästi raskem. On arusaadav, et selline seisukord mõjub masendavalt inimesile, kes on sunnitud hakkama oma paremais aastais otsima uut elukutset. Riigikaitse seisukohalt on seepärast tarvilik astuda allkäskkonnale vastavate vahenditega appi erateenistuse muu-
retsemisel.

Selle küsimuse lõplik otsustamine Rootsis on kaitsekomisjoni sellekohastest tööddest. Kuna aga asi on nüüdseil oludel küllalt põlev, tahetakse ajutiselt asutada era-

teenistuskomisjoni ettepanekul väeosade juurde erateenistusorganid, mis oleks väike samm edasi sihi poole.

Peale selle kavatsetakse kõik mitmekesised sellekohased Stokholmis juba töötavad asutised ühendada, kuna ühtlasi läheks ka riigi abiraha, mis nad saavad — kokku 5400 krooni aastas — sellele ühisasutisele.

Uus asutis, mille nimeks oleks „Stokholmi erateenistuskomisjon“, koosneks kahest ohvitserist, kellest ühe nimetaks Idaarmee ülem ja teise sõjalaevastiku ülem, ning ühest allohvitserist, kes tegeleks asjaajajana ja sekretärina. Peale selle oleksid muidugi vastavad abijõud.

Arvatakse, et selline komisjon, mis asuks kaitseministeeriumi hoones ja alluks otse kaitseministeeriumile, võiks mõndagi korda saata oma ülesande täitmiseks. Peale muu oleks asutis avatud iga päev — nagu nüüd ei ole lugu üksikute komisjonidega, — mis hõlbustaks tööandjail asjaajamist.

Tähendatud küsimus, teenistuse leidmine reservkaitseväelastele, ja mitte ainult allohvitseridele, vaid ka ohvitseridele, on meilgi küllalt terav.

Muret valmistab vastava töö leidmine nendelegi, kes majanduslikel ja muil põhjusil seni reservi lastud. Kui aga nüüd kerkib veel päevakorrale kaitseväe kokkutõmbamine, olgugi ka kõige vähemal määral, siis vaid kasvab töötute hulk.

Ei ole vähematki kahtlust, et mehed, kes omandanud ohvitseri või allohvitseri kutse, on oma suures enamikus teovõimsad inimesed, kes saaksid kõikjal ja iga tööga hakkama, mis nad õppinud. Nüüd aga on nad pärast üldhariduse lõpetamist õppinud vaid sõjakutset, on selles tegevuses veetnud oma parimad ja jõulisemad aastad, ja ei ole nendel seepärast kerge hakata õppima erilist uut kutset, pealegi, kus võistlus töösaamise alal väga terav.

Agas riigikaitse oma huvid nõuavad, et reservkaskkond ei satuks ainelisse viletsusse ega ühtlasi meeleolu masendusse, sest sellised inimesed on vajaduse korral harilikult väärtusetud, isegi kahjulikud. See asi peaks nüüdisajal sõja iseloomu juures, kus on tegemist hädakorral kogu rahva osavõtuga maa kaitsmisest, olema nii selge, et ei ole vaja temast pikemalt kõnelda. Teenistusest lahkunud ohvitseridele ja allohvitseridele peaks püütama otsida ja anda peamiselt selliseid ameteid ja töid, mis seisavad ühendu-

ses organiseerimise ja erilise distsipliini oskusega, sest seda on need mehed peamiselt õppinud ja selles oskuses kogunud. Küll ei ole niisuguseid kohte väga palju, iseäranis, kus kokkutõmbamise kalduvus on alles mõjul. Agas ometi vabaneb vahetevahel siin ja seal mõni koht, millele oleksid reservohvitserid ja allohvitserid päris kohased. Kohtade täitmisel tuleks nendele anda eesõigus, mida nüüd, kahjuks, ei sünni, vaid maksvusel on harilikult muud tegurid, mitte harva tutvuse suhted ja onupojalikud tõukejõud.

Kuid nagu juba öeldud, riigi oma huvides seisab, et reserv kaitseväekaskkonnal oleks rahu ajal sellised teenistuse ja toimetuleku võimalused, mis hoiavad neid moraalselt tugevaina ja iseseisvaina. Nüüd leidub mitte harva inimesi, kes teenisid omal ajal suure agaruse ja teoröömuga kaitseväes, aga nüüd on kestvamalt tööpuudust kannatades ja ühtlasi tähele pannes, et ometi muretsetakse vahel teisile kohtasid, kõvasti pettunud ja langenud ning kibestunud meeleolus. Kui niisugune meeleolu kestab pikemat aega, sööb ta inimese ära ja vajaduse puhul ei saa temast enam palju asja. Meie ei ole aga jõudude poolest nii rikkad, et võiksime riigikaitseks tarvilise ettevalmistuse saanud mehi sel kombel raisata. Iga sarnast jõudu tuleks hoida, nii palju, kui vähegi võimalik. Esimeseks tingimuseks on siin loomulikult talletöö muretsemine.

Ho.

Häälekultuurist ja diktsioonist.

Ühes üldise kultuuri kiire arenguga viimastel aastatel on hakatud ka järjest rohkem rõhku panema kõneoskusele ja hääldamisele. Ja kui see areng sellises tempos edasi läheb, siis mõne aasta pärast üks väejuht, lektor, õpetaja j.n.e. ilma arendatud kõnehääle ja väljatöötatud diktsioonita pole üldse mõeldav.

Peetakse ju meilgi viimasel ajal kursusi ja loenguid sellel alal, kuid, kahjuks, see pole selline ala kus võiks ainuüksi kursuste ja loengutega saavutada n. ö. käegakatsutavaid tagajärgi. See töö on palju laiaulatuslikum ja, kui tahetakse ettevalmistada isikuid, kelle tegevusalaks masside juhtimine, siis tuleb algada põhjaliku stuudiumiga.

Olles vääriliselt ettevalmistatud ja rikkalikude teadmistega varustatud oma erialal ja omades sinna juure nüüd veel oskuse ja arendatud võime omi teadmisi mõjuvamalt esilejendada, alles siis võidakse end hulkade ees täiel määral maksma panna.

Keel on rahvaste vahel üheks tähtsaimaks üksteise mõistmise abinõuks ja sellepärast on ka iga rahva püha kohus hoolitseda oma keele puhta ja algupärase väljarääkimise eest juba oma vahel, seda enam aga peaksid sellele mõtlema need, kes sagedasti puutuvad kokku välismaalastega, nagu seda on meie ohvitserkond.

Meie, eestlased, üldse räägime oma keelt väga lohakalt võrreldes teiste rahvastega. Meie oleme ära hellitatud oma keele rikkaliku kõla küllusega ja selletõttu ei hooli palju täpsast ja selgest konsonantide hääldamisest. Pahem lugu on aga siis, kui siia juure seltsib veel mingi võõrkeele aktsent, nagu seda kahjuks meie seltskonnas ja ka kaitseväes väga palju ette tuleb.

Olgugi, et meie välismaalastega läbikäies ei saa esialgu veel tarvitada oma keelt, kuid meie peame ise oma keelest lugupidama, seda arendama ja — mis peasi — püüdma võimalikult selgesti ja puhtalt hääldada. Sel-

lega tõstame oma keele kõlalist ilu ja sunnime ka teisi rahvaid oma keelt austama.

Väejuhtidele, kõige vähemast kõige suuremani, ei jatku aga ainult hoolsast püüdmisest omi korraldusi ja õpetusi võimalikult selgesti edasi anda, vaid siin on tarvilik teatud ettevalmistus. Meie teame, et on väga häid väejuhte, kes oma ala põhjalikult tunnevad ja muidu vaprad sõjamehed, kuid omavad nii nõrga hääle, et massidele rääkides, olgu siis suures ruumis või veel enam vabas õhus, läheb nende kõnест pool kaduma. See aga jätab teatud miinuse ettekandesse.

Kaitseväe elu.

I suurtükiväegrupi XV aastapäevalt.

I suurtükiväegrupi juubelipidustused kujunesid suursündmuseks nii juubilarile endale, kui ka Narva linnale, sest et pidustustest oli tulnud osa võtma peale meie oma väljaspool Narvat asuvate kaitseväeosade esindajate ka meie liitlase, lõunanaabri Läti, kaitseväe esindajad — Widzemi suurtükiväe rügemendi ülem kolonel Dannenbergs, Raskesuurtükiväe rügemendi ülem kolonel Fogelmans ühes saatjatega ja Läti sõjaväeline esindaja Eestis kolonelleitnant Streipa. 16. jaanuari hommikuse rongiga saabus Narva Riigivanem Konstantin Päts Kaitseministri kindralmajor A. Tõnissoni ja tema abi kindralmajor P. Lille saatel. Rohkearvulised kõrged külalised, lippudega ja rohelisega kaunistatud hooned, pidulikud tseremooniad j.n.e sundisid ka linnakodanikke unustama oma argipäiseid askeldusi ja kaasa elama oma kaitseväe pidupäeva.

Pidustuste ametlik osa algas jumalateenistusega Peetri kirikus 15. jaanuari õhtul, kus kauaaegne Narva hingekarjane ja vabadussõjajaegne „Ühistöö“ organiseerija Narvas hra Kiviste pidas suurtükiväelastele südamliku kõne.

Teiste pidustuste seas kujunes suuremaks sündmuseks pidulik aktus Eesti Seltsi „Ilmarise“ saalis, millest võttis osa haruldaselt suur rahvahulk. Ruumi puudusel ei pääsenud paljud saali.

Piduliku avamängu järele „Kalev ja Linda“ 1. diviisi orkestrilt, ütles avasõna 1. diviisi suurtükiväe ülem kolonel G. Leets. Järgnes ajalooline ülevaade 1. diviisi suurtükiväest aastail 1917—1933 praeguselt suurtükiväe inspektorilt ja vabadussõjajaegselt 1. suurtükiväe rügemendi ülemalt kolonel H. Kaulerik.

Kuna aga häält võib teatavasti jõustada ja sagedasti saab hea kooli juures nõrgast häälest üsna tugev hääle, siis ei oleks küll sugugi üleaarune, kui meie kaitseväes noorte väejuhtide ettevalmistamisel kõige muu juures õpetataks ka kõne hääle arendamist ja häälendamist.

Arendatud hääle omab palju rikkalikumalt varjundeid ja sagedasti võidakse häälevarjundiga palju rohkem öelda, kui hääle jõuga või lööksõnadega.

I. Järv.

Pärast grupi üleajateenijate laulukoori esinemist astus kõnetooli Riigivanem, keda võeti vastu kiiduavaldustega. Oma kõnes märkis Riigivanem järgmist:

„Meie põhjamaa loodus ei armasta järske üleminekuid. Sügis nutab kaua ja pilved ei taha kaduda taevaveerult. Kevade tuleb samuti veel visamini. Loodus ilmutab visalt kevade tunnuseid. Ainult põhjamaa kodanik tunneb, et midagi pakitseb rinnus, et kevade on lähenemas. Ka meie rahva iseloom on samane põhjamaine, sama visa arenema, kuid ka sama sitke. Kui meil Vabariigi loomispäevad käes olid, siis tuletas see täpsalt meelde põhjamaa kevade tulekut. Kord lõi päike paistma pilve tagant, rõõm täitis rindu; seal tulid aga jälle nähtavale paksud äikesepilved, veeretades ette igasugusi takistusi meie riigielu organiseerimise ja loomisetööle.

Kalevipojas on öeldud: „Tänasida toime-tusi ära viska homse varna.“ Suur Venemaa oli lagunemas. Sündmused arenesid kohutava kiirusega. Oli kätte jõudnud soodus moment oma riikliku iseseisvuse saavutamiseks. Oli selge, kui me nüüd ei võida, siis ei tule paljudel aastakümnetel võib olla enam sellist soodust juhtu.

15 aastat tagasi pöörasid eesti sõdurid oma sammud kodupoole ja hakkasid siin end korraldama. Kui ma ei eksi, siis esimesed suurtükiväelased jõudsid Tallinna 11.12.17. a. Järgmisel päeval pandi mind juba vang. Kui poleks eesti sõjaväelised organisatsioonid suutnud oma sõdureid ja juhte laialt Venemaalt kodumaale kokkutõmmata, siis poleks meil olnud saksa okupatsioonivägede maalt lahkudes

oma mehikoduskäepärast. Vabariigi algpäevil tuli ainult käsida ja lühikese ajaga oli sõjavägi koos.

Täna siin pidulikul koosolekul võime rõõmuga mälestada, et oleme võinud 15 aastat oma riigis rahulikult edeneda; ühtlasi tuleta me tänutundega meelde neid kaasvõitlejaid, kes võitluses kodumaa vabastamise eest on kaotanud oma kõige kallima vara — oma elu.

Praegune ajajärk tuletab meile jälle sõjapolukorda meelde. Käesolev sõda aga on hoopis laialdasem, kui sõda Vabariigi algpäevil. Majandussõda on palju raskem, sest ei teata, kes on vaenlane ja kelle vastu tuleks võidelda. Näib, nagu poleks sellel sõjal lõppu tulemaski.

Paljud meie rahvast on meelt heitmas ja vaatavad murelikult vastu homsele päevale. Tehakse etteheiteid Vabariigi Valitsusele, et ta ei suutvat kodanikke aidata. Vabariigi Valitsuse eesotsas seistes, nagu siis, kui Vabadusesõda algas, pean kahjuks konstateerima, et meie rahval pole praegusel korral seda julgust nagu Vabadusesõja ajal. Sellal kes relva suutis kanda, see astus vaenlase vastu välja. Narva all võitlesid täismeestena punaste vastu noorukesed koolipoisid ja pandid vägitugisid toime. Mul seisab meeles ühe Narva alt tulnud saksa ohvitseri ütetus Narva all võitlevate koolipoiste kohta: „Andke mulle üks rügement niisuguseid mehi ja ma võidan terve maailma.“ Kas tõesti 15 aastat hiljem oleme muutunud nii araks, et oleme usu kaotanud ennast aidata.

Läinud aastal kriisipäevil ma võtsin valitsuse juhtimise oma peale teadmisega, et meie rahva hinges peitub põhja rahva sitkus ja kangekaelsus, mis ei lase teda nii kergesti paenutada. Meie rahval on kange turi. Vabariigi valitsus saab kindla käega juhtima riigielu ja kui tarvis peaks olema, siis tuleb anda ka Valitsuse võimu tunda, nagu Vabadusesõja päevil. (Aplaus.)

Meie rahval on olemas tundeid. Lugupeetud kaaskodanikud, teie hulgas on osa kodanikke, kel saatuse sunnil oma parema tahtmise juures pole võimalust olnud leida oma ülalpidamise ainsat võimalust — tööd ja teenistust. Vähe on sellest, et me lauludes ja kõnelustes nimetame endid üheks rahvaks. Nüüd on aeg kätte jõudnud, kus peame näitama, et me ka üks rahvas oleme. Nende toetuseks peame nüüd oma käed ja südamed lahti tegema, siis võib olla, 15 aasta pärast meie järeltulijad ütlevad „olid rasked ajad, aga ilusad ajad.“ Ilusatel silmapilkudel teeme oma südame lahti ja näitame, et oleme üks rahvas, nagu me tegime seda Vabadusesõja ajal.

Tuletagem tänuga meelde meie vabariigi sõjaväe kangelasemeelt Vabadusesõja päevil. Meie kaitseväl on ka praegutuline hing, täis patriotismi rinnus, ta ei saa iialgi võidetud, ta paneb enese viimse meheni välja.“ (Kauakestvad kiiduavaldused.)

Riigivanema kõne järele tervitas vabadusesõjaaegne Viru rinde juhataja ja praegune Kaitseminister kindralmajor A. Tõnisson kokkuvõetult järgmiselt:

„Eesti rahvas asus oma rahvaväe relvastatud jõudude loomisele ligemalt 16 a. tagasi. 4 kuu jooksul jõuti valmis ühe diviisi vormeerimisega. Selle diviisi koosseisu kuuluvatest väeüksustest mälestab suurtükiväegrupp täna oma 15 a. sünnipäeva. Vabadusesõja päevil olid selle väeosa patareid väga tähtsateks abiandjateks nendega kaasatõotavale jalaväele ja jagasid koos jalaväega kõiki lahinguraskusi ühevõrdselt. Selle väeosa sõjakäigud ulatasid itta kuni Petrogradini ja lõunasse Väinajõe kallasteni. Selle grupi patareid on täiel määral kaasa aidanud, et jõudsimme oma vabadusevõitluse võidurikkalt lõpule viia. Kui meil räägitakse tähtpäevadel, et meil on väeüksusi, kes oma kuulsusrikka tegevusega Vabadusesõjas vääriavad nende mainimist kuldtähtedega ajalukku, siis on see õigus väeüksuste hulgas kahtlematult I suurtükiväegrupil (Aplaus.). I suurtükiväegrupp täna oma 15. aastapäeval võib täie rõõmuga ja rahuldustundega tagasi vaadata oma tehtud töö peale. Ta seisab ka tänapäeval ja edaspidi kõikumatul kaitsel Narva ida väravas, valvel meie maa ja rahva julgeoleku eest. Toon I srt. grupile Vabariigi kaitseväge poolt kõige soojemaid tervitusi. Soovin kindlat usku eesti rahva õiguste sisse vaba rahvana elama jääda; kaitsta püha kodumaa pinda samasuguse vaprus ja eduga, nagu seda tegi meie rahvavägi Vabadusesõja päevil.

Kuna käesoleva tähtpäevaga lõpevad juubelaastapäevad väeosadel, millised võrsusid meie rahvuslikust diviisist, loen oma kohuseks peatuda veidi viimase tähtsuse juures, selgitades tollaegseid jõupingutusi.

Meie rahvusliku diviisi vormeerimine 1917. a. etendas väga suurt osa Eesti kaitseväge hilisemas organiseerimisetöös. Oma rahvusest väeosade vormeerimisega tõusis eesti rahva usk oma jõusse. Rahvuslik diviis oli selleks vundamendiks, millele aasta hiljem rajati meie praegune kaitseväge ja mis Vabadusesõjas võitles meie kodumaa piiride kaitsel

kahel rindel kahe suure natsiooni vastu. Sellise suure kiirusega väeosade vormeerimist, nagu seda tehti Vabadusesõja päevil, on raske ette kujutada ilma rahvuslikkude väeosade olemasoluta.

Rahvuslikkude väeosade vormeerimisel tegid suure töö ära meie seltskondlikud organisatsioonid. Kui vene valitsusasutised eesti väeosade vormeerimise alul ühte või teist tarvilikku anda lubasid, siis tehti seda silmakirjaks ja pärast võeti rohkem tagasi, kui varemalt anda lubatud. Selle tõttu tuli meie seltskondlikudel organisatsioonidel kodumaale koondatud mehi osalt omal kulul toita ja varustada.

Pearaskus kodumaale tulnud eesti sõdurite varustamisel ja organiseerimisel väeosadeks seisis Tallinna komitee õlgadel. Selle komitee eesotsas seisis visa hingega ja energiline mees. Tema oli selle komitee ihuks ja hingeks ja kandvaks tööjooks. See mees viibib täna meie hulgas. Ta on meie Vabariigi esimene kodanik härra Konstantin Päts (kiiduavaldused). Teda võib täie õigusega ja kohustusega lugeda meie rahvaväe isaks ja loojaks (kiiduavaldused). Kõrgesti austatud härra Riigivanem! Täna toob Vabariigi kaitsevägi Teile, kui meie rahvaväe loojale ja isale kõige südamlikumad tervitused (kiiduavaldused). Vabariigi kaitsevägi soovib Teile palju tervist, raudemata jõudu, pikka iga ja palju edu riigi juhtimisel (kiiduavaldused). Vabariigi kaitsevägi teeb Teile sügava eesti kumarduse.“ (Kestvad kiiduavaldused.)

Sellejärgi orkester kannab ette muusikapala „Krivasoo lahing“, millele järgnevad tervitused juubilarile: 1. diviisi ülemalt kindralmajor O. Heinze'lt, suurtükiväe inspektorilt kolonel Kaulerilt, Läti Widzemi suurtükiväe rügemendi ülemalt kolonel Dannenbergilt, kes ütles: „Mul on eriti hea meel olla Teie keskel, sest minule alluvas väeosas on üks patarei, milline vormeeriti Eestis ja mis pani toime vägitegusid Läti vabaduse-

sõjas. Soovin, et püsiks ja kasvaks meie noorsoos edasi see kangelasvaim, mis meid kannud võidule Vabadusesõja päevil.“ Läti raske-suurtükiväelt annab tervitused edasi rügemendiülem kolonel Fogelmans usuga, et ka tulevikus Eesti ja Läti lähaksid käsi-käes vaenlasele vastu, sest Vabadusesõja verised lahingud on meid tugevasti sidunud üksteisega.

Järgnevad tervitused: Narva linnapealt hra Lutsult, 1. jal. rügemendi ülemalt kolonel Pulgalt, 2. diviisi suurtükiväe ülemalt kolonel Borkmanilt, 1. soomusrongi-rügemendi ülemalt kolonel Tallolt, 4. üksiku jalaväepataljoni ülemalt kolonelleitnant Kochilt, 5. üksikult jalaväepataljoni esindajalt kapten Naaritsilt, II suurtükiväegrupi ülemalt major Bornilt, V suurtükiväegrupi esindajalt kapten Veskel, Kaitseleidu Narva maleva pealikult major Lepalt, Piirivalve Narva jaoskonna ülemalt kolonelleitnant Schervelt, Vabaduseristi Vendade ja Vabadusesõjalaste Liidu esindajalt hra Podrättsikult, Naiskodukaitselt pr. Kapperilt, „Ilmarise“ ja teiste Narva vabrikute esindajalt hra Luchsingerilt.

Tervituste ütlejad andsid üle jubilarile viis auaadressi ja kümme kindel väärtuslikku kingitust, millistest eriti oleksid märkida Läti külalistelt annetatud suur hõbeankur ja eesti kann. Peale grupile annetatud kingituste sai ka grupiülem isiklike kingituste osaliseks.

Pärast aktust kogusid külalised Hermannil kindluse ühislaual.

Õhtul oli ette nähtud perekondlik koosviibimine Garnisoni ohvitseride kasiinos. Koosviibimisest võttis osa ka Riigivanem, Kaitseminister, väliskülalised ja grupis teeninud reservväe ohvitserid. Koosviibimine oli tujuküllane ja piduperemees kolonelleitnant E. Toffer ja Ohvitseride Kogu olid kõik piasjad ette näinud, et külalisi väärikalt vastu võtta.

Samal ajal oli grupi üleajateenijatel koosviibimine Garnisoni Üleajateenijate Kogu ruumes, millest võtsid osa ka Läti suurtükiväe üleajateenijate esindajad. r.-n.

Sakala pataljoni 14. aastapäevaks 25. XII 1918. — 25. XII 1932.

Tervelt 14 pikka aastat on möödunud ajast, mil Sakalamaa paremad pojad isamaa hädaohus oleku silmapilgul hüütud appihüüetele kogunesid ühise lipu alla ja ühiselt algasid kuulsusrikast võitlust vaenlase metsikute jõukude vastu, kes olid tunginud Eestimaa pühale pinnale ja reostanud eestimehe kodukollet. Tõtati kogune-

mispaikadesse. Ei vaadatud sellele, et kodusse jäi vast nutma perekond — perekonnainimesel või jälle pojalt jõuetu isa emaga, kes oleksid ehk vajanud abiks kõhutäite ja peavarju muretsemisel, vaevaga suureks kasvatatud poja tugevat kätt. Kogunejad ei mõelnud kodustele muredele; need heideti kõrvale, ja arvati aega küllalt

Sakala pataljon Vabadusesõja lõpupäeva paraadil Viljandis, 3. jaanuaril 1933. a.

olevat rahulikkudel aegadel nende lahendamiseks. Isamaa appihüüe oli äratanud Sakalamaa paremates poegades Lembitu vaimu; see lõi leegitsema iga ritta koguneja südames. Jõledale vaenlasele mindi vastu peaaegu paljakäsi, leegitsev võitluselk silmis ja isa-isadest pärandatud võidutahe rinnus, et aga saaks päästetud püha kodumaapind ja aus ning puhas Eesti taadi kodukolle.

Sünnipäevalaps! Su sünd ei olnud kerge. Keset rasket katsumise- ja hädaaega tulid sa ilmale. Kuri vaenlane ümberringi oli kallaletungimas su sünnikohale, et valutada seda ja hävitada ka Sinu eluõigus. See Sind ei kohutanud. Sa tõttasid vaenlasele vastu olles ise alles mähkmeis. Julgust ja meelegendlust oli Sinus palju, et juba esimeste sammude tegemisel astusid võitlusrajale ja jõuga hakkasid vaenlase käest pinda kiskuma oma eluõiguse piiride laiendamiseks. Nooruriie mitte alati omase südidusega esimestes tuleristimistes 4. ja 6. jaanuaril Kärstna all võidat Sa esimesed lahingud; neis kirjutat Sa verega alla oma arenemislepingu; sealt algab ka Su kuulsusrikas võidutee, mis viib Sind kuni sõja lõpuni. Palju verd kaotasid Sa sünni-

päevalaps lahingutes enda eluõiguse ja arenemise eest võideldes, aga verehinna suurus Sind ei hirmutanud. Üks mõte ja üks tahe olid Sinu tiivustajateks rasketel sünni- ja katsumisaegadel; see oli: vaba mehe vaba kodu vabal maal, ja Sa tõttasid edasi...

Ka praegu pole Sakalamaa partisanide südameist kadunud üksmeel ja jõuline võitlustahe. Ikka valitseb partisani südames Lembitu vaim ja ajaloo kordumisel see lööb lõkkele iga rinnas. Katsumisaegadel julgelt astutakse välja — vastu vaenlasele vanade partisanide eeskujul ja olakse ükskõik kui suurele vaenlasele tõsi-seks hirmuks.

Neljateistkümnendat sünnipäeva partisanide peres pühitseti väga tagasihoidlikult. Põhjuseks — praegune tuhandekriisi ajajärk, mis on röövinud pidutsemisteks igasugused majanduslikud võimalused. Ainult vaikselt mälestati ühiselt kaadripere keskel sünnipäeva jõulu esimesel pühul ohvitseride kasiinos. Seal jagas sel puhul pataljoniülema kol.-lt. Matson välja ka partisani rinnamärgid noorematele kaadrimeestele ja tegi lühikese ülevaate pataljoni arenemisest kuni tänapäevani.

V—s.

Meelelahutusi Ohvitseride Reskkoogu kasiinos.

Kõvale pakasele vaatamata oli 21. jaan. s. a. Keskkogu kasiinosse kontsert-pere-konnaõhtule kogunud üle poolesaja pealtkuulaja. Kontserdi kavas oli ettekandeid Kaitseministeeriumi sümfoonia orkestrilt Kaitseväe orkestrite inspektori ltn. G. Rederi juhatusel ja sooloonumbreid rms. H. Ulmannilt klaveril, I j. m. E. Brauerilt flöödil, kes ette kandis oma komponeeritud variatsioonid teemal „Miks sa nutad lillekene“, ning veltveebel R. Andresonilt saksofonil. Ettekanded võeti tänuliku publiku poolt vastu üksmeelse kiitusega. Kahju aga, et kuulajaid oli siiski vähe.

Aastaitl vanemaid inspektoreid kuid nooblimaid leitnante. Viimasel ajal on märgata temas aktiivsemat osavõttu seltskondlikust tegevusest: valiti suure hääle arvuga Kavstabi Ohvitseride Kogu revisjonikomisjoni (ja loodetavasti on õigustatud esimehe kõrgele kohale) ja tellis omale 1933. a. peale „Sõduri“.

Kontsert-osalale järgnes omavaheline koosviibimine jazz-orkestri saatel, kelle mäng sel õhtul oli eriti rütmiline ja hoorikas.

Kas ei saaks edaspidi neid kontserte raadio-ringhäälingu kaudu kuuldavaks teha ka laiematele hulkadele?

Pühapäeval, 22. jaanuaril s. a. oli seatamas Tallinna Garnisoni Naisklubi poolt korraldatud kella-viie-tee.

Ilus algatus, mille kordamineku tõestuseks oli 250-hingeline osavõtjate pere. Huvitava üksikasjana tuleks ära märkida

seda, et esmakordselt Keskkogu kasiinos oli läbi viidud „ühtlushinnaga“ „ühtluspportsjon“ — igatepidi tervitatav nähe praegusel kitsal ajal. Loodame, et Naisklubi juhatus ei piirdu selle esimese õnnestunud katsega.

Palju tänu korraldajatele ja jõudu järgmise kella-viie-tee korraldamiseks!

9. jalaväerügemendi XIV aastapäev.

16. jaanuaril s. a. pühitses vabaduse-sõjaaegse kangelasliku 9. jalaväepolgu järeltulija — 9. üksik jalaväepataljon — XIV aastapäeva.

Aastapäeva pühitsemine algas 14. skp. sõdurite peoõhtuga „Endlas“. Peale sünnipäevalaste oli peole ilmunud ka suur hulk 9. jalaväepolgu lahingukangelasi ja külalisi.

Pühapäeval, 15. skp., oli Elisabeti kirikus pataljonile traditsiooniks saanud aastapäeva Jumalateenistus, millisel südameisse tungiva ja vaimustava kõne pidas Pärnumaa praost õp. A. Grünberg ning kaunite lauludega esines Pärnu Helikunstiseltsi meeskoor. Jumalateenistusest võttis osa 9. üksik jalaväepataljon terves koosseisus ühes 9. jalaväerügemendi lipuga, palju 9. jalaväepolgu veteraane, seltsi „9. Jalaväe Polk“ liikmeid ja rahuaegses pataljonis teeninud kodanikke ühes perekondadega. Kirik oli rahvast puupüsti täis. Peale Jumalateenistust sammusid sünnipäevalapsed Pärnu garnisoni orkestri helide saatel kasarmutesse tagasi. — Õhtul kogunesid ohvitserid ja üleajateenijad ja vanad lahinguvennad ühes kutsutud külalistega ohvitseride ja üleajateenijate kasiinodesse koosviibimisele, kus olid kaetud ühised laud, mille taga istuti kaudu, vesteldi, lauldi ja tuletati meelde Vabadusesõja päevi.

Sünnipäeva hommikul, s. o. 16. skp., peeti allüksustes aktusi, millistel allüksuste ülemad andsid alluvatele ülevaate 9. jalaväepolgu tähtsamatest lahingutest Vabadusesõjas ja pataljoni rahuaegsest tegevusest. Kell 12 oli pidulik lõunasöök kogu pataljonile ja kutsutud külalistele.

Kuigi aastapäeva kavatseti tagasihoidlikumalt pühitseda kui eelmistel aastatel, kujunes ta siiski suurejoonelisemaks pidupäevaks. Ta õnnestus kõigiti, osutudes „noorte lõvide“ elus üheks unustamatuks sündmuseks.

E—dt.

Õhu- ja gaasikaitse alalt.

Lennukite tulistamise võimalusist vintpüssidest.

Oleme lõpuks nii kaugele jõudnud, et saime korraliku ja kõiki küsimusi sel alal puutuva juhendi õhukaitse kuulipildujate kasutamiseks. Väeosades on näha huvi asja vastu. Kuid mitte alati ei ole käepärast neid õhukaitse kuulipildujaid, milledest kõneleb juhend, tihti ei ole neid ka küllaldaselt määralt. Tahes-tahtmata tuleb tarvitusele võtta võitleja lähemad sõbrad — püssid ja kuulipildujad.

Veel üks asjaolu põhjustab just püssi ja kkk tarvitamist õhukaitse relvadena, nimelt — uusimad lennutaktikalised võtted. Teatavasti atakeerivad nüüdsel ajal lennukid maapealseid märke n.n. madalalennuga, lennates 50—200 m kõrgusel, kasutades edukalt oma relvi — kuulipildujaid ja pomme. Sääraste madalalt lendavate märkide (lennukite) kiirus on õige suur, ja kuna nemad tavaliselt ilmuvad ootamata, on õhukaitse alusele asetatud raskekuulipildujate kasutamine isegi raskendatud ja tihti ka võimata.

Mitmes riigis, iseäranis aga Saksa reichshehris ja Vene punaväes on sellele küsimusele pööratud tõsine tähelepanu. Nii on punaväe jalaväe ning soomusvägede inspeksioon välja annud väikese, kuid väga otstarbekohase ja asjaliku juhendi lennukite tulistamise alal vintpüssidest ja kkk.

Toome allpool lühendatult ja kokkuvõetult ära mõningad küsimusse puutuvad üksik- asjad, kindlas arvamises, et see küsimus huvitab meie laskureid, ja mitte ainult kaitseväs, vaid ka kaitseliidus.

Madalalt lendavate lennukite tulistamise iseäraldused. Madalalt lendavate lennukite tulistamisel on laskuril väga vähe aega relva korralikuks tarvitamiseks. Pealegi sünnib tulistamine väikestel laskekaugustel nii, et ei ole võimalik ega ei ole ka tarvis arvestada tõstenurki. Järeldus — laskuril ei ole aega sihiku kindlaks määramiseks ja seadmiseks — lennukite tulistamiseks tarvitagu alati algsihikut.

On teada, et arvestades märgi kiirust, sihitakse tavaliselt märgist ette. Vaatame siis, kuidas on ettesihitimisega.

Oletame, et lennuk möödub laskurist 900 m kaugusel lineaar-kiirusega 60 m/sek. (s. o. 216 km/t.). Nurk- ehk visuaal-kiirus laskuri suhtes oleks siis $60:900=0,066$.

Oletame nüüd edasi, et sama lineaar-kiiruse juures laskekaugus väheneb 300 meetrini. Nurk-kiirus on nüüd $60:300=0,180$. On laskekaugus 100 m, on see kiirus veel suurem ($60:100=0,600$) j.n.e.

Sarnaste suurte kiiruste juures ei ole meil loomulikult võimalik parandusi arvestada, ning kuna kuuli lennu-aeg märgini on peaaegu null, ei ole see ka tarvilik. Laskmine muutub näpsavaks ja sihtida tuleb otsekohe märgi pihta.

Nurk- (visuaal-) kiiruste tabel.

Laskekaugus meetrites	Lineaar-kiirus meetrites		
	40	60	80
	Nurk-kiirus tuhandikkudes		
1500	26	40	53
1000	40	60	80
500	80	120	160
200	200	300	400
100	400	600	800
25	600	2400	4000

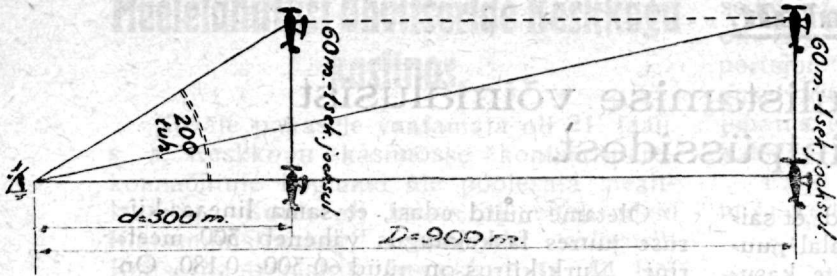
Ülalmainitud asjaolusid arvesse võttes, soovitatakse madalalt lendavat lennukit tulistada üksiktulega, andes algatus õhukaitse snaperite kätte, kes selleks otstarbeks eriti õpetatakse välja. Tule üksuse ülema kohuseks on vaid laskurite tähelepanu juhtida õhumärkidele ja kindlaks määrata tule avamise aeg (snaperid lasevad alati täitsa iseisvalt). Näitlik käsklus oleks järgmine:

- 1) „lennuki pihta vasakult“,
- 2) „tuld!“

Laskurid, tarvitades algsihikut, sihivad lennuki nina pihta ja talitavad edaspidi iseisvalt.

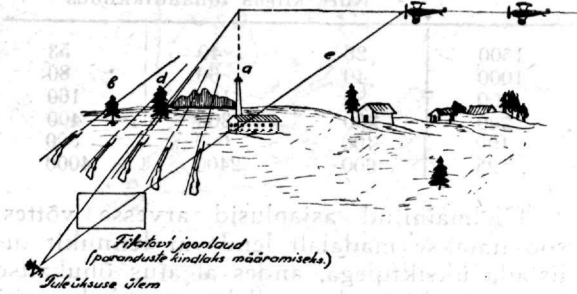
Kuna lennukid oma ilmutumise moondamiseks tihti tarvitavad päikest, tulles päikese poolt ja seega raskendavad sihtimist ja laskmist, soovitatakse vähemalt snaperid varustada kollaste ehk roheliste kaitseprillidega.

Keskmistel ning suurematel distantssidel lendavate lennukite tulistamine. Sääraste õhumärkide tulistamiseks soovitatakse tarvitada koondatud tuld, määrates selleks erituleüksused, koosseisus mitte vähem kui üks laskurijagu. Juhendi autor arvab veel, et vintpüsside kasutamine on siinjuures otstar-

Joon. nr. 1.

bekohasem, kuna kk on alati kinni maapealsete märkide tulistamisel ning pealegi ei ole nad küllalt kerged näpsava laskmise toimetamiseks. Sääraseid tuleüksusi lubatakse tarvitada ka maapealsete märkide tulistamiseks, kuid üksuste ülemate kohuseks on valvata selle järele, et laskurid oleks säärestes asendites, mis võimaldaks neile kiiret üleminekut õhumärkide tulistamiseks. Tulistamist alustatakse vaid käskluse järele, kusjuures käsklus antakse edasi kas sõnadega, viislega või lipusignaaliga.

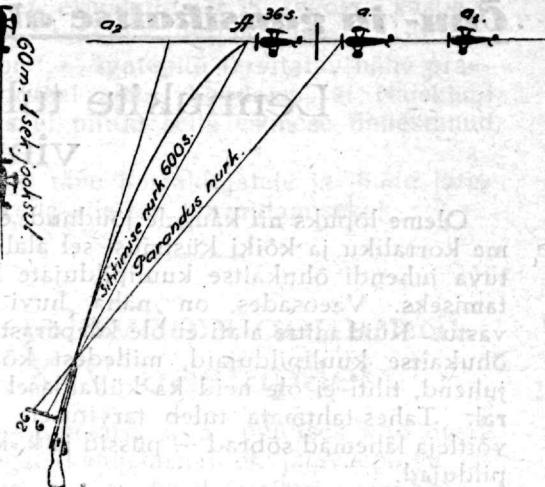

Joon. nr. 2.

Laskureist mitte laskmise tasapinnas mööduvate lennukite tulistamine. Tuleüksuse ülem näitab märgid kätte hästi silmapaistva eseme abil (näit. kirikutorn, üksik puu, vabriku korsten j.n.e.), määrab kindlaks märgi paranduse suuruse, kusjuures punaväes selleks tarvitatakse erilist lihtsat ja otstarbekohast mõõduriista, ja annab eelkäskluse: „algsihik, kogupaukudega“ ning kui mõõduriista and-

Sihtnurdade ja sihkute kindlaks määramise tabel (märgi kiirus 60 m/sek).

Märgi kaugus	1600		1400		1200		1000		800		600		400		200	
	Sihtnurk	Sihik	Sihtnurk	Sihik	Sihtnurk	Sihik	Sihtnurk	Sihik	Sihtnurk	Sihik	Sihtnurk	Sihik	Sihtnurk	Sihik	Sihtnurk	Sihik
1000	5°17'54"	30	5°18'8"	30	5°26'35"	30	5°52'50"	30	—	—	—	—	—	—	—	—
800	4°32'30"	28	4°27'	28	4°30'50"	28	4°48'35"	28	5°21'20"	30	—	—	—	—	—	—
600	3°44'55"	26	3°36'40"	26	3°34'30"	26	3°44'50"	26	4°5'	26	4°51'30"	30	—	—	—	—
400	2°36'8"	22	2°46'3"	22	2°39'	22	2°41'50"	22	2°50'15"	22	3°17'45"	26	4°25'50"	28	—	—
200	2°8'	20	1°54'5"	18	1°43'	18	1°38'56"	18	1°40,5"	18	1°49'20"	18	1°42'20"	18	4°20'	28

Joon. nr. 3.

metel aeg kätte jõudnud märgi tulistamiseks, annab käskluse „tuld“ ehk annab tule avamiseks ettenähtud signaali (näiteks vilega). Kui aeg lubab, avatakse tuli märgi igakordsel lähenemisel juba varemalt kindlaks määratud maastiku esemetele (vaata joon. 2 a, b, d, e).

Laskmise tasapinnas mööduvate lennukite tulistamine. Kui lennuk möödub laskurite peade kohal, kasutatakse sihiku raamil leiduvad andmed niihästi märgi paranduse, kui ka sihtnurga arvesse võtmiseks, kusjuures, arvestades märgi kiirust ning seda, et laskureil ei ole aega sihiku muutmiseks, antakse mitmesugused sihiku andmed vähemalt kahele tuleüksusele.

Sihikute kindlaksmääramiseks tarvitatakse järgmist tabelit:

Näide: Lennuk asub 400 m kõrgusel 600 sammu kaugusel ning liigub kiirusega 60 m/sek.

Tabelist on näha, et lasta tuleks sihikuga 26, sihtides siinjuures lennuki nina pihta. Parandus, mis sihikuga arvesse võetud on 60×0,6=36 sammu.

Avades tule veidi varem, siis kui märk asub punktis a (kaugus 800 s. joon. 3), arvostades sihti ja parandusnurkade summat, tuleb tarvitada sihik 22.

Avades aga tule hiljem, siis kui märk asub punktis a₂ (kaugus 400 s.), tuleb tarvitada sihik 28.

Kahe sihiku tarvitamine on võimalik vaid hästi väljaõpetatud laskuritega, kusjuures osa laskureist tarvitab üht ja teine osa teist sihikut.

Laskmise käik oleks järgmine:

Tuleüksuste ülem, märgates õhumärkide ilmumist, annab eelkäskluse: „Lennuki pihta — esimene jagu — 26, teine 28, ning ära oodates millal õige tuleavamise moment käes: „Esimene jagu — tuld!“ Teine jagu avab tule, käsklust ootamata, omal algatusel.

Otse laskureid atakeerivate lennukite tulistamine. Sääraste lennukite tulistamist toimetatakse algsihikuga, sihtides lennuki nina pihta.

Tuld avada siis, kui lennuk asub umbes 1000 sammu kaugusel. Iga laskur jõuab lasta märgi pihta umbes 3 lasku ning tagantjärele veel 2 lasku.

Need oleks lühidalt ja kokkuvõetult juhendi esimese osa põhjooned. Järgmine kord käsitleme ka õhukaitse laskurite väljaõppe meetodeid, tuues ära ka need lihtsad abinõud, mis seks otstarbeks punaväes tarvitatakse, ja millede valmistamine väheste kuldudega on võimalik igas kompanis.

V. A.

Sõjatehnika alalt.

Kiirmootorpaatidest (C. M. B.)

Maailma- kui ka Vabadusesõja päevadel omasid inglise kiirmootorpaadid (CMB) meritegevuses suure tähtsuse. Neid nägime edukalt teotsemas Zeebrugge, Ostende, Kaspia mere, Soome lahe ja Kroonlinna ründamise operatsioonides ja paljudes teistes vähemates merelahingu tegevuses (vt. „Sõ-

guga kuni 40 sõlme ja on varustatud 1—4 torpeedoga — 17,7 tolli. Peale selle on Itaalia veel 80 MAS 18—26 sõlme kiirusega, millised võtavad peale kuni 20 allveepommi. Viimasel ajal on Itaalia ehitusel MAS — 60 sõlme kiirusega.

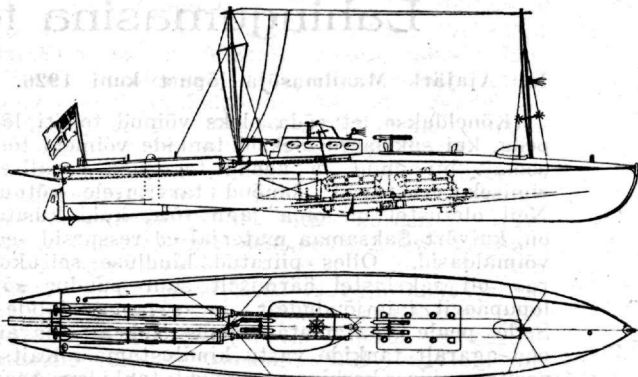
Inglismaa omab viimaste Jane's Fighting ship's andmete järgi 200 igasugust tüüpi CMB-d.

Tüüp	Tonnaaz	Mootori võime HP	Maksimaal kiirus slm.	Levisi kuulipild.	Torpeedod 18 tolli	Allveepommid	Miinid	Komando koosseis
70 jlg.	24.0	100—1500	25—36	6	0	?	4	6
55 „	11.0	750—900	36—41	4	1 või 2	2 või 4 100 kg	0	5
40 „	5.0	250—275	34—38	2	1	0	0	3

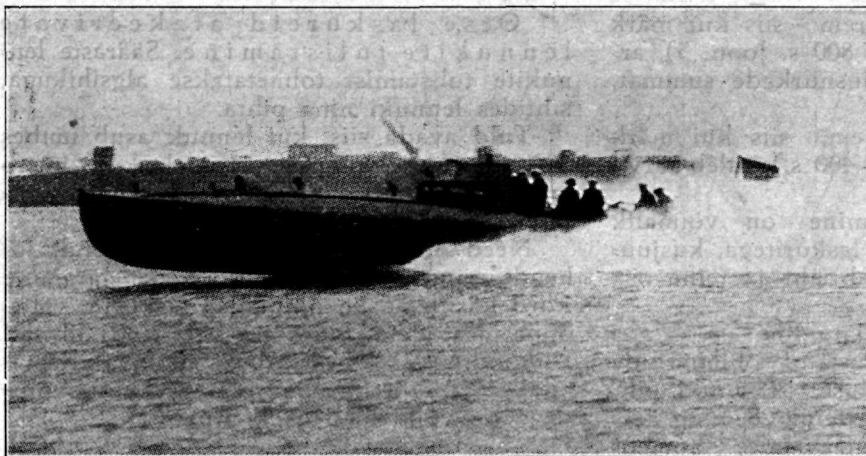
dur“ nr. 6/7/8 — 1928. a. — lk 338). Tähen- datud paatide tegevuse edukus on tingitud nende suurest liikumiskiirusest, väikesest süvisest ja üldse väikese märgi kujutamisest, mida on raske tabada. Maailmasõjas kasutati neid tõkkemi- nide panekul ja allveepaatide ja teiste luure- laevade ja miiniristlejate vastu võitlemiseks (torpeedod). Neilt lasti põhja mitmed suure- mad saksa ja vene lahingulaevad (N.-Vene rist- leja „Olegi“ põhjalaskmine 18. juunil 1919. aastal) ja teostati rünnakuid merekindlustele ja rannapatareidele (Kroonlinna ründamine, kus tekitati venelaste suuri materjalseid kaotusi. — „Pamjatj Asov“ lasti põhja, raskesti vigas- tati „Andrei Pervozvanny“ j.m.).

Maailmasõja ajal esinesid CMB-d ainult Inglismaal ja Itaalias. Itaalia CMB-d või MAS (motorbarche anti sommergeibili — mootor- paat allveelaevade vastu) võtsid osa Maailma- sõjast ja ühel neist komander Rizzo juhatusel läks korda öösel kahe torpeedoga lasta põhja 1918. a. Aadria meres Austria dreadnaughti „St. Idzvan'i“ — 24.000 tn. Puhastüüpi MAS, — inglaste CMB-d, — on Itaalia 55 ümber, käi-

55-jal. CMB kere on kolmekordsetest maha- gonipuust plankudest, õliga läbiimbutatud siidi- riidega vahel. Iga kihi paksus on 7 mm. Nii- suguse ehituse tugevust tunnistab see, et 1916. a.

Plaan ja läbilõige kiirmootorpaadist CMB.

Küirmootorpaat CMB
tüüel sõidul.

ehitatud paadid on praegu heas korras. 55-jal. CMB tegevuse raadius — 32 sõlme. Kiirusel on 300 miili; 3 slm. — 800 miili. Täiel käigul propellerid teevad 1700 tuuri minutis. Peale tabelis loetletud sõjalise varustuse on 55-jal. CMB-l veel suitsukatte aparaat, traadita telegraaf ja hüdrofon. Paadi mootor on 12 silindriga ja eri Y/12 tüüpi. Viimasel ajal Jane andmeil on CMB-d järgmistel riikidel: Prantsusel, Jaapanil, Ühendriigil, Jugo-Slaavial, Rootsil, Hollandil, Hispaanial, Poolal, Siamil, Hiinal, Brasiilial, Argentiinal ja Soomel.

CMB-de kasutamine meie oludes, eriliselt hinnates nende meresõja üksuste omadusi, võiks leida aset merekaitse tegevuses järgmiselt:

- reaalse sõjariistana igasugust tüüpi sõjalaevade vastu;
- luure teenistuseks;
- kiireks suitsukatte tegemiseks:
  - juhul, kui vaenlase lennukid ründavad meie kindlusi;
  - juhul, kui vaenlase lahingulaevad pommitavad meie kindlusi, CMB-d moodustavad kiiresti suitsukatte ja ise, jäädes suitsukattest teisele poole, korrigeerivad kindluste kahurite tuld vaenlase lahingulaevade pihta raadioga;
  - juhul, kui vaenlase kergristlejad või miiniristlejad tungivad Tallinna reidile (see on sumeda ilmaga väga tõenäolik) teot-

sevad aktiivse relvana, rünnates vaenlase laevu.

— Tegevuseks ühisel alusel suurte laevadega. Neil on head meresõidu omadused. Proovisõidud igasuguste ilmastuoludega on näidanud, et CMB sõidavad võrdlemisi hästi 1000 propelleri tuuriga, mis vastab 25 sõlme kiirusele, laine kõrgusel $1\frac{1}{2}$ m või Beauforti skaala järgi 5—6-pallise tuulega. Iseenesestki mõista, et tugevama tuulega on väga vähe võimalusi selle poolt, et oleksid aset leidnud mingisugused operatsioonid sõjalaevastikega. Nõnda siis, käib väljas ja teotseb kui seda teevad suured laevadki.

Lõpuks peab tähendama, et CMB hinna odavuse tõttu nende muretsemine vastab enam-vähem meie jõule. 55-jal. CMB maksab umbes Kr. 165.000 (Olgu muuseas tähendatud, et 1 allveelaev maksab 10 korda rohkem, umbes Kr. 1.650.000); 40-jal. CMB on veel hulga odavam, umbes Kr. 50.000. Tähtis on ka see, et tema korrashoid on väga odav.

Ta on kohane relvatüüp juhtkonna väljaõpetamiseks: navigatsioonile, merepraktikale ja lahingulisele vilumusele.

Valitud ja piiratud koosseisuga kujutab poliitiliselt ja sõjaliselt kindla üksuse. Lahingu valmisoleku kiirus on võrdlemata suur. Kindluste piirkonnas on kiireks sidevahendiks. Mootorit (eriti Y/12 tüüpi) on suur vastupidavus ja kauaaegne iga. B.

Lahingumasina tehnilisest arengust.*)

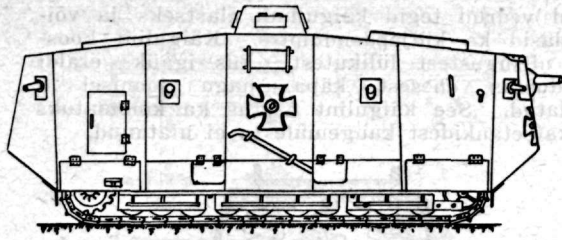
II. Ajajärk Maailmasõja lõpust kuni 1926. a.

Kõneldakse, et sõda oleks võinud teisiti lõpeda, kui sakslased oleksid tankide võimeid tõsisemalt hinnanud ja nende tegevuse paraliseerimiseks vastavad abinõud tarvitusele võtnud. Neil oletustel on oma jagu tõtt, kuid küsitav on, kuivõrt Saksamaa materjalsed ressursid seda võimaldasid. Olles piiratud kindluse seisukorras, oli sakslastel äärmiselt suur puudus sõja lõpupäevil inimjõududest ja sõjamaterjalidest. Selle peale vaatamata näeme saksa sõjaväge end agaralt tankide vastu kindlustamas. Kaitsepositsioonides kerkivad tugevad tankidevastased

kindlustused, valmistatakse erilisi püsse, kohaldatakse suurtükivägi lahingumasinate vastu võitlemiseks, ehitatakse tanke jne. 24. aprillil 1918. a. ilmusid esmakordselt sakslaste tankid lahingusse, kus edukalt võitlesid liitlaste masinatega. Ka mitmest järgnevast lahingust võtsid sakslaste tankid osa. Konstruktiiivselt polnud sakslaste tankid halvemad liitlaste omadest. Relvastuse poolest olid nad isegi tugevamad (joon. 1), kuid oma väikse arvu tõttu (üheski lahingus ei ületanud see arv 15) ei suutnud nad midagi tõsisemat korda saata. Kas sakslased tanke Maailmasõjas alahindasid, või ei olnud neil võimalusi tarvilisel määral nende vastu oma sõjaväge kindlustada, on omaette küsimus, mille lahendamine pole käesoleva kirjutise eesmär-

*) Vt. „Sõdur“ nr. 1/2 s. a.

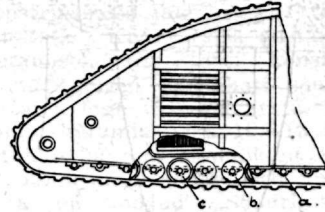

Joon. nr. 1.

giks. Üks on enam-vähem kindel, et Maailmasõja võitsid peamiselt tankid, sellest said nii sakslased kui ka liitlased väga hästi aru. Versailles rahulepinguga keelati sakslastel tankide ehitamine, kuid selle peale vaatamata näeme sakslasi peale sõja energiliselt lahingumasinate kallal töötamas, olgugi, et varjatud kujul. Suurematel taktikalistel õppustel eksisteerisid improviseeritud tankvägede osad. Mis tehti saksa staapides ja vabrikutes tankide konstrueerimise alal, on teadmata. Kahtlemata seal midagi tehti, mis ehk selgub nüüd, kus sakslastel vabad käed relvastumise suhtes.

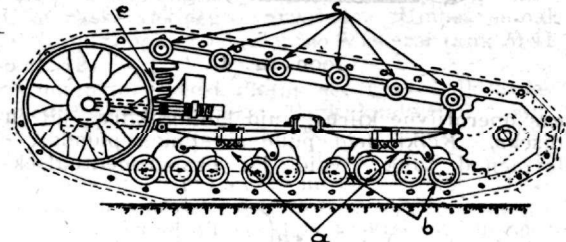
Maailmasõda määras kindlaks üldjoontes lahingumasinate arenemise suuna vastavalt ülesannetele, mis neil tuleb täita tulevikus. Need ülesanded jagunevad üldiselt kolme liiki, nimelt jalaväe toetus kindlustatud positsioonide vallutamisel, tegevus iseseisvalt vastase asukohtade sügavuses ja kergete osade toetamine. Üks ja sama tank kõiki neid ülesandeid tehniliselt täita ei suuda. Kindlustatud positsiooni läbimurdmiseks, kus laiad sügavad kraavid ja teised tõsisemad kunstlikud tõkked, on vaja tugeva tule- ja ronimise võimega tanke. Järelikult tank peab olema relvastatud küllaldase arvu kuulipildujatega, suurema kaliibriliste suurtükkidega ja tugeva mootoriga. Peale selle tanki pikkus peab võimaldama ülepääsu laiadest kraavidest ja soomus vastu pidama väiksekaliibriliste suurtükkide mürskudele. Nende nõuete rahuldamine muudab tanki kaalu suureks ja vähendab liikumise kiirust ning tegevuse raadiust. Tegevuseks vastase asukohtade sügavuses, kus tõsisemaid kunstlikke tõkkeid vaevast leidub, võib tank vähemate mõõtudega olla, kuid temalt on nõutav küllaldane relvastus, suur kiirus ja suur tegevuseraadius. Tank, mis vajalik kergete osade toetamiseks, on peamiselt liikuv sõja relv ja tema ülesandeks on vastase elavjõudude hävitamine. Niisuguselt tankilt on nõutav teotsemisvõime igasugusel maastikul, suur liikumiskiirus ja suur tegevuseraadius ning küllaldane tuli, seega tanki kaal vähendatud kuni miinimumini. Sellest võime järeldada, et juba Maailmasõda määras kindlaks tankide tüübid, nimelt rasked, keskmised ja kerged. Nagu nägime, algas nende tankide konstrueerimine ja ehitamine juba sõja viimasel aastal. Maailmasõda jättis liitlastele suure päranduse tankide näol, mistõttu uute ehitamine seisma pandi. Kuni 1926. aastani suuremal arvul tanke ei ehitatud, vaid piirduiti ainult tüüpide katsetamisega. Suuremaid raskusi sünnitas käigulintide lahendamise probleem. Käigulintidel oli palju puudusi. Nimelt nad ei võimaldanud tõsta tankide liikumiskiirust, kulusid ruttu, rikkusid teid, raskendasid tankide pöörämist j.n.e. Käigulint kujutas enesest ilmaotsata ketti, mis koosnes üksikutest lülidest. Iga lüliku plaadi külge oli

needitud kingad, mis moodustasid rööpad, mida mööda tank liugles kanderoolikute abil. Viimaste kinnitamine tanki kere külge sündis kahel viisil — liikuvate võlvede ja vedrude abil. Esimest kinnitamise viisi (joon. 2) kasutasid inglased, kus roolikud b, c olid kinnitatud võlvede a abil. See viis kergendas tanki pöörämist ja oli tugev. Rikkeid tuli ette vähe, kuid lint ei haaranud täielikult maapinda, õigemini — ei kohanenud maapinnale, mistõttu raskel maastikul käigulindid libisesid

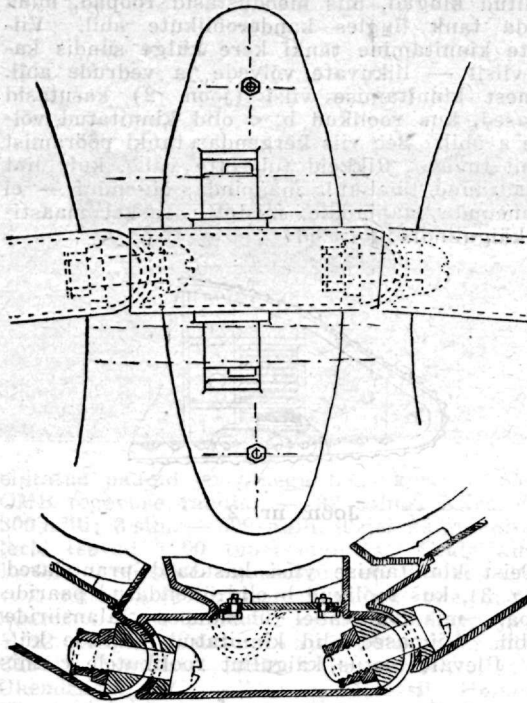
Joon. nr. 2.

Teist kinnitamise viisi kasutasid prantslased (joon. 3), kus roolikud b olid ühendatud paarede kaupa, mis omavahel ühenduses palansiiride a abil. Viimased olid kinnitatud vedrude külge. Ülevaht toetus käigulint roolikutele c, mis

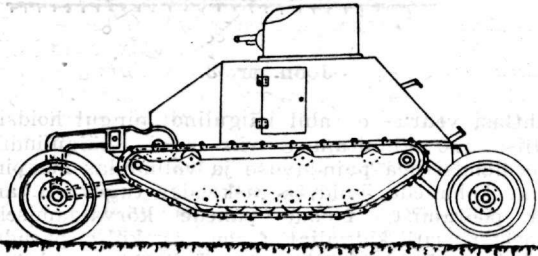
Joon. nr. 3.

ühtlasi vedru e abil käigulindi pingul hoidsid. Niisugune kinnitamise viis andis käigulindile võrdlemisi hea painduvuse ja võimaldas maapinnale kohaneda, kuid ta raskendas tugevasti tanki pöörämist. Nende pahede kõrvaldamiseks konstrueeriti käigulint (joon. 4) külje paendumisega. Lülid olid omavahel ühendatud ümarguste šarniiride abil. Ka see käigulint osutus kõlbmatuks. Vähe seda, et ta kiiresti kulus, ta jooksis veel sageli tankilt maha. Selle lindiga varustati ainult katsetanke. Laialisemat kasutamist ta ei leidnud. Mõned vabrikud (Saint-Charmondi, Vickersi j.n.e.) tahtsid käigulintide probleemi lahendada rataste abil. Konstrueeriti tankid, mis liikusid ratastel ja lintidel (joon. 5). Teedel asetati tank ratastele ja maastikul lintidele. Üleminek ühest asendist teise sündis võrdlemisi kiiresti. Niisuguse kombineeritud tanki üldine liikumiskiirus oli võrdlemisi suur ja ta omas küllaldase tegevuseraadiuse. Konstruktiivselt oli see lahingumasin väga keerukas. Tema liikumiseks tuli mootori jõudu edasi anda käigulintidele ja tagumistele ratastele eriliste seadeldiste abil. Peale selle oli veel tarvis ehitada esimestele ratastele juhtimissüsteem. Kõik see tegi masina mehhanismi keerukaks ja õrnaks. Ühtlasi suurenes ka tanki kaal, mida tuli kompenseerida soomuse arvel. Olgugi, et masinal suure-

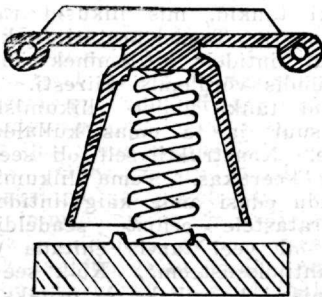
Joon. nr. 4.

nes operatiivne kiirus, kuid lahingukiirus jäi ediseks. Kõiki neid puudusi silmas pidades, ei levinenud tank, vaid jäi eksperimentaalseks.

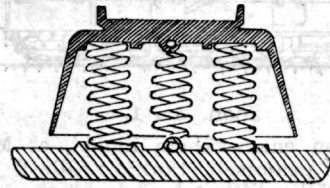
Joon. nr. 5.

Edasi katsuti käigulindi puudusi kõrvaldada vedrude abil. Iga lülük varustati tugevate kas ühe või kolme spiraalvedruga (joon. 6, 7).

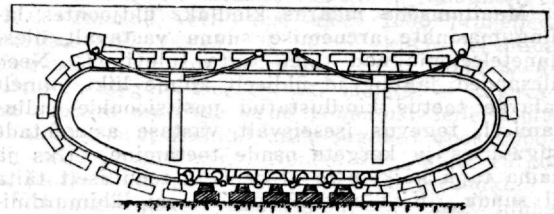
Joon. nr. 6.

Need vedrud tegid käigulindi elastseks ja võimaldasid ka küljepaendumise. Käigulint koosnes niisugustest lülikutest, kus igaüks eraldi moodustas enesest käpa, nagu joonisel 8 näidatud. See käigulint osutus ka kõlbmatuks ja katsetankidest kaugemale ta ei ulatanud.

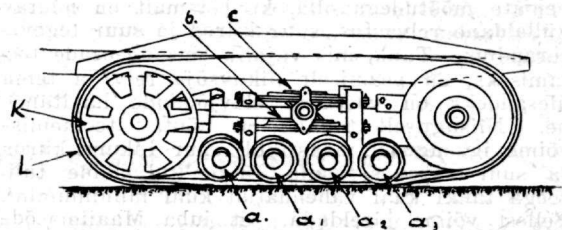
Joon. nr. 7.

1924. aastal ilmus päevavalgele uus kummist käigulint, millega Citroëni vabrik varustas oma kegressisüsteemilised vankrid. Kegressi süsteemiga asetati vankri tagumised rattad, kuna esimesed harilikud olid. Käigulint L (joon 9) kujutas enesest ilmaotsata kummilinti, mis ise-

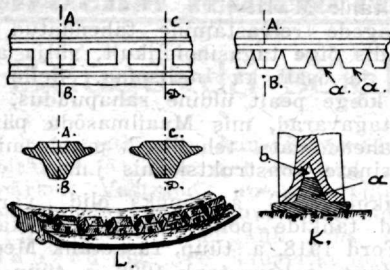
Joon. nr. 8.

enesest väga elastne oli. Lint kohanes väga hästi maapinnale roolikute a, a¹, a², a³ abil. Roolikud võisid ühe ja paari kaupa ülesalla liikuda palansiiride b, c abil. Peale selle kogu süsteem võis oma tagumise otsaga ülesalla liikuda vedaja ratta K. teljel. Sellest näeme, et käigulindi maapinnale kohanemine oli võrdlemisi hea. Joonisel nr. 10 on näidatud see käigulint plaanis ja lõigetel. Paremaks maapinna

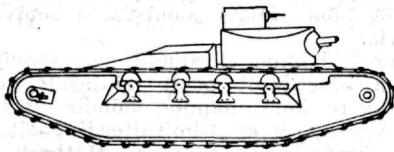
Joon. nr. 9.

haaramiseks oli lindi välimine pool vastavalt ehitatud (lõige A B). Lindi seesmisel poolel olid hambad a, a (lõige A B). Süsteemi vedaja- ja juhtratas, samuti ka roolikud olid rennidega b, kuhu lindi hambad a pinge ja masina raskusega tugevasti sisse pressiti. See tagas lindi libisemise vedajarattal. Paistis, et Citroën lahendas otstarbekohaselt käigulinci probleemi. Ka masina juhtimise küsimus oli seega lahendatud, sest ta sündis rooli abil esimeste rataste kaudu, nagu harilikul autol. Masina kiirus oli teedel umbes 40 km tunnis. Lii-

Joon. nr. 10.

kumise võimed väljaspool teid olid sellel masinal ka võrdlemisi suured, mida tõendas sõit läbi Sahaara kõrbe. Citroëni masinast oldi niivõrt vaimustatud, et mitmed riigid, kellel puudus oma tööstus, hakkasid kohe oma sõjaväge ohtralt kegressi süsteemiliste lahingumasinatega varustama (Poola, Rumeenia). Prantslased ise jäid aga ootama katsete lõplikke tulemusi. Katsed tehti põhjalikum. Ehitati mõned uued kerged tankid kegressi käigulintidel ja terved kompanid sõjaaegseid Renault tanke asetati neile lintidele. Pikad katsed näitasid, et kegressi süsteem pole kaugeltki nii hea, kui esialgselt arvati. Kõigepealt ta kulus liiga ruttu, raskel maastikul rebenes, talvel ja mudasel teel lint libises tugevasti vedajarattal, mis vähendas tema liikumise kiirust miinimumini. Nii näeme, et käigulintide probleem jäi lahendamata kuni 1926. a. alguseni.

Joon. nr. 11.

1925. a. prantslased lootsid kegressi süsteemi tarvitamisest. Olgugi, et kegressi süsteem sai 1925. a. kibeda kriitika osaliseks, kuid siiski ta andis teatud suuna edaspidiseks käigulintide arenemiseks, millel, nagu edaspidi näeme, võrdlemisi head tulemused. Juba 1925. a. algas inglise Grossley vabrik metall-lindiga kegressi süsteemi katseid.

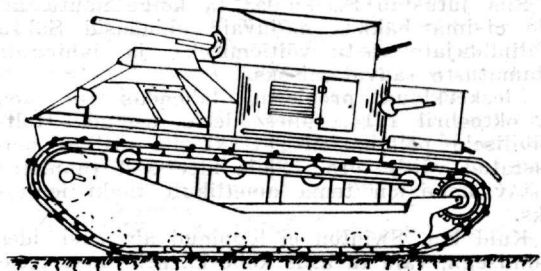
Olgu tähendatud, et käigulintide kallal tehti väga palju katseid, nii Prantsusmaal, Inglismaal kui ka Ameerikas. Kõige selle kirjeldamine viiks liiga üksikasjadesse, millel siin olulist tähtsust pole. Tõin ainult need üldised ideed, millede realiseerimiseks katseid teostati, nimelt taheti konstrueerida käigulint, mis kergendaks tanki pöörämist, oleks elastne, vähe kuluks, hästi haaraks maapinda j.n.e.

Nagu nägime, määras Maailmasõda kindlaks tankide arenemise suuna ja seega ka tankide tüübid — rasked, keskmised ja kerged. Sõjas kurnatud riikide materjaalsed ressursid ei lubanud sõjavägesid ümber relvastada uute tankidega, seda rohkem, et Maailmasõda jättis suure päranduse liitlastele võrdlemisi heade tankide näol. Kuni 1926. aastani ehitati rohkem katsetanke, kuid siiski majandusliste raskuste peale vaatamata varustati ka sõjavägesid teatud mää-

ral uute tankidega. Eriti agaralt algas 1922. a. tanke ehitama Venemaa. Ta ehitas võrdlemisi suurel arvul tanke „Renault-Russky“, mis oma välimuse ja võimete poolest sarnanes prantsuse Renault kergele tankile. 1922. a. valmis ka Ameerika uus keskmine tank (joon. 11), mis relvastatud ühe 6 cm suurtükiga ja kahe kuulipildujaga. Tanki kaal oli 25 t ja liikumiskiirus 40 km tunnis. Vaatamata ta headele omadustele, jäi ta siiski rohkem eksperimentaalseks tankiks.

Prantslased, arvestades positsioonisõja võimalusi, konstrueerisid uue raske tanki 1924. aasta Char 2 C. Kuni 1926. aastani oli see tank katsetamisel, siis tehti konstruktsioonis mõningad muudatused ja hakati nendega sõjaväge varustama õige väikesel arvul. Tanki kaal on 74 tonni, liikumiskiirus 10—12 km tunnis, relvastatud ühe 75 mm suurtükiga ja 4 kuulipildujaga. Rohkem üksikasjalised andmed selle tanki kohta on toodud „Sõduris“ 1927. a. nr. 51/52. 1924. a. algasid inglased konstrueerima rasket tanki, mis demonstreeriti novembril 1926. a. Tankil oli 4 kuulipildujate lasketorni ja üks 3-naelalise suurtüki jaoks. Tank katsetel osutus igatpidi vastuvõetavaks, kuid sõjaväe varustamine temaga lükatki edasi. Arvati, et tuleviku sõda alguses kannab kahtlemata liikuv sõja iseloomu ja kui ta muutub positsioonisõjaks, suudab inglise tööstus oma sõjaväge tarviliste rasketankidega varustada. Umbes samal ajal valmis inglastel keskmine Vickersi tank M II (joon. 12).

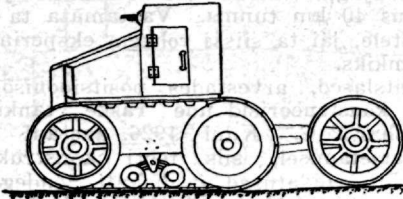
Omaduste poolest ületas see tank kõik tooleaegsed lahingumasinad. Tank kaalus 12 tonni. Liikumiskiirus 32 km tunnis, relvastus — üks 3-naelaline suurtükk ja kaks kuulipildujat. Tank võis üle minna 1,8 m kaevikutest. Jõuallikana oli tankil Armstrongi õhujahutusega mootor. Üldiselt oli see konstruktsioon suureks edusammuks lahingumasinat arengus. Tankiga hakati varustama tankide korpuse üksusi. 1925. a. kerkis Inglismaal tõsiselt päevakorda sõjaväe mehhaniseerimise küsimus. Hulgalise olemasolevate kallite masinatega sõjaväe varustamine oli võimata, sest riigi materjaalsed võimalused ei lubanud seda. Otsustati konstruee-

Joon. nr. 12.

rida odav ühemehe tank, mille spetsifikatsioon pidi järgmine olema: Tank pidi üle pääsema kõigist looduslikkudest kõrgendikkudest ja orgudest. Tema liikumiskiirus pidi olema 24 km tunnis teedel ja heal maastikul, raskel maastikul 5—6,5 km tunnis. Tõuse võtma 100%. Mootor 20 HP. Ees- ja küljesoomust ei tohtinud läbibstada soomustläbibstavad kuulid. Relvaks — üks kergekuulipilduja.

Vastavalt sellele spetsifikatsioonile valmistati eksperimentaalne tank (joon. nr. 13). Katsetel leiti siiski, et ühemehe tank ei ole vastuvõetav. Olgugi, et see tüüp praktilist kasutamist ei leidnud, pani ta siiski aluse tanketidele, millega tänapäev sõjaväed juba massiliselt varustatud.

Joon. nr. 13.

Kokkuvõetult näeme, et ajajärk Maailmasõjast kuni 1926. a. lõpuni kandis rohkem tankide katsetamise iseloomu. Konstrueeritud tankidest sõjavägede varustusele läksid Itaalia kergetank Fiat 3000, Prantsuse rasketank Char 2 C, Ameerika kergetank, Vene kerge-

tank Renault-Russky ja Inglise keskmine Vickersi tank M II.

Sõjavägede relvastamine tähendatud tüüpidega sündis õige tagasihoidlikult, välja arvatud Venemaa ja osalt ka Inglismaa. Selle põhjuseks oli kõige pealt üldine rahapuudus, suured tankide tagavarad, mis Maailmasõda pärandas, paljud lahendamata tehnilised probleemid lahingumasinate konstruksioonis j.n.e.

Tegelikult 1926. a. lõpuks olid varustusel järgmised tankide põhitüübid: Ameerikas kergetank Ford 1918. a. tüüp, rasketank Medium T 1926. a. tüüp ja kergetank 1926. a. tüüp. Prantsusmaal kergetank Renault 1917/1918 tüüp. Rasketankid Char 2 C ja Inglise tank M V. Inglismaal rasketank M V, keskmised tankid Medium „D“ (sõjaaegne konstruksioon) ja Vickersi tank M II 1926. a. mudel. Itaalias kergetank Fiat 3000 1920. a. tüüp ja sõjaaegne rasketank. Soomusautode alal nimetamisväärsed edusamme ei tehtud. Alates 1926. aastast hakati lahingumasinaid intensiivselt konstrueerima, katsetama ja sõjavägesid massiliselt lahingumasinatega varustama. Kuidas see sündis ja kui kaugele tänapäevani on jõutud, sellest järgmine kord. J. L.

Tanki leiutaja mälestused.

Hiljuti ilmus kindralmajor sir Ernest Swintoni sulest raamat, pealkirjaga „Eyewitness“ (Pealtnägija), milles toodud ette väga huvitavaid üksikasju tankide saamisloost.

Inseneriväe kolonel sir E. Swinton oli Maailmasõja ajal Briti Impeeriumi Kaitsekomitee sekretäri kol. Hankey abiks. Sellelt kohalt läkitas sõjaministeerium ta peagi Prantsusmaale, ülesandega, kirjutada avaldamiseks artikleid sõjaliste operatsioonide kohta, sest kindral Joffre ei lubanud sõjategevuse piirkonda ühtegi hari-likku ajalehe kirjasatjat.

Ajalehed ristisid kol. Swintoni tabavalt „Eyewitness“iks, ja „pealtnägija“ seikluste kirjeldamisega algabki ülalmainitud raamat.

Siis jutustab S., kuidas ta kõige nähtu järele otsima hakkas mõjuvaid abinõusid Saksa kuulipildujate vastu võitlemiseks ja lahinguis cotamatuste saavutamiseks.

Üleskerkinud probleemi lahendas ta juba 19. oktoobril 1914, tülles ideele, asetada Holt-tüübilisele põlluharimise traktorile eriline soomustatud võitlustorn. Selle idee eest tunnistas vastav komisjon tema ametlikult tanki leiutajaks.

Kuid kol. Swinton ei leppinud ainuüksi idee leidmisega, vaid ta asus kohe ka selle idee teostamisele.

Kol. Hankey Dardanellides viibimise ajal tegelikuks Kaitsekomitee sekretäriks olles viis ta propagandaga ja oma sidemete abil asja nii kaugele, et uue võitlusvahendi suhtes seisukoha võtmiseks ühisele nõupidamisele kokku astusid: 1) Peakorter, tulevane tankide kasutaja; 2) Sõjaministeerium, tankide tarvis ohvitseride ja

sõdurite andja; 3) Sõjavarustuse ministeerium, tulevane tankide valmistaja, ja 4) Admiralteet, kellel olid juba valmis joonistused sobiva traktori tarvis.

See nõupidamine ei annud aga soovitud tulemusi ja ametlikult poolt leiutajale tekitatavate raskuste kõrvaldamine nõudis veel palju aega ja vaeva, nii et Admiralteedi poolt finantseeritud esimene tank, nimega „Mother“ (Ema), alles 1916. aasta veebruaris omi võimeid demonstreerima võis hakata.

Ka siis veel, kui kolonel Swinton juba nimetatud oli Tankide Korpuse etteotsa, seda looma, organiseerima ja väljaõpetama, tuli temal pidada rasket võitlust, küll bürokraatlikkude tõkete kõrvaldamiseks, küll aineliste raskuste ületamiseks. Võitlusabinõudena kasutas ta muuseas mitmesuguseid kavalusi ja isegi „bluffe“. Vajaduse korral ta ei pörkanud tagasi ka rahalise vastutuse enese peale võtmisest.

Kui esimesi tanke lahingus tabas teatud ebaõnn, siis tähendanud isegi lord Kitchener, et säärase masinatega, mis vastase suurtükiväe poolt kohe „knock out“ lüüakse, sõda ialgi võita ei saa. Kuid kolonel Swintoni see ei kohutanud. Valitud kaastöölise abiga jatkas ta väsimatult oma suure ülesande täitmist, kuni ta 1916. aasta oktoobris Tankide Korpuse ülema kohalt vabastati ja uuesti Sõjakomitee sekretäri abiks määrati.

Nüüd oli tank enesele juba murdnud läbi tee edule ja Cambrai õhtul oli Tankide Korpuse uuel ülemal kindral Ellesil küllalt põhjust selle loojale ja esimesele juhile telegrafeerida: „Kogu koosseis tänab Teid“. Joter.

Sõjaväelisi teateid välisriigest.

Kauge-Ida sõjaliste sündmuste ülevaade.

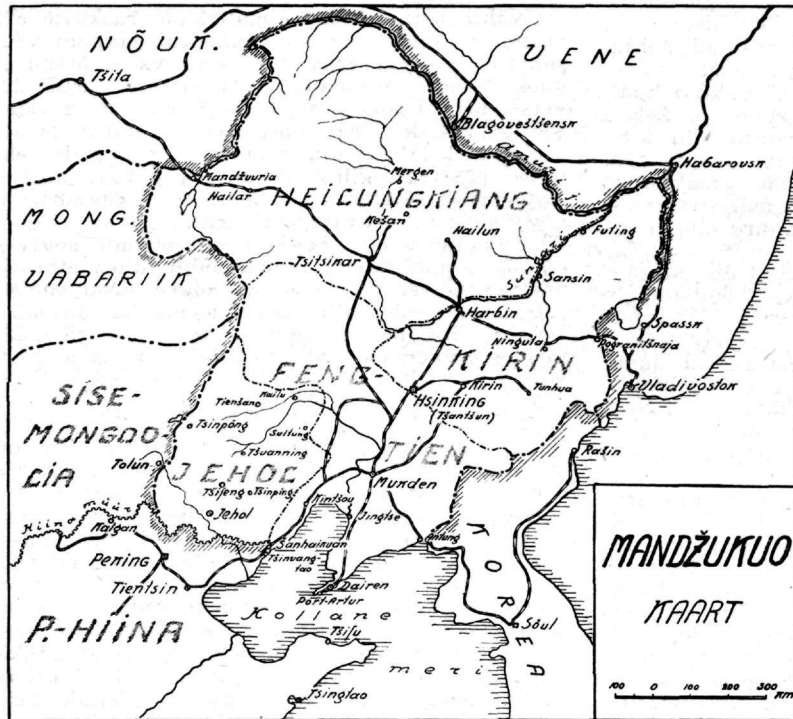
Üle kuuteistkümmet kuu Kauges-Idas kestnud võitlused ei näita veel mingeid raugemise tundemärke. Vastupidi, uue-aasta jaanuarikuu on toonud endaga kaasa uusi veriseid võitlusi, mille tulemused on küll juba selged, — järeldused aga veel kaugelki mitte.

Lühidalt kirjeldatuna, üldolukord Kauges-Ida sõjateatril möödunud aasta viimasteks päevadeks kujunes järgmiseks. Jaapanlased lõpetasid Heilungkiangi ja Kirini provintside puhastamist, püüdes seal üksikuid püsimajäänud valitsusevägede vastaseid koondisi. Viimastest

laste poolt, kusjuures võitlused siin hiina vägede visa vastupanu tõttu kujunesid väga rasketeks ja hävitavateks. Huvitav seejuures märkida, et nagu paljudes varemateski heitlustes, ka siin poolte väited lahingu algatamise kohta lähevad lahku. Jaapanlased põhjendavad oma aktsiooni väitega, et hiinlastelt olevat visatud 5 pommi kohaliku jaapani sandarmiväe hoonesse Šanhaikvanis. Hiinlased tõendavad, et tulevahetuse algatus, mille järelduseks oli jaapanlaste rünnak, on tulnud erariietes jaapanlastelt, kes hiina sõdureid on tulistanud. Šanhaikvani val-

lutamise tõeline põhjus peidub kahtlemata sügavamal, kui seda oleks võinud tingida üks või teine intsident. See selgub järgmistest kaalutlustest.

Üldiselt on teada, et noor Mandžukuo vabariik ei koosne ainult Mandžuriast ehk kolmest endisest Kirde-Hiina provintsis (Fengtieni, Kirini ja Heilungkiangi provintsid). Siia kuulub ka end. sise-mongoolia provints Jehol. Jaapanlased on seda korduvalt väitnud. Seda tõendab ka Mandžukuo ametlik kaart (vt. skeem). Kõigepealt aga väidab seda Mandžukuo valitsuse deklaratsioon, mille sisu 12. märtsil 1932. a. telegraafiliselt anti edasi paljudele riikidele (nende seas ka Eestile — vt. „Revue des Nations“ Nr. 12 — 1932. a. lhk. 149—151). Viimase akti õigustamiseks tuuakse ette, et Jehol, kuigi sise-mongoolia provints, veel kuni viimase ajani moodustas ühes Mandžuriaga ühe administratiivse terviku marsal Tšanghsüliangi ülemvalitsuse all. Pärast Tšanghsüliangi lõplik-

võidi märkida tähtsamatena Kirini provintsis, Ida-Hiina raudtee piirkonnas, Ninguta ja Pogranitšnaja vahel asuvaid. Heilungkiangi provintsis selleks ajaks teatavasti (pärast Sun-binveni vägede lõomist, kelle väeriismed juba detsembrikuu alul Mandžuuria jaama raioonist N.-Vene territooriumile olid sunnitud põgenema, kus nad interneeriti) rahu oli seatud juba jalale. Mis puutub Hiina tegevust viimasel ajal, siis iseloomustas seda uus jaapani-vaenulise agitatsiooni tõus. Peeti kihutustööd Mandžuuria vabastamiseks. Üle maa koguti vabatahtlike annetusi sõjaväe heaks. Võis isegi märkida P.-Hiina valitseja, marsal Tšanghsüliangi vägede koondamisi Jeholi provintsi ja Mandžuuria piirile. Ametlikult seda siiski põhjendati vaid P.-Hiina julgeoleku tagamise väitega.

On iseloomulik selles olukorras, et jaapanlased juba ööl vastu uut-aastat algasid Šanhaikvani linna pommitamist, minnes pärast seda kohe pealetungile selle linna vastu. Aktsioon lõppes linna vallutamisega 3. jaanuaril jaapan-

ku põgenemist aga Mandžuriast jaapani vägede eest, Jeholi kuberner, kindral Tangjulin, kuulutas oma provintsi iseseisvaks juba 29. septembril 1931. a. ja vähe hiljem ühes oma Mandžuuria kolleegidega ühines Mandžukuo iseseisvuse proklamatsiooniga. Seega Jehol juriidiliselt kuulub iseseisva Mandžukuo külge.

Kui Jehol seni siiski tegelikult Mandžukuo ja seega jaapanlaste võimu alla pole läinud, vaid veel kuni viimase ajani on jäänud marsal Tšanghsüliangi vägede kätte, siis põhjus selleks võib peituda vaid asjaolus, et jaapanlased pole lihtsalt saanud aega tema puhastamiseks hiina vägedest.

Nüüd on nähtavasti sellega tehtud algust. Küsimine, aga milline on siis suhe Jeholi küsimuse ja Šanhaikvani, väljaspool Jeholi asuva, puht-hiina linna vallutamise vahel? Peab mõnema, et Šanhaikvani vallutamine on strateegiline võte, mis antud olukorras osutus vajalikuks, et luua soodsamaid eeldusi Jeholi puhastamiseks hiina vägedest.

Jehol on mägestikuline maa, eriti tema edelapoolses osas, kus ta ühendus Pekingiga P.-Hiinas on väga raske. Siin puuduvad raud- ja muud teed. Šanhaikvan, asudes Suure Hiina müüri idapoolsel lõpul, on ainsamaks läbikäigu teeks idas Hiina ja tema endiste kirdeprovintside vahel. Siit läheb ka Pekingi-Mukdeni raudtee. Selle punkti strateegiline tähtsus on isegi niivõrt suur, et juba 1900. a. pärast bokserite mässu siia asetati rahvusvahelised garnisonid, samuti nagu Tientsini ja Pekingi. Kokku võttes, Šanhaikvan valitseb parimat läbikäiku Jeholi. Just siitkaudu on Tšanghsüliang kestvalt toimetanud oma vabatahtlikkude salku Jeholi, kust juba omakorda võidi hõlpsasti edasi pääseda Mandžuuria provintssidesse. Rohkemgi veel, Tšanghsüliangilt Šanhaikvani ja Tientsini piirkonda kogutud väed (9 brigaadi) kujutasid küllalt tõsist ähvardust Mandžukoole üldse.

Jõudude vahekorid enne võitluste algust Šanhaikvani juures oli kujunenud järgmiseks.

Jaapanlaste peajõud endiselt püsisid põhja-provintssides. Edela-Mandžuurias nende vägedest asus vaid üks (8-as) diviis, tõmmatud laiali ligi 300 km pikkuselt, piki Fengtieni ja Jeholi vahelist piiri. Mainitud jõud asusid siin juba 1932. a. jaanuarikuust saadik, kui jaapanlaste pealetung sel rindel peatus, et anda esmalt aega põhjapoolsemate provintsside puhastamiseks. Šanhaikvani linn ja jaam, mis Suure müüri taga asusid, jäid hiinlaste kätte.

Šanhaikvanis asus hiina garnison ühe brigaadi (9-as) suuruses. Peale selle, Tientsini ja Šanhaikvani vahel asus veel umbes 25 tuhat meest Tšanghsüliangi vägedest.

Olukorra iseäralduseks P.-Hiinas peab lugema välismaa garnisonide olemasolu Pekingis, Tientsinis, Tšingvangtaos ja Šanhaikvanis. Nende üldine arv tõuseb umbes 8000 mehele, mahutades endasse inglise, ameerika, jaapani, prantsuse ja itaalia väeosi. Jaapani vägesid neis ei ole rohkem kui 3.000 meest. Šanhaikvanis asunud jaapani garnison koosneb vaid ühest pataljonist, mis kuulub P.-Hiina asuvate jaapani garnisonide üldjuhi, kindral Nakamura, käsutusse.

Ajakirjanduse andmetel jaapanlaste pealetungist Šanhaikvanile on võtnud osa umbes 5000 meest 3 soomusrongi, tugeva suurtükiväe, üksikute tankide, lennukite ja Tšingvangtaost kohale rutanud sõjalaevade toetusel. Pealetung ise oli nähtavasti teatava määrani ette valmistatud, sest temast on võtnud osa ka 8. jaap. diviisi varemalt kaugemal asunud osad, näit. üks seni Suitungi raionis asunud pataljon. Olles arvuliselt ligikaudu võrdsed hiina garnisonile Šanhaikvani juures, jaapanlased omasid siiski võrdlemisi suure ülekaalu suurtükiväes. See oli ka põhjuseks, et hiinlased kandsid suuri kaotusi (25–30%). Vaatamata visale vastupanule, hiinlased pärast kahepäevast vihast võitlust olid sunnitud tõmbuma tagasi Šihe jõe jõeale (umbes 5 km loode pool Šanhaikvani), lastes õhku ka sellel jõel asuva raudteesilla. Seega Šanhaikvani operatsiooni võib lugeda lõppenuks, linn ja jaam on kindlasti jaapani kätes.

Kokku võttes, Šanhaikvani operatsioon, iseenesest küll kohalise tähendusega, on ometi eelmänguks jaapani võimu kindlustamiseks Jeholis. Ta tõendab, et jaapani väejuhatuse on lõpetanud ettevalmistused oma võimu laiendamiseks kõigile Mandžukuo maaaladele ja läheb nüüd üle

oma kavade realiseerimise uuele järjekordeste etaabile. Põhja-provintssides on asi juba enam-vähem kindel. Ka Kirini provintsis on puhastustöö lõppemas. Juba 4. jaanuaril okupeerisid jaapanlased Pograniitšnaja linna vene piiril, vangistades siin suurema hiina partisanide väesalga.

Jehol iseenesest on strateegiliseks võtmeks nii P.-Hiinale kui Mongooliale. Ta on ühtlasi üks majanduslikult tulunduslikumaid maaalaid, omades häid puuvilla istandusi, kivisöö ja rauaärtsi lademeid. Operatsioonid Jeholis eneses vaevalt võivad alata enne praeguste külmade raugemist seal. Igatahes on oodata kestvaid võitlusi, sest kuberner Tangjulin heatahtlikkus ei muuda asja. Peale tema kõikuva moraalliga 40.000 meheline end. hiina väe Jeholis on veel umbes 40–50 tuhat hiina erilist vabatahtlikku. Tšanghsüliang ise aga käsutab veel 150.000 mehelist sõjaväge.

Nähtavasti, nende võimalikkude raskuste arvestamine ongi sundinud vahepeal jaapani väejuhatust asuma oma teotsevat väge Mandžukuos veelgi kõvendama. Möödunud aasta 27. detsembril Jaapani sõjaministeeriumilt avaldatud teadaande järgi uuest-aastast alates kavatsesi erilist tähelepanu pöörata oma vägede tehnilise ja strateegilise seisukorra parandamisele, tõstes riigi sõjalisi võimeid üldse ja Mandžukuo territooriumil asuvate omi eriti.

Kava näeb ette jaapani sõjajõudude suurendamist Mandžukuos, vägede lahingulise ettevalmistuse ja reservivägede väljaõppe süvendamist, reforme vägede administratsioonis ja dislokatsioonis ning nende tehnilise varustuse täiendamist. Väidetakse kategooriliselt, et kava peab toostuma maksku mis maksab, vaatamata üldistele majanduslikkudele raskustele.

Käsitledes eraldi olukorda Mandžukuos, öeldakse, et seni Mandžukuos teotsenud jaapani väeosad on vormeeritud rahuagse kaadri ja koosseisu alusel. Kuigi nende väeosade üldarv tunduvat suurena¹⁾, väeosad ise ometi olevat väikearvulised, mis tekitab raskusi teotsemisel eriti siis, kui on tarvis kasutada suuremaid väekoondi. Seepärast on otsustatud Mandžukuos teotsevad kõiki väeosi komplekteerida täie sõjaagse koosseisuni. Ühtlasi on nähtud ette suurendada lennu- ja soomusväge, rasket suurtükiväge, tehnilisi raudtee-, pioneri- ja teisi erivägesid. Kõige selle realiseerimiseks nõutakse erakorraliselt 87.850.000 jeni. Lõppeks väidetakse, et peale oma otsese eesmärgi see kava ühtlasi taotleb toetada rahvuslikku tööstust ja vähendada töötatöölise arvu.

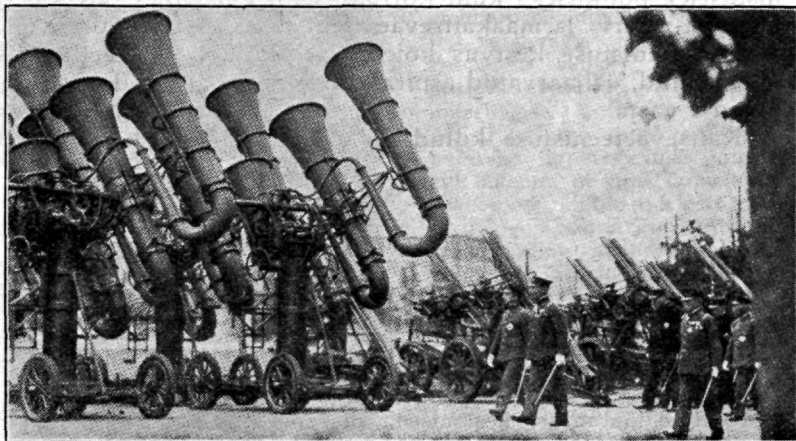
On selge, et kui kava seega ühest küljest Jaapani julgeolekut ja üldist heaolu taotleb tõsta, ta teistest küljest kindlasti suurendab pinevust Kauges-Idas ja rahvastevahelises elus üldse. Üldine olukord muutub seda raskemaks, et Kauges-Ida küsimuste rahulik lahendamine Rahvasteliidus, millega tehti algust aasta tagasi, on veel kaugel sellest, et anda mõnesuguseid praktilisi tagajärgi. Seisukohtade võtmine seal, nagu seda näitab Hiina-Jaapani konflikt areng, jääb ikka hiljaks — sündmused jõuavad ette.

A. K.

¹⁾ Üle poole jaapani kõigist välivägedest.
A. K.

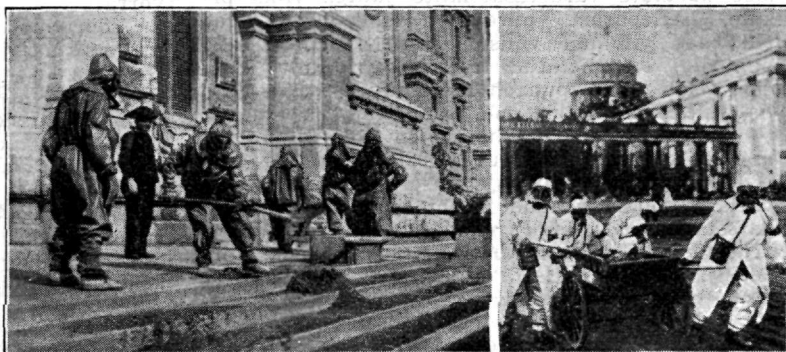
Kaitsjate „kõrvad“.

Mitte hiigla saksofonid, vaid lennukite avastajad (detektorid). Jaapani keiser Osakas selle linna elanikelt annetatud õhukaitse vahendite vaatusel. Erilist tähelepanu vääriavad hiigla kuuldetorud, milliseid kasutatakse lennukite avastajatena.

Pilt vasakult: Itaalias harjutatakse õhukaitset: pärast õhurünnaku demonstratsiooni Roomas külitakse Kaitseministeeriumi hoone esisele mürgiste gaaside vastaseid keemikaale.

Pilt paremalt: Gaasi rünnaku demonstratsioon Berliinis. mürgiste aurude hävitamiseks kaetakse maapind vastavate ainetega.

Leedu tänapäeva kaitseväest.

Leedu rahuaja kaitseväes on umbes 21.000 meest, neist umbes 1400 ohvitseri ja 5000 allohvitseri. Jalaväge on 7 rügementi, ratsaväge 2 ja suurtükiväge 3 rügementi. Peale selle 4 eskadroni lennuväge, pionieripataljon, sidepataljon, raudteekompani, auto- kompani, transportjaoskond (5 kompanit), soomusrongide jaoskond (3 s.rongi), soomusautojaoskond ja tankijaoskond (2 kompanit).

Jalaväerügemendis on 2—3 pataljoni, pataljonis 3 laskurikompanit ja 1 kuulipildurite kompani. Laskurikompanis on 3 rühma à 3 jagu ja à 2 pooljagu. Jaos on 18 meest ja 1 k. kuulipilduja. Peale kahe ratsarügemendi on iga jalaväerügemendi juures veel ratsaluurekomando (umbes 100 meest). Rügemendi ülemal on õigus oma rügemendi kuulipilduritekompanit koondada üheks kuulipilduritepataljoniks.

Rahuajal kaitseväge diviisisse ei jagune, vaid relvaliigid oma asukoha järgi on koondatud kaitseringkondadesse. Viimaseid on

kolm — Poneveži, Kaunase ja Šavli kaitseringkonnad.

Kõrgemaks kaitseväge juhiks on riigipresident. Ta määrab ametisse ja vabastab ametist kõrgemad kaitseväge juhid ning ülendab ohvitseri auastmetesse. Riigipresident on ka riigikaitse nõukogu esimeheks. Kaitseministrile alluvad: peastaabi ülem, varustusevalitsuse ülem, sõjakohtu esimees ja sõjaprokurör. Peastaabi ülemale alluvad: kindralstaabivalitsuse ülem (5 osakonda: organ. ja mobilisatsiooni, informatsiooni, operatiiv. teenistuste, topograafi), administratiivvalitsuse ülem (7 osakonda: rivi, pensioni, hariduse, majanduse, vaimulik, arhiivi ja ministeeriumi kantselei), inspektorid (jalaväge ja suurtükiväge), ratsaväge ülem, tehniliste vägede ülem, lennuväge ülem, kaitseringkondade ülemad ja kaitseliidu ülem. Varustusevalitsuse moodustavad: sõjaväe intendantuur, relvastusevalitsus, tehnikaosakond, ehituseosakond ja tehniline komitee.

Kaitseväeteenistus jaguneb: sundajatee-

nistuseks, puhkuseks kuni korralduseni, I ja II järgu reserv- ja maakaitseväe teenistuseks. Sundajateenistuse kestvus kõigis väeliikides on 18 kuud, väljaarvatud aspirandid, kes teenivad 1 aasta.

Kaitseväeteenistuse kulud on aastas um-

bes 40—50 miljonit litti, mis moodustab 17—20% riigi eelarvest.

Leedu rügemendid kannavad endise Suur- Leedu valitsejateväejuhtide nimesid, nagu 1. suurlingas Gedinino jalaväerügement, 2. kuningas Birutase ulanirügement.

„Kadetsi“ andmetel. T.

Jooni punaväe elust.*)

4. Riidevarustus ja rakmed.

Riidevarustuse saavad punaväe aja- ja ülejateenijad natuuras, keskmised, vanemad ja kõrgemad juhid — teenistusetasu arvel „kindestest jaotusepunktidest“. Peatumine punaväelase üksikute varustusartiklite juures viiks pikale, sellepärast piirdume tähendusega, et N.-Venes viibinud välismaalased resümeerivad: punavägi on riidetud täiesti korralikult; eriti chic näeb välja punaohvitser suvel valges kitlis, tuletades meelde end. kaardiväelast.

Huvitavam ja õpetlikum on meile rakmete-küsimus. Juba 1928. a. alates töötatakse RKKa sõjamajanduse valitsuses jalaväelase rakmete uue tüübi kallal; 1930. a. katsetati seda tüüpi manöövritel ja hiljemini arutati juhtide nõupidamistel, kus ta heaks kiideti ja soovi avaldati, et asutaks kiires korras tema massilisele valmistamisele punaväe tarvis.

Uute rakmete konstrueerimisel on tahetud taotleda eeskätt kaht eesmärki:

— kergendada sõduri koormat ja selleks võtta revideerimisele kantava varustuse nimistut;

— tagada punaväelase mobiilsus rakmete kiire selgapanemise ja mahavõtmisega.

Endist seljakotti peab asendama ranits, kuhu mahub kõik kantav tagavara ja ka katlake. Teaduslikud uurimused olevat näidanud, et raskused on kergemini kantavad siis, kui nad asetsevad keha raskusepunkti lähedal; seljakotti kandmisel aga lasub raskus võitleja õlgadel. Kuigi ka punaväelase uus ranits ei asetse keha raskusepunktis (taljel), vaid seljas, olevat siiski õnnestunud lisarihmakeste tarvitusele võtmisega kõrvaldada need puudused, mis on ranitsatel teistes sõjavägedes, seda enam, et ranitsa alumine ots toetub kokkupandud sinelile, viimane omakord aga taljele. Ülalnimetatud lisarihmad ranitsa küljes haaravad kokkurullitud sinelit külgede poolt ja seotakse kinni ranitsakandja esiküljel (vöö juures).

Kuid ranitsa tarvitusele võtmine iseenesest veel ei vähenda punaväelase raskusekoormat, vaid otse vastupidiselt see suureneb end. 26,4 kilogrammilt 27,6 kilogrammini. Põhjus: a) on suurendatud veepudeli mahtuvust (0,75 liitri asemel 1 liiter), sest sõdur vajavat nüüd rohkem vett, näit. kätepesemiseks pärast gaasirünakat, samuti seks juhtumiks, kui joogivesi on mürgitatud j.n.e.; b) on muudetud katlakese konstruktsiooni (tuli juurde kaas, mis peab olema sööginõuks teisele roale) ja d) kantava tagavara hulka on võetud uusi esemeid (sihti-

misabinõud). Raskuse vähendamine saavutatakse sellega, et n. n. „majanduslik osa“ punaväelase varustusest (ranits, sinel) veetakse sõidukitel, kuna seljas kantakse vaid „rännakuvastust“ (vintpüss, gaasitorbik, laskemoon); sel teel väheneb sõduri seljakoormat 18,5 kg võrra.

Vöörihm (eespool) kantakse kaht padrunitaskut ja nende all kaht tagavarataskut. Granaaditaskut kantakse vasakul küljel, padrunitaskutest tagapool. Liitriine veepudel riputatakse vööle kas ettepoole või ühele küljele, olenevalt olukorrast. Telgiriie, mida kantakse ranitsa ülemise kaane all, on mõeldud ka vihmamantlina. Labida koht on paremal küljel, padrunitaskutest tagapool, kuna gaasitorbikut kantakse endiselt üle öla — kõigi teiste esemete peal. Palitu (sinel) pannakse kokku ruudukujuliselt ja kinnitatakse taljele ranitsa alla.

Hästitreeneritud mehel võtvat ülalnimetatud esemete selgapanemine või mahavõtmine aega mitte üle poole minuti („Kr. Zv.“ 11. V 31.).

Maa- ja õhuväe juhtiv koosseis punaväes sai 1932. a. uued n.-n. „ühised rännakurakmed“; endisi rakmeid on lubatud siiski veel kanda kuni 1. jaanuarini 1938. Uute kombineeritud unitaarsete rakmete komplekt juhtidele sisaldab järgmised esemed: vöörihm, tagumised ja eespoolsed õlarihmad, revolvi kobaar, kaarditasku („polevaja sumka“), telgiriie („palatka“), veepudel, binokkel, gaasitorbik ja teised vähemad asjad. Olenevalt vormist, teenistusest rivis või väljaspool rivi j.n.e., kantakse ka rakemid mitmeti, näiteks ühe või kahe õlarihmaga, kaarditaskuga või taskuta („Kr. Zv.“ 1932. Nr. 220).

Möödunud aastal määrati kindlaks ka punaväe juhtide väljapagast (1932. a. mudel), mille komplekti kuuluvad: nessesäär (tualetiasjade kott), väike sumadan, suur sumadan, väljavoodi või magadiskott. Kogu pagasi (toitmoon, pesu, riided, voodi, tualetiesemed j.n.e.) kaal ei tohi tõusta üle 32,5 kg. Sellest pagasist veetakse:

- väike sumadan ühes nessesääriga — kompani toiduvankril;
- väljavoodi — pataljoni vooris ja
- suur sumadan — rügemendi vooris („Kr. Zv.“ 1932. Nr. 214).

II. Väljaõpe põhiväeliikides.

1. Eesmärgid.

Punaväe kasvatus ja väljaõppe eesmärkide vaatlemisel peame lähtuma RKKa iahingudokt-

*) Vt. „Sõdur“ nr. 1/2 s. a.

(N.-Vene Sojuzfoto 1932)

Punaväelane väliõppustel.

(N.-Vene Sojuzfoto 1932)

Punaväelasi suuskadel.

riinist, mida „Sõdur“ on pikemalt käsitletud eri-artiklites ja mille peateesid on järgmised:

- tuleb alati püüda lahendada ülesanne otsustava pealetungiga, mille eesmärgiks on vastase elavjõu hävitamine; kaitsetegevus üksi ei vii lahingu lõppeesmärgile, sellepärast tema peamiseks eesmärgiks on soodsate tingimuste loomine pealetungile;
- edukaks lahinguks on ühevõrra tähtsad nii „vaim“ kui tehnika, mis üksteist vastastikku täiendavad;
- lahingu saatuse otsustab liikumine (lөөk), kuna tuli on liikumise teenistuses; iga manööver peab taotlema vastase kiiret tiibamist ja haaramist;
- agitatsioon ja propaganda on mõjuvamaid relvi.

Püüdes seesuguse pealetungidoktriini alusel, on punavägi võtnud endale kasvatus- ja taktikalise väljaõppe üldloosungiks „liikuvuse“ ja manöövrivõime tõstmise

(siit eriline tähelepanu motomehhaniseerimisele, lennuväele, ratsaväele ja pealetungirelvadele üldse) ja hoogsalt pealetungivaimu sisendamise massidesse.

Kui asume konkreetsemalt punaväe õppetegevuse juurde, siis näeme, et igal õppeaastal on omad lähemad tähised — eesmärgid, milliste saavutamine peab viima lõppeks üldiste loosungite teostumiseni. Nii sugusteks lөөk-ülesanneteks 1932. a. olid — lahingujuhtimise kunsti, tehnika ja laskekunsti omandamine. 1933. a. tähtsamatest eesmärkidest kõikidele väeliikidele olgu nimetatud: a) „sügava taktika“ vormide omandamine, sest massilise lennuväe ja motomehhaniseeritud jõudude ilmumisega lahinguväljale olivat sügav taktika paratamatu ja ka ainuõige; b) kindlate teadmiste ja oskuste omandamine (staapides ja politorganites) lahingujuhtimise tehnikas, arvestades sügavat taktikat ja erilist tähelepanu pöörates side-, luure-, informatsiooni- ja tagaläteenistusele ja d) juhtide teoreetiliste teadmiste täiendamise marksismile. miskiirus nii lahingukoratsaväe taktikalise väljaõppe alal on iseloomulik nõue — omandada manöövreerimiskiirus nii lahingukordades kui ka rännakul.

2. Väljaõppe teostamine.

Punaväelase ja väikeste üksuste lahingulise ettevalmistuse kondikavaks on salgaõppused („otrjadnoe utsenia“) jalaskekursuse ülesanded („zadatši kursa strelb“), milliste ümber püütakse grupeerida ühiseks kompleksiks kõik teised lahingulise ettevalmistuse alad. Nii taktikalised ülesanded salgaõppustel kui ka laskeülesanded jagunevad ettevalmistavateks- ja põhiülesanneteks. Ettevalmistava ülesande kallale asumise päeval või eelmisel päeval võetakse läbi teiste ainete kavadest need küsimused, mille teadmine osutub tarvilikuks taktikalise või laskeülesande täitmisel, kusjuures samad küsimused leiavad praktilist käsitlemist taktikalise ülesande lahendamise ajal. Laskeasjanduse alal pandi selline meetod maksma juba 1932. a., mil ilmus „Laskekursus“ (KS — 32); alates 1933. õppeaastast võeti see uus meetodiline printsiip tarvitusele ka puhtaktikalises väljaõppes. Punaväelase kogu taktikalise ettevalmistuse kursus koosneb nüüd 13 teemast: rännak, kaitse organiseerimine, tegevus kaitsel, lähenemine, kallaletung, rännak, tegevus vastase kaitsepositsiooni sisemuses,

luure (2 teemat), puhkus, valveteenistus, taandumine ja jälitamine.

Nagu KS — 32 järgi laskeasjanduses, nii ka taktikalise ettevalmistuse alal kõigepealt formuleeritakse need ülesanded, milliseid tuleb täita tulevikusõjas, ja siis püstitatakse õppeeesmärgid. Ettevalmistatavad ülesanded (eelharjutused), mis käivad põhiülesande eel, peavad andma selle mitmesuguste võtete ja kogemuste kompleksi, mida vajab lahingutegevuse täitmise ühe või teise teema kohaselt. Näiteks

(N.-Vene Sojuzfoto 1932.)

Püüside puhastamisel.

teema „Rännak“ kohta põhiülesanne nõuab oskust teostada rännakuid antud aja piirides üldhinnanguga „hästi“ ja „väga hästi“. Punaväelase ettevalmistus selle ülesande täitmiseks seisab muu seas järgmiste ettevalmistavate ülesannete läbitegemises: jalarätikute õige määsimisviis, oskus kaitsta end külma vastu, oskus kanda rakmeid nii, et nad ei pidurda liikumist j.n.e. Lõppeks võetakse käsile põhiülesanne ise (näit. rännak), milline tuleb täita vähemalt „hea“ peale. Üleminek järgmisele teemale võib sündida vaid siis, kui eelmine on omandatud täielikult. Oluline vahe taktikalise ettevalmistuse organiseerimisel punaväes nüüd võrreldes endisega, seisab selles, et väeosadele ei kirjutata enam ette taktikaliste õppuste arvu, vaid neile antakse eesmärgid ja ülesannete miinimum teatud aja peale. Teiseks on tugevasti alla kriipsutatud praktilise töö printsiipi; senine „slovestnost“ kui õppemeetod tahetakse käesoleval õppeaastal lõplikult kõrvale heita.

Isegi punaväelaste teadmiste kontrollimisel on keelatud nõuda suulisi vastuseid, vaid tuleb lasta eksamineeritavat teostada. Edasi — ettevalmistuse metoodika baseerub tugevasti kordamistel; kord omandatud oskuste kordamine peab punaväe juhtide nõudmisel leidma aset sõduri kogu teenistuse kesktvusel. Lõppeks antakse endiselt suur tähtsus „sotsialistlikule võistlusele“ ja „lööksusele“ („udarnitsetvo“) väljaõppes. Need mõtted on reljeefselt esile tõstetud uutes „Juhtnõoides võitleja ja väikeste üksuste ettevalmistamiseks RKKK kaadri- ja territoriaal-laskuri osades“ (1932).

Taktikalise ettevalmistuse uue metoodika kommentaatorid leiavad („Kr. Zv.“ 15. nov. 1932), et selle meetodi juures on võimalik kogu väeosa, s. o. kõiki kategooriaid korraga tööle rakendada teatud teema (ülesande) läbitöötamiseks. Näiteks sel ajal, kui punaväelastega võetakse läbi ettevalmistavaid harjutusi rännakuks (jalarätiku määsimine, joomise „režiim“, kuidas võidelda külma vastu j.n.e.), jaoulemaid treeneritakse, kuidas õpetada punaväelast jalatseid õieti kandma, kuidas kaitsta jalgu külma vastu j.n.e. Samal ajal rühmüliid eriõppustel patüli juhatusel töötavad läbi rännaku organiseerimise ja -kaitse küsimused, kuna staabis teenivad juhid uurivad endi funktsioone rännakul.

Takistava tegurina väljaõppe teostamisel märgivad punaväe häälekandjad kõigepealt isikliku koosseisu „voolavust“ (Toimetuse sõrendus.) („tekutšest“), mille all mõistetakse punaväelaste puudumist õppustelt juurdekomandeerimiste, majanduslikkude tööde täitmise j.n.e. tõttu. J. Dorman teab kinnitada („Kr. Zv.“ 1931. Nr. 186), et väga sageli võtab õppustest osa vaid 30—50% väeosa nimekirjas seisvatest meestest. Mõned väeosad kurdavad ka õppeabinõude puudulikkuse ja primitiivselt seadeldud lasketiiride üle.

Sõjakoolis on käimas kogu õppetöö ümberkorraldamine kommunistliku partei keskkomitee otsuse 25. VIII 1932. vaimus, milles nõuti „kursandi isikliku vastutuse jaluleseadmist õppetöös“ j.n.e. Praegu olevat seal tööprotsess umbes samasugune kui teiste riikide sõjakoolides: 1) lektor tutvustab õpilasi küsimuse teoreetilise küljega, 2) õpilased õpivad õhtul ise sama ainet õpikute järgi ja 3) lektor kontrollib õpilaste teadmisi. Nii siis on pööratud tagasi katsete (eksamite) juurde, nagu see sündis 1932. a. muudiski N.-Vene koolides. Mis puutub uutesse õppekavadesse, siis on seal tähtis koht antud üksikõppustele; sel teel tahetakse saavutada, et tulevane juht oskaks eeskujulikult teha ja näidata kõike seda, mida ta nõuab alluvatelt.

Juhtide taktikalise ettevalmistuse täiendamise väeosades, peale salgaõppuste ja manöövririte, toimub sõjamängudel ja välisõitudel umbes samas korras, nagu teisteski sõjavägedes.

3. Senised saavutused väljaõppe alal.

„Laskeasjanduse alal lõpetasime 1932. a. hilgavate tagajärgedega“, kinnitavad punaväe häälekandjad kooris. Sedasama märgib ka RKKK jalaväe ja laskeasjanduse inspektor Vassilenko ülearmeeliste laskevõistluste lõpul („Kr. Zv.“ 1932. Nr. 254), eriti alla kriipsutades veel sniperite suurt tuletäpsust

Inglise uus sõjaväe väliorm katsetamisel Aldershotis.

Uus jalaväe väliorm tuleb katsetamisele kogu tänavuaastase õppuste programmi kestvusel. Esmakordselt võis uues varustuses rühma näha 9. jaanuaril õppustel Aldershotis. Pool rühma kandis madalaid riidest kamasse püksisäärte, teisel poolel olid lühikeste pükste all sääresidemed — mõlemad säärtede katmise viisid kuuluvad põhjalikule uurimisele.

Uudsusena koosneb uue väliormi seljapaun kahest üksteisest eraldatavast ja eraldi seljas kantavast osast. Pealne osa, midagi ranitsataolist, sisaldab sõdurile vajalikuid esemeid — seda kantakse alati seljas; alumine osa, milline on ette nähtud vähem tähtsate asjade tarvis, rännakutel, lahingusse minnes jne. jäetakse voori.

Kahest osast koosnev seljakott on rännakul osutunud mugavaks — koti raskus on paremini jaotatud. Pehme jahimehe kaabu varjab hästi silmi päikese eest. Hariliku väeosa tunnusmärgi asemel kantakse kaabul küljepeal nelinurka väeosa tunnustega, kuna auastmed nähtavasti on varukal.

Katserühm The Queen's Royal rügemendist õppustel.

(Toimetuse sõrendus). Näiteks võistlustel tabanud neli snipperipaari pealetungiva kompani märkidest, mis olid hajutatud kuni 1000 m sügavuseni, nelja minuti jooksul 90%.

Teistel väljaõppe aladel olevat tagajärjed nõrgemad, sest aasta möödus peamiselt laskeasjanduse „hoogtöö“ tähe all uue laskeeeskirja (KS — 32) kohaselt. Siin toome küsimuse valgustamiseks mõningaid hinnanguid RKKA end. jalaväeinspektori A. Sedjakini kokkuvõttest „Punaarmee tänapäeval“, milline ilmus 1932. a. lõpul „Kr. Zvezda's“ (Nr. 258). Ka Sedjakin ei saa hoiduda tunnustamast, et „eriline edu on saavutatud laskeasjanduses ja see edu tõstab teravalt põhiväelike taktikalise võimsust.“ Kuna vägede taktikalise väärtuse määrab peale oskuse kasutada relvi, veel väelike ja relvade koostöö oskus lahinguis, samuti lahingu juhtimise oskus, siis hindab ka Sedjakin punaväe nendest lähtekohtadest ja leiab: „Veel ei saa öelda, et meie armee oleks jõudnud siin vajalikule täävusele, kuid kogu lahingulise väljaõppe süsteemi läbibast idee — kasvatada vägesid ja juhte lahinguks koostöö printsiibil.“ Koostöö saavutamine olevat lähema aja tähtsamaid ülesandeid punaväes.

Suure tähtsuse väeosade taktikalises väljaõppes omab üksikõppus; ainult hea individuaalse ettevalmistusega võitleja ja hästi treeneeritud väikesed üksused on selleks aluseks, millele tugeneb manöövrivõime nüüdisaja lahingu olukorras. Kas üksikõppus punaväes on küllaldasel

kõrgusel? — Sedjakin vastab: punaväes on eeskujulikke sõjakoole, rügemente ja diviise, kus üksikõppus ja allüksuste ettevalmistus seisab kõrgel järjel; vägede üldmassis aga on sel alal veel puudusi.

Juhtide ja staapide väljaõppe kohta võime konstateerida RKKA autoriteetide hinnangute põhjal järgmist:

- nooremate juhtide ettevalmistusel on tehtud edusamme, ent kaugelki mitte kõik nooremad juhid ei evi veel vajalikke kogemusi oma üksuste juhtimiseks ja alluvate punaväelaste õpetamiseks; ees on veel suur ja raske töö;
- keskmine juhtkond (rühmüld, kompüld, patareiuülemad ja eskadroniuülemad) oma enamikus ei evi lahingukogemusi ega ka suuri kogemusi rahuaegses teenistuses; nad ei oska veel küllaliselt hästi juhtida ja õpetada;
- vanemad ja kõrgemad juhid (rivas ja staapides) on enamasti sõjakogemustega ja omavad „praktilise meetodi“ (isiklik eeskuju ja näitlikkus) alluvate väeosade lahingulise väljaõppe teostamisel. Üldiselt see punaväe juhtide kategooria näib seisvat ajanõuete kõrgusel; paljud vanemad ja kõrgemad juhid on kõrgema sõjalise haridusega.

—ms—

(Järgneb.)

Ilmus trükist kaitsevägede staabi väljaandel,

Luureteenistuse-eeskiri

Hind 35 senti

Müügil „Sõduri“ talituses, Toomkooli 7, Tallinnas.

Juriidilised küsimused.

I.

Tulumaksu asjas.

Riigikohtu otsuse motiivid nende ridade kirjutaja kaebuse asjas (Riigik. adm. toim. Nr. 1069—II—1932. a.) on valminud ja nad kõlavad järgmiselt:

„Kaitseväelaste korteriga varustamise seadluse (RT 29—1929) § 1 p. 1 järele antakse kaitseväe tegelikus teenistuses olevatele ohvitseridele riigi poolt korter natuuras ning sama seadluse § 2 järele juhul, kui ei ole võimalik korterit riigi poolt anda, antakse nendele korteri raha seadluse juure lisatud tabeli järele. Ei ole mingisugust kahtlust, et kui kaitsevälasele antakse riigi poolt korter natuuras, siis ei saa arvata korteri väärtust Tulum. sead. § 7 põhjal maksualuse tulu hulka, vaid natuuras saadud korteri väärtus on Tulum. sead. § 4 p. 1 põhjal tulumaksuvaba. Tuleb õigeks ja loomulikuks pidada, et korteriraha maksetakse tarbekorral selles suuruses, mis võrdub korteri väärtusele, mida kaitsevälane on õigustatud saama natuuras. Arvatakse saadud korteriraha maksualuse tulu hulka ja natuuras saadud korteri väärtust maksualuse tulu hulka mitteametavates, asetatakse kaitsevälased, kes korteri saavad natuuras ja kaitsevälased, kes saavad korteriraha, kuid kellel kõigil on ühesugune õigus saada korterit natuuras, ebavõrdsesse seisukorda tulumaksu kohustuste suhtes. Maksupeakomitee otsuse põhistus, et korteriraha saamise korral on olemas võimalus teatavat osa sellest summast korteri muretsemisel kokku hoida, on teoreetiline ja ei ole oluline. Niisugusel korral tuleks ju maksualuse tulu hulka arvata ka üksnes see osa tasust, mis korterimuretsemisel üle jääb, missugust võimalust seadus aga üldse ette ei näe. Tegelikult võib ka üksikudel juhtudel ette tulla, et natuuras saadud korteri väärtus on suurem, kui oleks olnud selle eest saadav rahaline tasu. Neil kaalutlustel tuleb õigeks võtta kaebaja väidet, et Tulum. sead. § 4 p. 1 järele ei kuulu maksualuse tulu hulka ei kaitsevälase korter natuuras, ega selle asemel saadud korteriraha. Samuti tuleb õigeks pidada kaebaja seletusi, et Kaitseväe kraamiga varustamise seadluse (RT nr. 44—1931) §§ 5, 57, 62 ja 92 põhjal tuleb lugeda ohvitseridele antavat kraamivarustust, välja arvatud erivarustus, nii natuuras kui rahas kaitseväelaste tasuks natuuras, mis Tulum. sead. § 4

p. 1 põhjal on tulumaksuvaba. Sellel alusel saadud raha on määratud otseselt varustuse muretsemiseks, mille muretsemine kohuslik. Oletamine, et varustuse muretsemise juures võib rahast ülejääk tekkida, ei või põhjustada varustuse muretsemiseks saadud raha maksualuse tulu hulka arvamist.“

Nagu selgub, Riigikohus on lugenud tulumaksu alla mittekuuluvaks nii isikulise kraamivarustuse, kui ka korteriraha, ja on seega kaebuse rahuldanud täies ulatuses. Olgu tähendatud, et Riigikohtu selle otsuse kohaselt tuleb lugeda tulumaksuvabaks ka ülejateenijatele antav söögiraha, kuna see, silmaspidades Sisemäär. § 680 ja kv. toitlust. seadl. (RT 61—1923) juurdelisatud tab. Nr. 1 märk. 5 määruseid, on analoogiline korteri ja kraamivarustuse rahadele.

Puudutades lõpuks küsimust, kuidas toimima peavad need kaitsevälased, kes mõnesugustel põhjustel ei ole esitanud Maksupeakomiteele kaebust, olgu juhitud tähelepanu veel ühele võimalusele maksustamisotsuse muutmist taotlema ja nimelt möödastunud kaebuse esitamise tähtaaja uendamise teel — Maksustamiskorralduse seaduse §§ 159—161 ettenähtud juhtudel ja korras.

II.

1. Küsimus: Kas puhkuselt teenistuskohuste täitmiseks oma ametikoha asupaika väljakutsutud ohvitser on õigustatud saama ametisõidu (läkituse) päevaraha aja eest, mil ta puhkust katkestades täitis oma ametikohuseid?

Vastus eitav. Ametisõidutasu seaduse (RT 30 — 1931) järgi tekib päevaraha saamise õigus üksnes lähetuste (läkituste) puhul (§ 13 j. t.). Lähetuseks loetakse ohvitseri väljasaatmine teenistuse huvides omast väeosast (Ohv. teenistuskäigu seadl. § 152). Seepärast tuleb arvata, et puhkuse asupaigast teenistuskohuste ajutiseks täitmiseks ohvitseri väljakutsumist oma ametikoha asupaika ei saa mitte lugeda läkitamiseks Ametisõidutasu seaduse mõttes, ning et sel puhul ka päevarahade saamise õigust ei või tekkida.

2. Küsimus: Kas väeosa ülem on kohustatud väeosas teenivate ohvitseride ja ülejateenijate suhtes politsei nõudmisel täitma Adm. sissenõudmise seaduse (RT nr. 2 — 1932) § 22 ettenähtud ülesanded, s. o. maksuvõlgnikule esitama maksuvõla nõudmise ja võlgnikule ettepaneku tegema võla tasumiseks?

Vastus: eitav. Admin. sissenõudm. seaduse § 2 ja Politseiasutuste kujundamise määruste (RT 177/178 — 1925) § 4 järgi on maksude sissenõudmise kohustus pandud politsei peale. Sellest järgneb, et ka Adm. sissen. sead. § 22 ettenähtud ülesannete täitmine lasub politseiametniku peal. Sama seaduse § 34 mõtte järgi võib sunniviisil maksuvõla sissenõudmisele asuda alles pärast seda, kui maksnik politseiametniku poolt antud tähtajaks vabatahtlikult ei ole võlga tasunud ja ainult siis võib politseiametnik väeosa ülema poole pöörduda ettepanekuga väeosas teeniva ohvitseri või ülejateenija teenistustasudest võlg kinni pidada.

Olgu tähendatud, et väeosa sissenõudmiseks tehtud korraldustest ja sissenõudmise tagajärgedest on kohustatud teatama nõudmist saatnud politseiametnikule.

3. Küsimus: Missugust kraamivarustuse hinnakirja tuleb aluseks võtta kaotsiläinud või hävinenud varustusartikli väärtuse sissenõudmisel süüdlastelt — kas Kaitseministri käsuk. nr. 48 — 1932. a. või Varustusvalitsuse ülema käsuk. nr. 4 — 1926. a. avaldatud hinnakirja?

Vastus: Kv. kraamiga varustamise seadluse (R.T. 44 — 1931) § 23 põhjal Kaitseministri käsukirjaga nr. 48 — 1932. a. maksmapandud hinnakiri, nagu see selgub § 23 sõnastusest, on maksev ja tuleb kohaldada üksnes vahekorjade lahendamisel Varustusvalitsuse ja väeosade vahel. Seda silmaspidades, et varustusesemete hinnad on arvestatud mitte nende turuväärtuse järgi, vaid riigi oma hinna järgi. Varustusvalitsuse ülema käsukirjas nr. 4 — 1926. a. avaldatud hinnakirja koostamisel aga on arvestatud esemete tõelist väärtust, s. o. turuhinda. Seepärast varustusartiklite väärtuse sissenõudmisel süüdlastelt tuleb aluseks võtta mitte Kaitseministri, vaid Varustusvalitsuse ülema nimetatud käsukirjas avaldatud hinnakirja. Sellest tuleb ühtlasi järeldada, et teatud varustusartikli kaotamiseks puhul tuleb sellest tekkinud vahekorjad väeosa ja Varustusvalitsuse vahel lahendada Kaitseministri ksk. nr. 48 — 1932. a. avaldatud hinnakirja alusel, kuid sama eseme väärtus riigi kahju sissenõudmisel süüdlastelt, ja üldse riigi kahju arvestamisel, tuleb hinnata Var. Val. ülema ksk. nr. 4 — 1926. a. avaldatud hinnakirja järgi.

4. Küsimus: Kas reserv-allohvitseri ettevalmistava rühma ülem n. ltn. on vanem sama kompani hariliku rühma ülemast n. leitnandist, kellel on suurem aastme vanus?

Vastus eitav. Sisemäärustiku § 73

järgi ühes aastmes olevatest kaitsevælastest loetakse vanemaks kõrgemal ametikohtal seisev, võrdsetel ametikohtadel teenivatest aga see, kellel suurem aastme vanus. Selle järgi osutuks esimesena mainitud n. ltn. vanemaks teisena mainitud n. leitnandist üksnes juhul, kui reserv-allohv. ettevalm. rühma ülema ametikoht oleks kõrgem hariliku rühma ülema ametikohast. See ei ole aga nii. Ohv. teenistuskäigu seadluse § 51, milles sisaldub ametiastmete liigitamine, ei liigita rühma ülema ametikohta alaliikidesse. Sellest tuleb järeldada, et mõlemad eelmainitud rühmade ülemate ametikohad on ametiastmelt võrdsed. Seepärast tuleb küsimuse all olevate n. leitnantide omavahelise vanuse kindlaksmääramisel aluseks võtta nende aastme vanuseid, mille järgi aga viimati mainitu osutub vanemaks esimesest.

5. Küsimus: Kas Riigiteenistusseaduse (RT 149 — 1924) § 4 p. 3 ettenähtud vanaduse alammäär on maksev ka vabateenijate riigiteenistusse võetavate suhtes?

Vastus: eitav. R.T.S. § 4 ülesseatud nõuded on maksivad üksnes ametnikkudena riigiteenistusse võetavate kohta (vt. § 2 II lõige). —el.

6. Küsimus: Kas on võimalik reservlipniku auastet saada Sõjakooli aspirantide klassi lõpetajal, kes on reservi arvatud aspirant-nooremallohvitserina, või on tema kaotanud võimaluse ohvitseri auastme omandamiseks rahuajal?

Vastus: Ohvitseride teenistuskäigu seadluse (R.T. 85 — 1931) § 23 ja 26 järgi võivad omandada lipniku auastme täiendusohvitseri õigustega ka need kodanikud, kes eksternina on sooritanud katsed ja läbi teinud vastava praktika vähemalt Sõjakooli aspirantide klassi kavade ulatuses ning on tunnustatud ohvitseri kutse vääriliseks ülemuse poolt. Eksternina ohvitseri eksami õiendada võib kõige rohkem kolm korda. Eeltoodu põhjal võib küsija uuesti sooritada vastavad katsed — eksternina.

7. Küsimus: Milline distsiplinaarvõim on üksiku lennuväedivisjoni arstil? Sisemäärustiku § 289 ja § 307 on küll ettenähtud vanem- ja nooremarsti distsiplinaarvõim, kuid üksiku lennuväedivisjoni arsti distsiplinaarvõimu ei ole otsekohe määrustikkude kindlaks määratud.

Vastus: Üksik lennuväedivisjon vastab organisatsioonilt rügemendile ja diviisjoni arsti tuleb lugeda vastavaks rügemendi vanemate arstide. Seepärast on üksiku lennuväedivisjoni arstil alluvate kohta pataljoniülema distsiplinaar võim.

Handwritten notes in Estonian:
 Kaitseministeri käsukirja nr. 48 — 1932. a. ja Varustusvalitsuse ülema käsukirja nr. 4 — 1926. a. põhjal tuleb hinnakirja alusel määrata väärtus riigi kahju sissenõudmisel süüdlastelt, ja üldse riigi kahju arvestamisel, tuleb hinnata Var. Val. ülema käsukirja nr. 4 — 1926. a. põhjal.

8. Küsimus: Kui suurel määral on õigus teha kinnipidamisi üleajateenija palgast kohtulikult väljamõistetud eravõlgade tasumiseks juhul, kui samal isikul on tasuda võlga väeosa üleajateenijatekogule, missugune võlg on kogult varem rahas saadud ja mille katteks iga kuu kinni peetakse 10 kr.?

Vastus: Üleajateenija palgast tuleb arvestatud juhul eeskätt kinnipidada seaduslik osa kohtu poolt väljamõistetud võla katteks ja alles ülejäänud osast on võimalik toimetada kinnipidamisi üleajateenijatekogu heaks.

—a—

Ametlik osa.

Kaitseministri ringkiri

1. diviisi Ülemale, 2. diviisi Ülemale, 3. diviisi Ülemale, Kv. üh. õpp. Ülemale, Ohuk. Ülemale, Merejõudude Juhatajale, Hariduse- ja sotsiaalministeeriumile, Eesti Skautide Peavanemale, Noorkotkaste Peavanemale.

Eesti heakäekäik, julgeolek ja õnnelik tulevik ei olene üksi meie riigi sõjalisest jõust, vaid kogu kodanikkude meelsusest, aususest, teovõimest ja valmisolekust ohvrite kandmiseks, kui seda nõuavad riiklikud huvid.

Kodanikkude meelsus ja kõikumatu tahe elada vabadena iseseisvas rahvusriigis, pühendada kogu oma jõud ülesehitavaks tööks olla alati valmis kaitsma Eestit vaenulikkude jõudude vastu, tuues tarbekorral ohvriks kalleima vara — oma elu — see loob kindla moraalse aluse Eesti iseseisvuse säilitamiseks.

Teiselt poolt võitlus nõuab kehaliselt tugevaid ja terveid, vaimliselt arenenuid, kindla iseloomuga ja algatusvõimelisi võitlejaid, kes rõõmsa meelega on valmis täitma oma kohuseid rahva ja riigi vastu.

Riigi ja kaitseväe huvides on tähtis meie noorte kasvatamine isamaalikus vaimus, nende moraali ja füüsiliste võimete järjekindel ja harmooniline arendamine täiuslikkuse suunas. Need ülesanded on oma peale võtnud, peale kodu ja kooli, vabatahtlikud noorsoo-organisatsioonid, „Eesti skautide maleva“ ja „Noorkotkad“, keda juhivad ärksamad riigi ja seltskonnategelased.

Mõlemad organisatsioonid taotleavad noorte riikliku kasvatuse sihte ja püüavad neid arendada vaimset ja kehaliselt tublideks, ausameelseteks

ja isamaaarmastajateks kodanikkudeks, kes omaksid kindla iseloomu, suure enesevalitsemise, tööroõmu ja tugeva tahte alatud ülesannete lõpuleviimiseks, olles aktiivsed, algatusvõimelised ja mehised igapäevases, reaalses eluvõitluses.

Nende õilsate kasvatuslikkude sihtide saavutamiseks noorte organisatsioonides on seda hõlpsam ning nende tegevus võib areneda seda hoogsamalt ja soodsamais tingimuses, mida energiliselt seltskondlikud organisatsioonid, omavalitsuse- ja riiklikud asutised ning organid neid toetavad.

Arvesse võttes ülalnimetatud noorsoo-organisatsioonide tähtsust meie noorte kasvatamisel omariikluse vaimus, noorte moraalsete ja füüsiliste võimete arendamises ja nende ettevalmistamises aktiivseteks tahtevõimsateks ja töökateks riigi kodanikkudeks panen diviisi- ja väeosa ning neile vastavatele ülematele südame peale aidata igal viisil kaasa nimetatud noorsoo-organisatsioonidele, et need saaksid töötada edukalt, võrsudes elujõulisteks noorte koondisteks, kus areneks isamaadarmastav tahtejõuline ja teovõimas uus põlv, kelle kätte võiks tulevikus julgusega usaldada iseseisva Eesti saatuse juhtimise. Ühes sellega loen väga soovitatavaks, et kaitseväljalased võimaldaksid oma lastele osavõttu ülalnimetatud noorsoo-organisatsioonide tööst ja elust, nii viisi näidates head eeskujut teistele kaaskodanikkudele.

A. Tõnisson,
Kaitseminister.
kindralmajor,

J. Tõrvand,
kindralmajor,
Kaitseväge staabiülem.

Tähelepanuks!

Möödunud aastate „Sõduri“ aastakäike müüakse järgmise hinnaga „Sõduri“ talituses (Tallinnas, Toomkooli 7):

— Aastakäigud kuni 1930. a. (s. a.)	à	60 senti;
— 1931. aastakäik	à	200 „
— 1932. „	à	400 „
— Üksik number kuni 1931. a. (s. a.)	à	10 „
— „ „ 1932. a. eest	à	15 „

Aastakäigud posti kaudu saadetakse välja tellija kulul.

Austusega

„SÕDUR“.

Kaitseväe noorte kaitse

Sõdur rindelt jutustab.**Sõdur August Piiskopel jutustab.*)****Rakvere mahajätmine.**

Rakverre jõudes liikusin seltsis mõne soomusronglasega linna. Linna keskel ühel reel sõitsid meile vastu kaks Lepna mõisa (Rakvere lähedal) moonameest, kes pidasid meid enamlasteks ja lasksid punaseid elada („meie päästjad tulid!“) ja jutustasid meile kätte eestlaste poolt mahajäetud padruneid. Need padrunid asusid Laada tänaval kusagil keldris. Sõitsime Lepna meestega padrunite asukohale, ladusime padrunid reele ja tõime need ühes Lepna meestega soomusrongile. Soomusrongil olevat viimaste kui äraandjate üle mõistetud õiglast kohut.

Äraandjate ja nende poolt juhutatud padrunite soomusrongile toimetamise järgi läksin ühes soomusronglastega uuesti linna. Kui Pikal tänaval liikus jõudsin veidi maad eesti kirikust mööda (Vehiku ja Kullavere majade vastas), siis sõitsid meile vastu kaks punaväelast-ratsanikku. Tõmbasime ilma jututa nende tule pihta. Üks ratsanik kukkus (hiljem kuulsin Rakvere inimestelt, et ta olevat ainult haavata saanud), kuna teine pääses põgenema, jättes hobuse meie kätte. Tulime jaama soomusrongi juure. Mulle anti Lepna mõisa hobune ja kästi sõita maanteed mööda Kadrinasse. Pidin sõitma linnast läbi, kuid enamlased olid juba Vallimäel ja andsid sealt tuld vastu. Keerasin käbku ringi ja sõitsin tagasi jaama. Jaamas rakendasin hobuse ree eest lahti, jätsin ree maha (reega ei pääsenud üle raudtee sildade) ja liikusin hobusega raudteed mööda Kadriina poole. Minuga seltsis üks soomusronglane punaväelasel võetud ratsahobusel. Soomusrong jäi meist maha Rakvere jaama.

Kadrinast sõitsime Tapale. Tapal „Ühistöö“ korraldas kinkide kogumist meie sõjaväele. Läksin neid kinke viima 5. polgu roodudele. Vahepeal jõudsid enamlased Tapale ja mina sinna enam tagasi ei pääsenud. Nii jäi ka minu hoolde antud Lepna mõisa hobune Tapale punaste kätte.

Taandusin lahingutest osa võtmata kuni Aegviidumi, kus 2. jaanuaril 1919. a. astusin soomusrong nr. 1 luurajate komandosse.

VOIDUKAS PEALETUNG.**Kehra lahing 4. jaan. 1919.**

Sain vastu võetud soomusrongile ilusal ajal — otse sõjaõnne meie poole pöördumise eel. Kehra lahing oli Vabadusesõja esimene õnnepääsukene: siin soomusrong nr. 1 löi vaenlase hoogsalt ja jäädavalt taanduma.

Dessandi lahingusse minek raudtee vahimaja nr. 149. kohal (mõni km Kehrast Aegviidu poole) tuli vähemalt minule täiesti ootamatult. Mäletan, et soomusronglased liikusid joostes ja jooksul vaenlase pihta tulistamiseks hetkeks peatus üle metsavahelise lagendiku. Vaenlane tulistas vastu nõrgalt ja korratult. Otse metsa ääres punaväelaste laipasid polnud palju. Küll oli neid rohkem kohati metsas.

*) Vt. „Sõdur“ nr. 1/2 s. a.

Metsas nägin üht punaväelast, kes oli ilusti riietatud ja lamas kummuli oma kaasvõitleja veres. Pidasin teda langenuks ja läksin kiiresti mööda. Kui jõudsin mõne sammu lamajast mööda, siis minu selja taga kõlas „piraki“ revolvrast. Kuul vihises õnneks minust mööda. Pöörasin kärvesti ringi ja hüüdsin imestunult laskjale: „tõi eštše živ?“ (sa oled ikka veel elus?). Surmahirmus väriseja punaväelane vastas: „net, ja ne živoi! Prosti menjä, ne streläi!“ („ei, ma pole elus! Andesta, ära lase!“). Lasksin ta kohe maha ja võtsin nobedasti mahalastu jalast ilusad saapad, sest minu suured ning raskeid vildid olid täiesti katkised ning vajasin hädasti korralikuid jalanõusid. Jooksin veelgi metsas edasi, kuid enamlasi enam ei näinud. Kohtasin oma mehi ja tulime seltsis tagasi soomusrongile, sest jala polnud enam võimalik põgenejale vaeniasele järgi jõuda ja uusi hoope anda.

Jäned, Rägavere, Tapa.

Enamlaste patarei vallutamisest Jäned külas ma ei saanud osa võtta, sest enne kui dessant ja luurajad suutsid rongilt maha minna ja lahingukorda võtta, olid juba üksikud soomusronglased (Ed. Neps, P. Villemi ja kadund Harald Lipand) külast läbi tunginud, enamlaste patarei ülema vangi võtnud ja patarei hulga sidevarustusega sõjasaagiks saanud.

Vanõivõetud patareiuülemalt saadi teada, et enamlaste raskepatarei asub Rägavere mõisas, mispärasest leitn. Sabolotny juhtimisel pommitati Rägavere mõisa piirkonda suurtükkidest, mis punastelt Jänedal võetud.

Olin kaasas kui dessant käis Rägavere mõisas punastelt sinna mahajäetud rasket suurtükki ära toomas.

Tapa vallutamise puhul olid enamlased purustanud raudtee Tapa mõisa kohal, soomusrongid ei pääsenud enne jaama dessandile järgi, kui olime agaralt töötades parandanud purustatud tee.

Tapa vallutamise päeva õhtul soomusrong nr. 1 sõitis Tamsalu mõisa vaatama, kas seal on enamlasi. Teel mõisa tuli meile vastu mõisa komissar, kes ei võinud aimata Eesti soomusrongi Tamsalus olekut ja pidas meid punasteks. Saatsime komissari oma soomusrongile. Tema üle mõisteti õõsi kohut ja järgmisel hommikul saadeti kohtuotsus täide.

Voldi.

Soomusrong nr. 1 jõudis Voldi jaama 13./14. jaan. õõsi. Oõ polnud just väga pime. Jaama piirkonda jõudes nähti enamlasi raudtee kõrval jooksmas. Rongilt avati kuulipildujatest ja püssidest enamlaste pihta tuli. Punaväelasi langes kaunis rohkesti.

Veidi hiljem, kui laskmine oli juba vaikinud, kutsus kapten K. Parts mind endaga kaasa. Ta ütles olevat sugulasi, kelle poole tahtvat minna. Läksime kahekesi Voldi jaamast natuke maad Tartu poole raudteest pahemat kätt olevasse tallu. Kapten Parts kloppis maja uksele. Ust tuli avama üks vanem naisterahvas. Läksime tuppa. Toas kpt. Parts ütles muuseas: „Tulin teid

Poika: „Paapa, paapa, mina enam ei räägi venekeelt; koolis õeldi, et see on kommunistide keel“

Paapenka: „Ega kedagi . . .“

Maamõnka: „O, Booõõ, kaka ja draama!“

päästma. Kuidas on lugu minu perekonnaga? Vastati, et K. Partsi perekond olevat kinni.

Majarahvas avaldas soovi, et kpt. Parts jäta mind talu kaitseks nende poole. K. Parts vastas, et nüüd pole siin enam karta midagi. Tulime kpt. Partsi kiiresti rongile tagasi ja rong liikus kohe edasi Tartu poole.

Tartu vallutamisest 14. jaan. 1919.

Meie soomusrongide kiire ning hoogsa pealengu tõttu langes Tartu võti — suur raudtee sild Emajõe — peaaegu tervelt meie kätte: ainult mõned roopad olid lahti kruvitud. Tartu peale liikus kõige ees meie rong (sr. nr. 1.). Meie rongi dessant liikus Tartu peale vasakulpool raudteed. Luurajad lähenesid Tartule raudtee suunas. Jaamast läbi minnes kaunis jaama lähedal tuli meile vastu kaks punaväelast, püssid käes. Mina ja rms. Rud. Rosenstrauch karjusime punastele — „stoi!“ („Seisa!“). Viimased kisasid täiest kõrist vastu: „ne streljäte, mõ krasnõ!“ („Ärge laske, meie oleme punased!“). Laskisime nad kohe samas maha. Punaväelaste mahalaskmise ajal tuli meile järgi rms. Jaak Roose. Liikuisime kolmekesi kiiresti linna — Raekoja juure. Siin oli juba ees meie rongi dessantmehi. Soomusrong nr. 3. mehi ja kuperjanovlasi jõudis Tartusse tund-paar hiljem.

Raekoja juure oli kogunenud salk eraisikuid, kelle hulka oli üks enamlane ära eksinud. Seda punaväelast, kes eraisikute käest olevat küsinud põgenemise teed, näidati meile. Rosenstrauch laskis ta viivitusega maha. Seejärel eraisikud juhatasid meid Krediitkassa keldri juure, kus al-kpt. Jüri Ratasseppe oli juba väikse salga des-

santmeestega ees. Ta tõi üksikuid punaväelasi vangivalvureid (4—6 meest) vahi all välja. Ratasseppe olevat lasknud mõned punaväelased juba maha.

Tartu jaamast saadi palju sõjasaaki: suurtükke, laskemoona, juustu, konserve, riidet ja muud. Enamlastel oli jäänud jaama maha mitu rongi vaguneid.

Et eelmisel ööl ei saanud magada ja kogu päeva väljas trambeldasime, siis 14. jaan. hilisõhtul meie, luurajad, jäime oma vagunis puruväsinult magama.

Keskööal aga äratati meid magusa une pealt, sest kuperjanovlased, kes videvikus jõudsid Tartusse, olevat näinud linna lähedal enamlasti ja palusid soomusrongi luurajaid tulla asja selgitama. Osa luurajaid (umbes 8 meest) al-lipn. Kuusneri juhatusel läksime välja kuperjanovlaste poolt näidatud suunas — Maarjamõisa väljadele. Lõpuks tegime kindlaks, et vaenlaseks peetud kogud osutusid põõsasteks. Et olime äärmiselt väsinud, seenärast meid see narritamine pahandas tubliste.

Mõniste lahing 11. veebr. 1919. a.

Pärast Valga vallutamist soomusrong nr. 1. terevus arenes päämiselt Antsla, Võru, Petseri suunas. Et enamlasti ülalnimetatud raudtee liinist kauemale suruda, selleks läks meie rongi dessant 11. veebruaril Antslast Mõniste mõisa peale (lõunapool raudteed kümme km), kus kohalikkude elanikkude teateil pidid enamlased alles sees olema. Et dessantroodu üle J. Ratasseppe oli juba langenud ja luurajate üle P. Vilemi haavatuna evakueeritud, siis määrati dessant üldjuhiks luurajate k-do ülema kt. al-lipnik Kuusner. Dessant sõitis välja regedel. Voorimeesteks ning teejuhtideks oli kohalikke talumehi.

Dessant lähenes mõisale maanteed mööda alul regedel ja mõisa lähedalt metsatukast kolonnis teed mööda. Ratsaluure liikus mõisa peale maanteed vasakul.

Mõisa ees on küün. Eespool seda küüni seisis parkkummend punakaartlast ülestõstetud kätega ja valge lipuga. Jäi mulje, et nad tahavad vangi anda. Lähenesime küünile teed mööda kolonnis liikudes, kuigi meist mõned andsid al-lipn. Kuusnerile nõu ettevaatuse pärast dessant ahelikku komandada.

Äkki avati enamlaste poolt kuulipildujast tuli meie pihta. Samal momendil ka ülestõstetud kätega punaväelased peitsid end esemete varju ja hakkasid meid tulistama. Meie teejuht ja ka teisi sai haavata. Võtsime kärmesti ahelikku ja hakkasime mõisa peale tungima. Mina sattusin aheliku paremale tiivale. Enamlased hoidsid meie peal ägeda tule.

Nägin kui meie vahva velsker Tevert tormas maanteed mööda mõisa poole, ise revolvrast vaenlase pihta tulistades, kuni langes haavatuna. Ta suri sellesse haava järgmisel päeval. Minust paremal, täiesti aheliku paremal tiival, sai haavata tubli lahingumees, luurajate k-do vanemallohvitser Ernst Heiso. Velsker Volti surmasaamist ma ei juhtunud nägema.

Otse mõisa lähedale jõudes sain ka ise paremast käest haavata. Surusin end haavatuna ühte pisikesse auku kõvasti vastu maad, sest vaenlane tulistas mõisa kiviaia tagant kuulipildujast otse minu suunas. Kuulipildujast lastud kuulid lendasid nii madalalt üle minu, et

rebisid mu pihtkasuka selja puruks. Oli väga jube tunne, kui kuulid läbistasid kohevil oleva kasuka selja. Kui vaenlase kuulipilduja tuli jäi hetkeks vait, siis tegin kiiresti hüppe vasakule tee äärde maja varju. Püssi hoidsin vasakus käes. Lasta ma enam ei saanud, sest parema käe peepesa oli purustatud.

Minu tee äärde hüppamise ajal teisel pool teed

jõudsid meie mehed mõisa ja löid sealt vaenlase välja ning tulistasid taandujaid.

Pärast lahingut tuli dessant, kaasa võttes haavatuid, langenuid ja sõjasaaki, Mõniste mõisast Antsla poole metsaservale, kus meid ootasid küüdimehed. Asusime kүүthobustele ja sõitsime tagasi rongile. Mind ja teisi haavatuid evakueeriti. (Järgneb.)

Sõjakirjandust.

PRANTSUSMAA.

LA REVUE D'INFANTERIE.

Detsember 1932.

Kindral Velpry: „Renaulti tankide esimesed kohtamised vaenlasega mai-juunis 1918.” Paari viimasel aastal Prantsuse suurte manöövritel on katsetatud ka motomehaniseeritud üksusi. Asjatundjad on sel puhul vanatüüpi Renaulti tankide kohta, mis õppustest osa võtsid, avaldanud, et need pole enam relvad, vaid muuseumiesemed. Prantsuse sõjaajakirjanduses ilmub viimasel ajal artikleid, mis ülistavalt kirjutavad Renaulti tankidest Maailmasõjas ja ka tänapäeval koloniaalsõja olukordades. Selliseid kirjutisi meie oludes võidakse mõista kui äri reklaami. Kindral Velpry artikkel on asjatundlik käsitelu suuremate tankide koondiste — *régiment, pataljon ja kompani* — lahingulisest tegevusest mai-juunis 1918 Villers-Cotterêts metsa piirkonnas. Siin kergete tankide (Renault) kompanid ja pataljonid kümnetesse kilomeetritesse ulataval rindel paari nädala kestel täitsid parimalt ülesandeid vastulöökkide sooritamisel. Siin olevat küll tankide teotsemist eriti soodustanud maastikuolud (mets), pakkudes tankide üksustele soodsaid lähtealuseid vasturünnakute sooritamisel. Seepärast tankid ka täitsid hiilgavalt oma lahinguülesandeid, muutes prantslaste hooga taandumise, tankide pataljoni toetusel sooritatud vastulöökkide tõttu, edukaks kaitseks.

Kindral Michelin: „Kolm jutustist.” Need on vägiteokirjeldused võitlustest Verduni all kevadel 1916, Sommel augustis 1916 ja juulis 1918 prantslaste ja ameeriklaste koostööst.

Kolonelleitn. Mendras: „Venelaste vaateid moodsate tankide kasutamises” on kokkuvõtte vastavast artiklist, mis ilmus „Voïna i Revolutsia” oktoobri 1932. a. numbris. Prantslane kriipsutab alla venelaste püüdu olla sõjanduses modern, lahendada aegsasti küsimusi, mis kerkiks esile „homme” — tulevikusõjas. Kuigi venelased tegelevad hoolsasti motomehaniseeritud vägede organiseerimise ja kasutamise alal, ei ole neil selles (maailmasõjanduse mõõtudes) siiski juhtiv sõna ja seda seepärast, et Vene on vaene, tehniline kultuur on Venes madalam kui lääne suurriikides, eriti Inglismaal.

Kapten A. Goutard: „5. Brandeburgi diviis Douaumont'i all veebruarimärtsis 1916.” Sõjaajalooline kirjeldis võitlustest Verduni kaitse kuulsakssaanud Douaumonti külakindlustise all. Tähelepanu väär

moraali tähtsuse eriline rõhutamise moodsas lahingus. Materjaalselt neis võitlustes olid sakslased määratus ülekaalus. Prantslaste moraal, murdmatu tahe jääda võitjaks, ei lasknud vastase materjaalsel ülekaalul pääseda maksvusele. (Sellest tuleks võtta õpi-seid! Ke.)

Sõjaajakirjanduse ülevaates on „Royal Tank Corps Journal” juuni 1932 andmetel pikemalt käsiteldud Põhja-Ameerika sõjaväes sooritata- vaid katseid tankide keha kandeseadiste (lülikutel veerevad rattakesed, tank lehtvedrudel, tank spiraalvedrudel j.n.e.) otstarbse konstruktsiooni alal. Otsitakse teid peh m e n d a d a lööke, mis saab tank kokkupuutel maa pinnasega ja mitmesuguste kunstlike kude ehitistega. Ke.

INGLISMAA.

THE ARMY QUARTERLY.

Oktoober 1932.

1. Toimetuselt. Käsitledes muuseumides desarmeerimise küsimust, arvab autor, et iga rahvas on valmis vähendama relvastust niisugusel määral, kui seda lubab temale tema julgeolek, kuid samal ajal ükski rahvas kunagi ei loobu relvadest, mida ta loeb tarvilikuks oma territooriumi kaitseks. Arvestades neid tõsiolusid, ei tohiks loota liiga palju desarmeerimise konverentsilt, et pärastpoole mitte sügavalt pettuda. — 2. Kindral C. H. Harington. Plumer of Messines. Ridu 16. juulil s. a. surnud feldmarssal Plumeri mälestuseks ühes tema töö hindamisega. — 3. Prantsuse ametlik sõjaajalugu. Lühidane kokkuvõtte sellest ajaloo köitest, mis käsitleb sündmusi 14. nov. 1914. a. kuni 1. maini 1915. a. Referent avaldab imestust, kuidas niisuguse sündmustekehva ajavahemiku kohta on suudetud hankida nii rikkalikult materjale. Ainsaks tähtsamaks sündmuseks siin oli esimene gaasirünnak, kuid selle kirjeldamiseks olevat pühendatud kõigest 24 lk. 800 lk hulgast, mida sisaldab raamat. — 4. Kapten H. L. Davies. 15. diviisi operatsioon Euphratil. Diviisi tegevuse kirjeldus 1917—1918. a. Mesopotaamias. — 5. Leitn. R. G. Thurburn. Vana ja uus distsipliin. Vaadeldes distsipliini pidamise viise ja abinõusid antiik- ja modernajal, arvab autor, et iga rahva juures distsipliin omab isesuguse kuju, vastavalt rahva iseloomule. Üks temperament painutab ennast kergemini distsipliini alla kui teine; poleks, näiteks, mõeldav tarvitada ühesuguseid distsiplineerimise abinõusid kasaka ja Londoni agulielaniku suhtes, sest mis arendab ühe iseloomu, mõjub halvavalt teisele. Suur vahe

on selles mõttes saksa ja ladina rahvaste vahel, kellest viimased ei ole nii hõlpsasti taltsutatavad kui esimesed. Distipliin ei väljendu mitte ainult tardumises valvelseisangusse, kui mõni vanem ohvitser teeb peapesu alluvale puhastamata nõobi või halvasti täidetud lahinguvõtte eest õppusel, vaid ta moodustab lahutamata osa inimese iseloomust, millele baseerub rahva administratiivne ja sõjaline korraldus. Ainult distipliini juures on mõeldav mõistliku initsiatiivi väljendamine ja vaba mõtlemisviis. Distipliin peab olema sõjalise treeningu tähtsamaks osaks, nüüd veel rohkem kui kunagi varem, eriti kui võtta arvesse, et kaasaja lahing areneb kiiresti ning nõuab kiiret mõtlemise- ja otsustamisvõimet, laialdast initsiatiivi ka üksikuult sõdureilt, kes tänapäev lahingus tihti võitlevad lahus üksteisest, mitte õlg-õla vastas, nagu näiteks antiikaja lahingukordades. Distipliini saavutamise abinõud polevat autori arvates siiski muutunud, kuna nendena praegu nagu vanastigi esinevad karistus ja kiitus. — 6. Kapt. D. A. L. Vade. Desarmeerimine. Kokkuvõtteid ja vaatlusi viimati Genfisi peetud desarmeerimise konverentsilt. Autor näikse kalduvat arvamusele, et desarmeerimise mõttes on kõige kohasem piirata riikide sõjaväe eelarveid, jättes vabaduse — eelarve piirides — soetada neid relvi, mis kellegile meeldib. Lõpuks leiab siiski, et rahu hoidmine on rahvaste heast tahtmisest ja usaldusest üksteise vastu, mitte aga relvastusest. Muidu kirjutis ei sisalda uudist, võrreldes sellega, mis varem teada „Sõduri“ lugejatele (Vt. 33—36 l. a.). — 7. Sakslaste katastroof 8. aug. 1918. a. Kokkuvõtlik ülevaade raamatust: „Die Katastrophe des 8. August, 1918“ (Oldenburg, Stalling). Teatavasti sel sakslaste „mustal päeval“ briti III v.-korpuse põhjapool Somme'it ja austraalia ning kanada v.-korpused — lõunapool seda jõge ründasid, prantsuse XXXI v.-korpuse toetusel, 08.08 k. 0420 tiheda udu katte all saksa 2. armee osi (LIV, XI, LI ja III korpused), murdsid selle rinde läbi, vallutasid kõik ettenähtud määrgid v. a. vasakul tiival, võttes vangi 650—700 ohvitseri, 26.000—27.000 sõdurit. — 8. Kapt. J. G. E. Whitehead. Sõjajalaloo uurimine. Vaielusartikkel kapt. E. V. Sheppardi kirjutisele: „The Legend of the Shenandoah Valley“, ilmunud „The Army Quarterly“, oktoober 1931. a. (refer. „Sõdur“ 1931. a. nr. 43/44). — 9. Kol.-lt. L. H. Thornton. „Mälestusi Lucknow'ist“. Mälestusi sepoide mässu päevilt Indias 1857. a. — 10. Kindr. G. de S. Barrov. Sõduri moraal. Autori arvates sõduri moraali kujunemisel on mõõduandvad järgmised tegurid: enesest lugupidamine, distipliin, truudus ja kohusetunne. Neid omadusi tulevat arendada rahua ajal eriti hoolsasti, sest — nagu näitavad kogemused — sõjas nad omavad määratu suure tähtsuse. Meie kipume uppuma igapäevastesse pisiasjadesse; praegu leidub küllaltki neid, kes kinnitavad, et „masinad mitte aga inimesed võidavad sõjas“ ja et „kui Napoleonil Waterloo juures oleks olnud üks kompani raskekuulipildujaid, siis ta oleks võitnud Wellingtoni ja Blücheri ühendatud jõud“. Sealjuures aga unustatakse, et niisugusel juhul ka Wellingtonil ja Blücheril oleks olnud kuulipildujaid, sest relvad on harilikult kõigile kättesaadavad. Vähemalt Maailmasõda kinnitab seda: sakslased võtsid liitlastelt tanki varsti üle, samuti kui

sakslastelt tarvitusele võetud mürgised gaasid said liitlaste omaduseks. Nii siis ainult moraal on see, mille abil võib saavutada ülekaalu vastase üle, tingimusest muidugi, kui teda hoolsasti kultiveeritakse. — 11. Kindr.-major V. D. Bird. Kus on otsustav punkt? Maailmasõja ajal marssal Vilson olevat kord püüdnud veenda lord Balfouri, et tuleb koondada jõude otsustava punkti vastu; sellepeale olevat viimane lausunud: „väga huvitav; aga kus on otsustav punkt?“ Autori arvates sellele küsimusele ei oskavat vastust anda ka ajaloo muus ise, seda enam siis harilik surelik, olgugi marssal Vilsoni näol. Näidetega ajaloost püütakse selgitada, kuidas möödunud sajandi rohkemtuntud väejuhid lahendasid selle delikaatse küsimuse. Tõsiasi jana tuuakse esile, et edu sõjas saavutatakse ikkagi terve mõistuse abil, teotsedes nii, kuidas seda nõuab olukord, mitte aga pimesi kinni pidades teoreetilistest printsiipidest, mis tihti ei sobi reaalse eluga ning võivad „otsustava punkti“ asetada hoopis valesse kohta. — 12. Kindralstaabit. Kuidas teha karjääri sõjaväes. Vastus „The Army Quarterly“ s. a. juulikuul nr-s (vt. „Sõdur“ l. a. nr. 44/45/46) ilmunud kolme ohvitseri emalt („The Mother of Four Officers“) kirjutatud samanimelisele artiklile. Vaieldakse vastu mõnede selles artiklis esiletoodud vaadetele, mis ei sobi kindralstaabi seisukohtadega. — 13. Kol.-lt. H. E. Crocker. Saharataagune raudtee. Mõtteid selle raudtee sõjalisest, kaubanduslisest ja poliitilisest tähtsusest. — 14. Mark Severn. Minu onu jutustused. Tujuküllane veste Maailmasõja päevilt. — 15. H. Wyndham. Jahipidamine Gibraltaril. Küsimus on esitatud ajaloolisel tagapõhjal. — 16. Bibliograafilisi andmeid.

ITAALIA.

RIVISTA MILITARE ITALIANA.

Oktoober 1932. a.

1. Pealetungi tegevus prantsuse kontseptsiooni järgi (kol. C. Trezzari). Prantsuse ja Itaalia lahingudoktriinide võrdlus. Lahingudoktriin — nii arvab autor — ei avaldu mitte üksnes vastavate eeskirjade paragrahvide sõnastuses, vaid palju enam sõltub sellest vaimsest keskkonnast, milles need paragrahvid ellu viiakse. Seda keskkonda ei saa õppida tundma eeskirjade uurimisega, vaid temas peab tegelikult mõne aja elama. Seda võimalust polevat autoril olnud, mispärast mõjema doktriini võrdlus osutuvat temale väga delikaatseks ülesandeks. Prantsuse doktriini kohaselt edu saavutamiseks lahingus nõutakse palju suuremat jõudude ülekaalu vastase üle, kui seda loeb tarvilikuks itaallaste doktriin. Prantslased on väga ettevaatlikud teotsemisel, mis kõigepealt väljendub lahingu sõlmimisel (l'engagement), mida harilikult vanem juht teostab isikikult: rünnak, see lahingu lõpuaatus, valmistatakse ette väga üksikasjalikult, mispärast harilikult lahing venib pikale. Tuli on lahingu leit-motiiviks; ta peab olema purustav (écrasante) ja seevõrra pidev, et rindel ei oleks ühtegi tules täitmata tühemet; tulistatakse mitte ainult nähtavaid märke, vaid kuulidega külvatakse üle maalaad, kus võib ainult oletada vastase olemasolu. Lühidalt: tuli hävitab vaenlase vastupanu ning vallutab maalaad,

mida jalavägi pärast okupeerib püssid seljas. Vastandina sellele prantslaste kõikvõimsa tule eelistamisele itaallaste juures valitsevat veel tänapäevani Garibaldilt päritud mentaliteet, mis väljenduvat moraalse jõu hindamises ja elava jõuga antava löögi eelistamises tulele. — 2. *Lodzi manöövri kontseptsiooni arenemine ja õpised* (kol. E. Bobbio). Artiklil on järg. — 3. Märkmeid asumaa- de mandaatide kohta (major R. Micaletti). Selgitatakse mandaatide tähtsust poliitilisest, sotsiaalsest, sõjalisest ja majanduslikust vaatepunktist. — 4. *Telemehaanika kasutamine sõjaliseks otstarbeks* (kapt. G. Monisco). Teinud lühikese kokkuvõtte telemehaanika sõjalise kasutamise kohta, autor võtab vaatluse alla tähtsamates riikides praegu kasutatavaid süsteeme; lõpuks käsitleb tankide juhtimist raadio abil. See võimaldavat tanki absoluutselt eksimatut funktsioneerimist, täielist tegevuse saladust, kasutamise ning manööverdamise lihtsust, märksa suurendada kaugust komandopunkti ja juhitava üksuse vahe.

ESERCITO E NAZIONE.

August 1932. a.

1. *Emmeri, Sõjaväe noorem kaader.* Kriipsutatakse alla noorema kaadri — allohvitseride tähtsust sõjaväe väljaõpetamisel rahua ajal ja juhtimisel sõjakorral. Itaalia sõjaväes allohvitseride kaader komplekteeritakse kolmest allikast: 1) allohvitseri koolist; 2) ajateenijatest reameestset ja kapralitest; 3) vabatahtlikudest, kes on astunud teenistusse kaheks aastaks. Allohvitserikooli võetakse vastu õpilasi võistluse korras nende noormeeste hulgas, kes omavad head koolitunnistused ja on kehaliselt hästi arenenud. Õpekursus koolis vältab 10 kuud; pärast seda kõik õpilased, kes on sooritanud edukalt katsed teoreetilistes ja praktilistes ainetes, kõrgendatakse seersantideks ja määratakse väeosadesse, kuhu nad jäävad 14 kuuks. Pärast seda tähtaega nad võivad lahkuda teenistusest või seda jätkata üleajateenijana vakantkohtadel. Mõlemal juhul, pärast 24-kuist teenistust allohvitser saab riigilt autasuna 1000 liiri (150 krooni). Teise komplekteerimisviisi juures kõrgendatakse allohvitseriks (seersandiks) neid ajateenijaid reamehi, kes on teeninud väeosas vähemalt 12 kuud, sellest vähemalt 3 kuud kapralina ja 3 kuud vanemkapralina (Caporal maggiore), tunnevad hästi teenistust, on intellektuaalselt ning moraalselt hästi arenenud ning kohustuvad jääda teenistusse veel 12 kuuks. Pärast seda tähtaega nad võivad lahkuda teenistusest või astuda üleajateenijaks samadel alustel kui allohvitserikooli lõpetajad; nad omavad samuti õiguse rahalisele autasule. Kolmanda komplekteerimisviisi juures vabatahtlikult teenistusse astunud kõrgendatakse allohvitseriks pärast seda, kui nad on teeninud reasõdurina 6 kuud, kapralina ja vanemkapralina vähemalt 6 kuud ja vastavad allohvitserile esitatavatele nõuetele. Pärast kõrgendamist allohvitseriks nad teenivad sõjaväes veel 12 kuud ja arvatakse reservi või jäetakse üleajateenijaks nagu allohvitserikooli lõpetajadki; ka selle liigi allohvitseridel on õigus rahalisele autasule teenistuse lõpetamisel. Vaba-

tahtlikult teenistusse astumiseks nõutakse täielist algkooli haridust; vanadus vähemalt 18 aastat. Selle süsteemi kohaselt täiendatakse allohvitseride kaadrit jalaväes, suurtükiväes ja inseneriväes. Autori arvates kõik ülalnimetatud kolm komplekteerimisviisi andvat häid tagajärgi ja olevat suuresti kaasa aidanud hea allohvitserikaadri kujunemisele Itaalia sõjaväes. — 2. *E. Maltese. Kunstlik udu sõjas.* Suits kui moondamise abinõu sõjas oli tuntud juba antiikajal. Ka Maailmasõjas kasutati seda võitlusevahendit, kuigi ilma kindla süsteemita, n. ö. improviseeritult. Pärast sõda on see küsimus võetud põhjalikuma uurimise alla; selle tagajärjel on Itaalias väeosad praegu varustatud udu tekitavate abinõudega, milliseid kasutati põhjalikumalt käesoleval aastal suurtel augustikuu manöövritel — rahuldavate tagajärgedega. On praegu koostamisel eriline eeskiri kunstliku udu kasutamiseks sõjas. Igal juhul võivat arvata, et tulevikus sõjas udu leiab laialdast kasutamist ja peamiselt kahes suunas: oma vägede moondamiseks ja vastase pimestamiseks. Esimesel juhul väeosad ja allüksused tekitavad udu ise neil varustusel olevate abinõudega; selle tegevuseviisi halvaks küljeks on see, et udu tekib üksuste lähedal, niiviisi märkides nende asukoha ning seega kergendades vastasele andmete kogumist nende kohta. Teisel juhul udu tekitatakse vastase asukohta paisatavate mürskudega, eesmärgiga pimestada vastase suurtükiväe vaatluse- ja komandopunkte j.n.e. Selle viisi juures meie väed säilitavad tegevusevabaduse; puuduseks on vaid, et udu tekitamine mürskude abil võtab palju aega, kuna mürsk võib sisaldada väga piiratud määral udu ainet. Udu tekitatakse järgmiste abinõudega: a) eriliste küünaldega, mis kaaluvad 2—3 kg ja pannakse põlema nagu bengalitudedki; nende kasutamine on võrdlemisi keerukas, nõuab vilumust ja soodsaid ilmastiku tingimusi; b) udu tekitavate aparaatidega, milliseid on kahte tüüpi — kerged ja rasked; neist esimesed on tarvitusel kõikides üksustes, kuna suuremate teenimiseks on moodustatud erilised meeskonnad; aparaatide käsitamine on lihtis ja seisab udu tekitava vedeliku väljapritsimises aparaadist kokkusurutud õhu abil; udu püsib tavaliselt 10—30 minutit; d) udu tekitavad sõidukid, mis on varustatud p. b kirjeldatud aparaatidega ja võivad moodustada udukatte liikumisel. Peale nende abinõude tekitatakse udu veel käsigranaatide abil ja lennukelt. Järgneb udu tekitamise viiside üksikasjalikum kirjeldus ühes selgitavate skeemide ja joonistega. — 3. *C. Prepositi. Inimese lendamine kirjanduses ja kunstis.* Huvitav ajalooline ülevaade küsimusest antiikajast meie päevini. — 4. *L. Grosso. Telefon tähtsamates aktsioonides.* Selgitatakse telefoni kui sidevahendi kasutamise võimalusi mitmesugustel lahingufaasidel nii kaitsel kui pealetungil. — 5. *G. Cardona. Taktikaline koostöötamine saksa sõjaväes.* Vaatlusi saksa sõjaväe lahingudoktriini alalt. — 6. *U. Ademollo. Soome vabariigi poliitilised piirid.* Geopolitiline ülevaade. — 7. *A. Casarini. Garibaldi haavamine Aspromonte juures.* Tükikene kirurgia ajaloost möödunud sajandi keskpaigas. — 8. *C. Romano. Paolo Luigi Courier. Episoode Kalaabria mässust 1806.—07. a.* — 9. *M. Pigli. Va-*

habiitide liikumine. Sündmusi araablaste ajaloost XIX ja XX sajanditel. — 10. V. Curato. Märkmeid kaubanduse teadusest. Veerini kvaliteedi määramine. Praktilisi näpunäiteid selle läbiviimiseks. — 11. Reservohvitseride elu. Mitmesugust. Bibliograafilisi märkmeid.

ESERCITO E NAZIONE.

September 1932. a.

1. Bahr. Suured manöövrid aastal X. Vahemeres käesoleva aasta augustis ärapeetud Itaalia sõjalaevastiku manöövrite kirjeldus. — 2. L. A. Bersaljeerid kunstis. Roomas septembrikuul s. a. avatud kujutava kunstinäituse kirjeldus, kus väljapanud kunstitööde teemaks on bersaljeerid. — 3. D. Bartoli. Itaalia-Ungari sõprus. Mõningaid ajalooandmeid XX sajandist, mis tahavad näidata, et Itaaliat ja Ungarit on ühendanud tihedad sõprused sel ajal, kui nad võitlesid igauks oma rahvusliku iseseisvuse eest. — 4. P. Poli. Fotoelektriliste üksuste materjalosa. Lühikene helgheitjate üksuste materjalosa kirjeldus; selgitatakse helgheitjate kasutamise võimalusi mitmesuguste lahinguülesannete täitmisel. — 5. D. Barbato. Jalaväepataljoni kallaletung mägisel maastikul. Taktikaline ülesanne ühes lahendusega. — 6. D. Itaallased Napoleoni sõdades. Sõjaajalooline ülevaade. — 7. G. Brigante. Ärkamisaja tegelased ja sündmused. Andmeid Itaalia ajaloost XX sajandi keskpaigast. — 8. G. Chialvo. Itaalia rahvusvahelise õiguse instituut. Lühikene ülevaade instituudi tegevusest. — 9. Reservohvitseride elu. Mitmesugust. Bibliograafia.

BELGIA.

BULLETIN BELGE DES SCIENCES MILITAIRES.

Oktoober 1932. a.

1. Kol. Duvivier. Jser'i lahing. Kol. ltn. Iones ja kol. ltn. van Parys. Lombardyde'i vallutamine 9. liinirügemendilt. Nende lahingute sünteetiline kirjeldus Jser'i lahingu 18-da aastapäeva puhul. Detailsemalt vaadeldakse 9. rü. III pat. ja selle koosseisu kuuluvat 2. komp. tegevust. — 2. Kol. ltn. parun Varhaegen. Unustatud 100-s aastapäev. Belgia-Hollandi 1831. a. sõja sündmuste lühikene kirjeldus. Art. järgneb. — 3. Major Sottiaux. Kallaletungi ettevalmistamine suurtükiväelt. Vastavate belgia sõjaväes maksvate lahingueeskirjade paragrahvide tõlgitsemine. — 4. Kol. Robyns. Jalaväe diviisi voori jagunemine ja funktsioneerimine. Mõningaid praktilisi näpunäiteid selle küsimuse alal.

BULLETIN BELGE DES SCIENCES MILITAIRES.

November 1932. a.

1. Lehekülgi belgia armee ajaloost 1914—1918. a. sõjas. Andmeid ratturiosade tegevuse kohta. 19. sept. 1914. a. bel-

gia armee juhatus otsustanud moodustada iga diviisi tarvis — ratsadiviis juurde arvatud — ühe vabatahtlikkudest koosneva ratturite salga, eesmärgiga neid ära kasutada tegevuseks sakslaste tagalas. Salkade koosseis: 2 ohvitseri, 5 allohvitseri, 9 kaprali, 100 õdurit, seal hulgas pionere: 1 allohvitser, 1 kapral ja 10 sõdurit — purustamistööde läbiviimiseks. 20. sept. salkade moodustamine viidi lõpule, 21. neile anti direktiivid tegevuseks ja pärast seda suunati sakslaste tagalasse, igauks temale määratud marssikava järgi. Need ratturite salgad olvat sünnitanud sakslastele tõsist peavalu, purustades sildasid, tunnelid, raudtee muldkeha, pööranguid, telegraafi- ja telefoni juhesid j.n.e., niiviisi halvates vaenlase transporti. Peaegu kõik salgad olvat jõudnud — pärast neile antud ülesannete täitmist — õnnelikult tagasi oma vägede juurde, peale selle kui nad olid paisanud segamini liikumise tähtsamatel Brobakt'i, Limburg'i ja Hainaut'i raudteedel. Artiklis kirjeldatakse üksisajalikumalt 3-da ja 5-da jalav. diviiside rattursalkade tegevust sakslaste tagalas. — 2. Kol. ltn. van Overstraeten. Tuleviku sõjaväest. Tuntud inglise sõjakirjaniku kapten Liddell Hart'i raamatu: „The British Way in Warfare“ (Faber et Faber, London) arvustus. Kapten Liddell Hart leiab, et Inglismaa ei ole talitanud oma vanade traditsioonide kohaselt kui ta Maailmasõjas saatis oma väed sõdima mandrile. Elisabeth'i, Drake'i, Cromwell'i, Blake'i, William III-da, Marlborough'i, Pitt'i, Nelsoni ja Wellington'i ajal inglased on edukalt sõdinud endast palju tugevamate riikidega, ilma et nad tegelikult oleks osa võtnud lahingutest otsustavate rinnetel; selle ülesande on nad alati osanud veeretada oma liitlaste kaela, võttes oma peale operatsioonid kõrvalistel teatritel. Autor pooldab niisugust strateegiat, kuna ta leiab, et „sõda peetakse mitte sõja enda pärast... vaid selleks, et saavutada viljaka võidu ilma suuremate ohvrideta.“ Maailmasõda olvat näidanud jalaväelase jõuetust kuulipildujate tule vastu, rünnakukolonnide tundelikkust vastase lennavae rünnakute puhul ja massilise suurtükiväe paratuseerivat mõju. Kuid vaatamata sellele kindralstaabid ja nende mõjutusel ka parlamendid suurendavat jalaväe massisid, oodates tulevikusõjas võitu samalt mehelt, kes — ägades raske varustuse koorma all — sammub pedibus vaevalist teed, olles kaitsmatu kuulide vastu taevast ja maapealt. Niisugune sõjavägi paremal juhul kõlbavat ainult kaevikute okupeerimiseks stabiliseerunud rinnetel, mitte aga suurejoonelisemate operatsioonide läbiviimiseks, mis nõuavad liikuvust ja löögijõudu ning ainuüksi võivad otsustada sõja saatuse. Sõjaväele tulevat anda tagasi tema liikumisvõime. Ja seda — autori arvates — praegusel ajal võivat saavutada ainult motoriseerimise ja mehhaniseerimisega. Edasi järgneb ülevaade, mis on saavutatud sellel alal tähtsamates riikides, eriti aga briti sõjaväes. Lahingumasinad sammuvat jõudsasti arenemisteed. Kuid ka tankivastased relvad muutuvat järjest paremaks ja võivat oodata, et tulevikus nad asetatakse tankidele. Seega sõda paratamatult evolutsioneerub tanki võitluseks taksi vastu. Sõjavägi niisugusel korral muutub elukutseliseks, nii nagu praegu Saksamaal; mobilisatsiooni puhul teenistusse kutsutavad tagavaraväelased saadetakse vabrikutesse; ainult mõned nooremad aastakäigud kutsutakse lipu alla — kindlustatud positsioonide ja toetuspunktide okupeerimiseks. Mehhaniseeritud armeele juures sõda muutub humansemaks, gaaside tarvitamine lä-

heb raskeks ja sõja vältus lühineb. Peaasi: motemhhaniseeritud sõjaväe ülalpidamine tulevat odavam kui praeguste massiliste vägede toitmine, ekepeerimine ja relvastamine. Nii on kokkuvõtlult kapt. Liddell Hart'i arvamused tuleviku armee kohta. — 3. Leitnant I. Thonnard. Rännakute organiseerimisest. Tänapäeva väekoondised on muutunud liialt raskeks. Kõikide riikide sõjaväeringkondades on kaalutud küsimust, kuidas teha neid rohkem liikuvamaks ning kergemaks. Autori arvates seda võib saavutada rännakute otstarbekama organiseerimisega; rännakute teostamisel soovitab senisest laiemalt tarvitusele võtta rännakugraafikuid; nende valmistamist olevat kerge ära õppida, kuigi see alguses paistvat keerukana. Konkreetseid näiteid graafikute koostamiseks ja rännakute organiseerimiseks. — 4. Major Stevens. Kasutusgeoloogia tähtsus sõjakunstis. Kui sügavas võib kaevikute valmistamisel kohata vett? Millises sügavuse tuleb vastu kivi ehk kõva aluspind? Missugusi tööriistu peab kasutama? Kas pinnas on soodus miinisõjaks? Milliseid materjale võib leida kohapeal? Neile küsimustele ei suutvat selget vastust anda ohvitserid, kes pole selleks saanud erialalist ettevalmistust. Seda võivat ainult geoloogid. Soovitatakse ettevalmistada neid rahua ajal sõjakorrraks. Tuuakse näiteid geoloogia tähtsusest sõjaliste operatsioonide teostamisel. — 5. Väekorpuse kerge rügement lahingurännakul ja lähenemisel vastasele. Belgia väekorpuse kerge rügement koosneb: a) juhatusel; b) 1. grupist: 2 ratsaskadr. à 3 rühma + 1 majand. rühm; 1 rk eskadron — 4 rühma; d) 2 grupist: 1 ratsaskadr. — 3 rühma + majand. rühm; 1 ratturieskadr. — 3 rühma + 1 majand. rühm; 1 rk eskadr. — 4 rühma; e) 4 soomusautost. Kerge rügemendi ülesandeks on: toimetada luuret; julgustada väekorpust rännakul ja tarbekorral (erijuhtudel) ka puhkusel; moodustada väekorpuse liikuva taktikalise varu. Vaadeldakse kuidas täidab rügement neid ülesandeid konkreetsetes olukorras, aluseks võttes vastavate lahingueeskirjade nõudeid. Tuuakse näide sõjaajaloost.

BULLETIN BELGE DES SCIENCES MILITAIRES.

Detsember 1932. a.

1. Kol.-lt. Bouha ja kapt. Wanty. Hinhaltendes Gefecht. Selle kommenteerimine ühes konkreetse näitega taktikalise ülesande näol. — 2. Kol.-lt. parun Verhaegen. U n s t a t u d 100-s aastapäev. Belgia-Hollandi 1831. a. sõja sündmuste lühikene kirjeldus. Autor leiab, et kõik puudused, mis selle sõja vältusel tulid avalikuks Belgia sõjaväes, tulevat kirjutada nõrga juhtimise arvele; väeosad olevat olnud head ja sõdurid võidelnud vaprast. — 3. Kol.-lt. Nonnou. M a a p e a l n e v a a t l u s k o r p u s e s u u r t ü k i v ä e s. Õpiseid, mis olid saavutatud sellel alal taktikalistel õppustel Elsenborn'i ja Beverloo laagrites. — 4. Kpt. Calberg. P a s - d e - C a l a i s ' i p a s s i i v k a i t s e k a l l a l e t u n g i v a s t u õ h u s t. Autori arvamuse järgi olevat see manööver täiesti õnnestunud; ainult gaasikaitse varjendid jätnud soovida paremat. Elanikkond olevat igatpidi kaasa aidanud manöövri läbiviimisele; koostööamine tsiviil- ja sõjaväeliste asutiste vahel olnud hea. — 4. Julgestamine rännakul. Detailsetl läbitöötatud taktikaline ülesanne ühes

lahendusega. Käsitletakse kergerrügemendi koosseisu kuuluva grupi, eelväepataljoni ja suur-tükiväegrupi tegevust.

N.-VENE.

MEHANIZATSIJA I MOTORIZATSIJA RKKA. Nr. 8.

Tanki-soomusauto ja MM osade ülesanded sügisestel taktikalistel õppustel. Ametlik juhtkiri, milles juhitakse väeosade tähelepanu võitlusele masinate avariidega, kindla distsipliini tarvidusele rännakutel ja puudustele, mis suvise õppeperioodi kestel märgatud MM osade luuretegevusel, tankirünnakutel j.n.e.

Suitsud ja tankirünnakud. Suitsukatete kasutamisele ühenduses tankide rünnakuga tuleks pöörata senisest suuremat tähelepanu. Rahuaja oludes toimetatud õppustel on selgunud, et suits võib osutada väga tõsiseks tankivastaseks kaitsevahendiks. Sattudes vastase poolt loodud suitsukattes tankidel on raske orienteeruda, pidada omavahelist sidet j.n.e., mille lõputulemuseks võib olla tankide rünnaku nurjumine. Seepärast on tarvilik, et tankid juba rahuajal õpiks teotsema suitsus. Teisest küljest osav suitsukatte loomine vastase tankivastaste relvade peitsemiseks võib anda väga häid tagajärgi ja soodustada tankide rünnaku läbiviimist.

Soomusautode kasutamine inglise armees. Refereeritakse 1931. a. trükist ilmunud uut inglise soomusautode eeskirja „Armoured car training” vol. II.

Lahingumasinade areng ja tulevik. Inglise kolonel Pile'i loengu tõlge. Loeng annab lühikese, kuid küllalt piltliku ülevaate neist põhimõtetest, mis on võetud Inglismaal aluseks lahingumasinade konstrueerimisel ja nende kasutamisel lahingutegevusel.

Laskemoona pakkimine ja vedu autotranspordis. Antakse näpunäiteid selle kohta, kuidas laadida laskemoona autodele, milliseid abinõusid on soovitatav selleks kasutada ja kuidas organiseerida otstarbekohasemalt tööjõudu laskemoona pakkimisel autodele.

Kuidas teostada autode ja tankide materjalosa ülevaatus. Juhitakse tähelepanu pealikaudsusele, mis mõnikord aset leiab masinate materjalosa ülevaatusel. Pealiskaudne ülevaatus aga põhjustab avarisiid. Kirjutus annab mõnesuguseid meetodilisi juhatusi, kuidas teostada masinate ülevaatus.

Uus P.-A.m. Ühendriikide tank TIE 4. Tanki kirjeldus. Uuel tankil on rida paremusi, võrreldes tema eelkäijatega samast seeriast. Andmeid: raskus 8,5 t, pikkus 4,6 m, laius 2 m, kõrgus 1,98 m. Relvastus — üks 37 mm kahur ja üks 7,6 mm kuulipilduja monteeritud ühele alusele. Soomus — vertikaalplaadid 15,8 mm, teised 9,5 mm, lagi ja põhi 6,3 mm, meeskond — 4 inimest. Maksimaalne kiirus 37 km/tund.

Lühemaid kirjutusi: MM osad ja 1910. a. kutse. Konkreetne poliitöö plaan. Tankide juhtimine pealetungilahingus. DPP ja DD tankide koonduspunktid. Lendavad tankid. Lahingu- ja transportmasinate remont välioludes. Hüppav tank. Uus lülik-veoauto.

Bibliograafia.

KARL VAINULA.

Eesti keele õigekirjutuse käsiraamat.

Autori kirjastus. Tallinnas, 1932. 72 lk.

Meil kõigil on mõningaid „keelelisi kahtlusi“, millistega kokku põrgates oleme sunnitud abi otsima vastavatest allikatest. Seesugusteks allikateks olid seni „Eesti õigekeelsuse-sõnaraamat (II väljaanne)“, mille lõpposa alles ilmumata, ja tema alusel seisvad grammatikad. Nüüd on neile lisandunud pealkirjas nimetatud brošüür, mille kohta tiitellehel lausutakse: „Kõik juhised käesolevas raamatus on kokkukõlastatud Eesti õigekeelsuse-sõnaraamatu normidega ning Akadeemilise E makeele Seltsi keeleliste otsustega.“

See brošüür-käsiraamat jaguneb kolme ossa: 1) ortograafilisi juhiseid, 2) sõnade muutmine ja 3) lisamärkusi. Üldiselt leiame temas kõik need reeglid, mis esinevad näiteks E. Muugi ja Fr. Puusepa grammatikas, pluss pärast nende grammatikate ilmumist selgunud Ak. E makeele Seltsi seisukohad. Allpool lubatagu tuua sellest käsiraamatust mõningaid vorme, millest võiksid tunduda laiemale hulgale enam-vähem uutena.

Reegel, et asutiste, organisatsioonide j.n.e. nimetustes kui pärisnimedes kirjutatakse iga sõna suure tähega, pole küll uus, kuid meie harilikult ei pea temast kinni. Vainula käsiraamat näitab liigne kord, et tuleb kirjutada: Tartu Ülikool, Harju Maavalitsuse Haridusosakond, Raasiku Vallavalitsus j.n.e., järelikult pärisnimega tuleks kirjutada ka: Kaitseväge de Staap, Sakala Üksik Jalaväepataljon j.n.e.

Võõrsõnu kirjutatakse eesti keeles üldiselt nii, nagu neid hääldatakse: žürii (mitte jury), džäzz (mitte jazz), leedi (mitte lady) j.n.e.

Laensõnus on r e e s e asemel ä : tärmin (mitte termin), landesväär j.n.e, kuna c, z asemel kirjutatakse s: sirkus (mitte tsirkus), silinder j.n.e.

Pöördsõnade võõrapärase liite — eerima asemel soovitab käsiraamatu autor tarvitada igal pool, kus see võimalik, eestipärase vormi, näit.: aadressima, protokollima, kandidaati ma, eksportima, reformima, normama j.n.e.

Läti perekonnanimedes jäetakse nimetava lõpul olev -s, -š ja -is ära, välja arvatud need kahesilbilised -is-lõpulised nimed (Rainis j.t.), milles juba rahvusvaheliselt on tarvitusel -is; nii siis — Ulmann (mitte Ulmannis), Jakobson (mitte Jakobsons) j.n.e. Eriti tulusaid näpunäiteid antakse vene nime de kirjutamise kohta, kuid nende käsitlemine siin viiks pikale. Rahvaomaseks saanud laensõnade alul kirju-

tatakse p, t, k: pall (tantsupidu), paldan, priljant, pass (hää), pluus, tessa-tiin, topelt, Taani, kitarr j.n.e.

Sõna „spetsialist“ tähenduses esineb käsiraamatus erilane (h-ga, s.o. „herilane“ = putukas!).

Pikkade mitmekohaliste arvude rühmitamiseks kolmikute kaupa ei tule tarvitada komat ega punkti, vaid kolmikrühmad eraldatakse üksteisest väikeste tühjade kohtade abil nende vahel, näit 50 000 000 (mitte 50.000.000) j.n.e.; neljakohalisi numbraid ei eraldata üldse: 1932 j.n.e.

Tähelepanu väärivad ka juhised lühendite tarvitamiseks. Näiteks pole ükskõik, kas kirjutame 37 mm või 37 m/m, nagu seda harilikult tehakse, sest m m = millimeeter, kuna m/m = meeter minutis, samuti l (ilma punktita) = liiter, aga l. (punktiga) = loe; km (ilma punktita) = kilomeeter, km. (punktiga) = kaubamaja j.n.e.

Palju ruumi on pühendatud käsiraamatus sõnade kokkukirjutamisele (lk. 22—32) ja siin antud reeglite põhjal kirjutame näiteks: kergrelv, kõrgehitus, kaugvaade, lumipall, siidkleit, proovtöö, rongkäik, purilaev, talvmüts, suviülikond, aedvili, elektervalgustus, vesijahutus, aurküte, värvtrükk, päevselge, kohvpruun, hiigelsuur, õhkpidur (= pidur õhu abil, aga õhupidur = see, millega õhku pidurdatakse), uusaeg, häämeel, ehtkuld, lambaragu, noormeesteselts, tarvitajateühing, tuhandeleheküljeline, Tallinna-suurune, sajahobusejõuline, eraldikupee, teissugune, teiskordne j.n.e., aga: põhja pool, selja taga, jõu poolest, uut moodi müts, Soome sugu rahvad, suurt sugu inimene j.n.e.

Teine osa, käsitles sõnade muutmist, annab 24 leheküljel näiteid kõigi käänamis- ja pööramisliikide kohta. Pöördsõnades on Vainula järgi lubatud ka järgnevad uuenduslikud vormid: ol-nuksin = oleksin olnud; olduks = oleks olnud ja lugemaks = et lugeda.

Kolmandas osas („Lisamärkusi“) autor kat-sub abiks olla nende sõnade kirjutamisel, milliste otsa harilikult komistatakse. Siin on loetletud rida sõnu, millised kirjutatakse näiteks ühekordse m-ga, mm-ga, ll-ga, nn-ga, rr-ga j.n.e. Peale selle leidub siin mõningaid juhiseid, mis sisuliselt kuuluvad õieti esimesse ossa (või ja ehk tarvitamine, omadusesõnaline tuletuseliide -line ja lik j.n.e.).

Kokku võttes — vajalik käsiraamat, mis annab kokkusurutult meie uemate grammatikate tuuma. Tema teadlik kasutamine eeldab aga grammatika tärsinoloogia tundmist; eriti maksab see brošüüri teise osa kohta.

Hinnalt (1 kroon) on raamat kõigile kättesaadav.

— ms —

Sport kaitseväes.

Tallinna garnisoni poksivõistlused.

21. ja 22. jaanuaril s. a. peeti Sõdurite kodu Tallinna garnisoni spordikomisjoni korraldusel väeosadevahelised poksivõistlused. Võistlused peeti kuues kehakaalus ja neist võtsid osa 39 kaitsevälalast.

Kohtadele tulid ja omandasid auhindu:

Sulgkaalus: 1) noor Miedeberg, Helmuth — 10. üks. jal. pat. (garnisoni meister); 2) noor Pihele, Heinrich — Sidepataljonist.

Kergekaalus: 1) II j. m. Seeberg, Evald — Merevägi (garnisoni meister); 2) rms. Korpe, Oskar — Lennukool; 3) n. a. o. Luigaleht, Ivan — 10. üks. jal. pat.

Kergekeskkaalus: 1) rms. Stepulov, Alekssei — Tallinna komandant. (garnisoni meister); 2) noor Janson, Alfred — Õhukaitse suurtükiväe grupp; 3) noor Veinberg Arthur — Kalevi üks. jal. pat.

Keskkaalus: 1) rms. Reino, Aleksander — Pioneripataljon (garnisoni meister); 2) noor Umal, Arthur — Sidepataljon; 3) spets. Maddi, Karl — Mereväe õppekompani.

Poolraskekaalus: 1) v. a. o. Veidenbaum, Viktor — Mereväe õppekompani (garnisoni meister).

Raskekaalus: 1) I j. m. Tamm, Johan — Merevägi (garnisoni meister).

Sv. prokuratuuri	grupp	— 2013 punkti
Komandant. üleajaj.	"	— 2003 "
Kv. staabi ohv. kogu	"	— 1981 "
Vanahärrade	"	— 1925 "
Politsei	"	— 1381 "
(7 mängijat).		

Individuaalselt tulid kohtadele ja omandasid auhindu:

1. härra Priiman	— 371 punkti
2. " Rützel	— 351 "
3. leitnant Arenberg	— 348 "
4. härra Tulp	— 336 "
5. v. a. o. Roster	— 330 "
6. härra Rõks	— 326 "
7. kol.-ltn. Plaks	— 320 "
8. härra Kalf	— 310 "
9. kapten Treiberg	— 305 "
10. v. a. o. Karjatse	— 298 "
11. kv. am. Lepberg	— 292 "
12. härra Drell	— 285 "
13. kapten Reinhold	— 276 "
14. kv. am. Serman	— 276 "
15. pol. kom. Tamm	— 235 "

Male.

Toimetaja A. Burmeister.

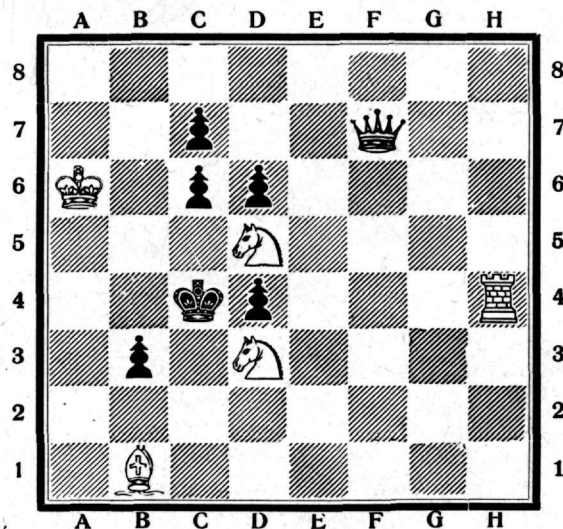
Kirjade aadress: Tallinn, Luise t. 8—3.

Ülesanne.

Kokku seadnud F. Somma (Palermo).

Itaalia ajakirjast „Il Problema”.

Mustad.

Valged.

Valged: Ka6, Lf7, Wh4, Ob1, Rd3 ja d5.

Mustad: Ke4, Eb3, e6, c7, d4 ja d6.

Valged algavad ja annavad matt kahe käiguga.

H. A. Russelfi ülesande lahendus.

(Vt. „Sõdur” nr. 1/2.)

1. Oe1 — d2 j.n.e.

1933. a. jalgpalli maavõistluste tähtajad

on jalgpalli liidu juhatuse poolt kindlaks määratud järgmiselt:

Eesti — Läti, 28. mail Riias.

Eesti — Rootsi, 11. juunil Stokholmis.

Eesti — Leedu, 21. ja 22. juunil Tallinnas.

Eesti — Läti, 9. augustil Tallinnas.

Eesti — Soome, 23. augustil Helsingis.

Balti turniir 2., 3. ja 4. septembril Kaunases.

Veeremäng.

22. jaanuaril s. a. korraldas Tallinna garnisoni veeremängu klubi võistlused vanemhärrade nimelisele rändauhinna. Võistlustest võttis osa 15 klubi gruppi à 8-mehelise meeskonnaga. Võistlused algasid hommikul kell 0800 ja lõpesid öösel kell 0200. Peale rändauhinna oli väljapandud veel 15 individuaal rändauhinda.

Grupid tulid kohtadele:

Kv. keskaigemaja	grupp	— 2456 punkti
Eesti Panga	"	— 2337 "
3. diviisi staabi	"	— 2316 "
Riigikontrolli	"	— 2151 "
Kreenbalti	"	— 2148 "
Varustusvalitsuse	"	— 2146 "
Auto-tankirügemendi	"	— 2132 "
Kaitsemin. üleajaj.	"	— 2177 "
Km. topograafide	"	— 2052 "
Eesti Panga	"	— 2028 "

